

LANDSBYVISIONARIUM LEJRE KOMMUNE

Vores Sted
Lejre Kommune

**LANDSBYVISIONARIUM
LEJRE KOMMUNE**

LÆSEVEJLEDNING

Lejre Kommunes Landsbyvisionarium er en del af kampagnen ”På Forkant”, som er initieret og støttet af Erhvervsministeriet ved Erhvervsstyrelsen, KL og Realdania. Formålet med kampagnen er at hjælpe kommunerne uden for de store byer med at sætte gang i en positiv tilpasning, omstilling og udvikling, og alle deltagerkommuner har modtaget støtte til opgaveløsningen i form af midler til ekstern rådgivning.

Rapporten er udarbejdet i samarbejde mellem Lejre Kommune, SLA, Blå Himmel og Giulia Maci, URBEGO/IFHP. SLA er Lejre Kommunes hovedrådgiver på opgaven.

Rapporten er henvendt til de politiske beslutningstagere, administrationen og borgerne i Lejre Kommune. Til grund for rapporten er indsamlet data, gode eksempler, gennemført kortlægning, analyser etc., der danner baggrundsmateriale for arbejdet.

Foto: Hans Ole Madsen – Madsen Foto.
Foto og illustration: SLA.

Indledning	7
Formål og analyseramme	11
Lejre Kommune - kort fortalt	16
De 49 Landsbyerne	19
Fire typer bysamfund	25
Mødesteder	37
Byerne og omgivelserne: Natur, kulturhistorie og infrastruktur	41
Vejen frem	49
Syv strategier til vejen frem	51
Taktikker	85
16 Taktikker	
Lad skaberkraften vokse	107
Gode eksempler	113
Om Lejre Kommune	121

INDLEDNING

Velkommen til Landsbyvisionarium – en lille bog om udviklingen af Lejre Kommunes 49 bysamfund med afsæt i kommunes udviklingsstrategi Vores Sted. Først præsenteres opgavens formål og analyseoptik, og der afsluttes med opsamling på overordnede udfordringer, muligheder, styrker og svagheder, som knytter sig kommunen og byudviklingen. Sidst i rapporten findes uddybende beskrivelse af data og karaktertræk omkring kommunen, borgerne og byudviklingen.

INDLEDNING

UDGANGSPUNKTET FOR LANDSBYVISIONARIET

Lejre Kommunes Landsbyvisionarium er udarbejdet med afsæt i Vores Sted, Lejre Kommunes udviklingsstrategi fra 2014, Plan og Bæredygtighedsstrategi 2016 samt på baggrund af kortlægning og analyse af Lejre Kommune og dens 49 bysamfund.

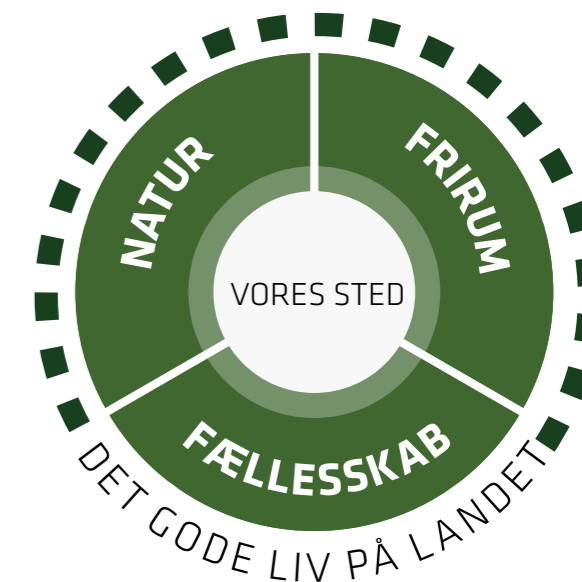
Med Landsbyvisionariet får vi en større forståelse af kommunens mange byer, og vi får en retning for, hvordan vi kan arbejde med dem.

Med projektet Landsbyvisionarium vil Lejre Kommune skabe et videns- og strategigrundlag for en langsigtet udvikling af kommunens 49 bysamfund. Projektet indgår som led i kommunens overordnede udviklingsstrategi Vores Sted, der har det gode landsbyliv med fokus på "natur", "fællesskaber" og "frirum til initiativ" som centrale strategiske omdrejningspunkter og bæredygtig udvikling som forudsætning.

Målet med Landsbyvisionariet er særligt at komme et spadestik dybere med forståelsen af Lejre Kommunes 49 bysamfund og af hvordan, der strategisk og praktisk, med Vores Sted som udgangspunkt, kan arbejdes videre med at kvalificere udviklingen af kommunens 49 byer frem mod 2030.

Landsbyvisionariet rummer en række forskellige indsatser, herunder kortlægning og analyse af kommunen og dens bysamfund, indsamling af inspiration, gode eksempler og best practise på byudvikling lokalt, nationalt og internationalt, samt bud på strategiske tilgange og taktikker til det fremadrettede arbejde med at realisere "Vores Sted".

Landsbyvisionariet vil tjene som videns- og strategigrundlag for kommunens fremadrettede arbejde med udviklingen af de 49 landsby- og bysamfund, herunder blandt andet i udarbejdelsen af Kommuneplan 2017.

Lejre Kommunes Landsbyvisionarium er en del af kampagnen "På Forkant", der er initieret og støttet af Erhvervsministeriet ved Erhvervsstyrelsen, KL og Realdania. Formålet med kampagnen er at hjælpe kommunerne uden for de store byer med at sætte gang i en positiv tilpasning, omstilling og udvikling, og alle deltagerkommuner har modtaget støtte til opgaveløsningen i form af midler til ekstern rådgivning.

Arkitektvirksomheden SLA er Lejre Kommunes hovedrådgiver på opgaven.

UDGANGSPUNKTET FOR LANDSBYVISIONARIET

Med udgangspunkt i Vores Sted, Lejre Kommunes overordnede udviklingsstrategi samt kommunens Plan- og Bæredygtighedsstrategi 2016, etableres "Natur", "Frirum" og "Fællesskaber", som Landsbyvisionariets overordnede analyseoptik, hvor følgende udsagn skaber retning:

- Der findes et sted, hvor naturen er overalt: Vi integrerer naturen i alt.
- Der findes et sted, hvor vi deler og skaber sammen: Vi skaber gode rammer for fællesskaber.
- Der findes et sted, hvor vi tager skovlen i egen hånd: Vi skaber frirum til initiativ.

DE 49 LANDSBYER

Når der i Vores Sted fortælles om 49 småbyer og landsbyer, så sker det særligt for at understrege, at Lejre Kommune rummer mange mindre bysamfund og landsbyer med stærk landsbykarakter og bevarede landsbykerner, og at man her, sammenlignet med andre kommuner, ikke har meget store dominerende byer.

I Landsbyvisionariet forstås de 49 landsbyer, der fortælles om i Vores Sted, derfor mere som en central metafor for arbejdet med kommunens mange, relativt set, mindre bysamfund og deres landsbykvaliteter, hvoraf størstedelen rent faktisk har et indbyggertal under 200, der er Danmarks Statistiks nedre grænse for en by.

Det kan diskuteres om der lige præcis er 49 bysamfund i Lejre Kommune, hvilket jo afhænger af definitionen af en by. Det hersker der mange forskellige definitioner af, ligesom det kan diskuteres, hvad en landsby egentligt er. Det gælder fx indbyggertalsmæssigt, hvor der tidligere er arbejdet med begreber som små landsbyer (under 250 indbyggere) og storlandsbyer (250-450 indbyggere), ligesom dert gælder forskellige landsbytyper opdelt efter rumlig organisering.

Men 49 bysamfund er valgt, og den allermindste, der er regnet med, er landsbyen Abbetved med omkring 30 indbyggere.

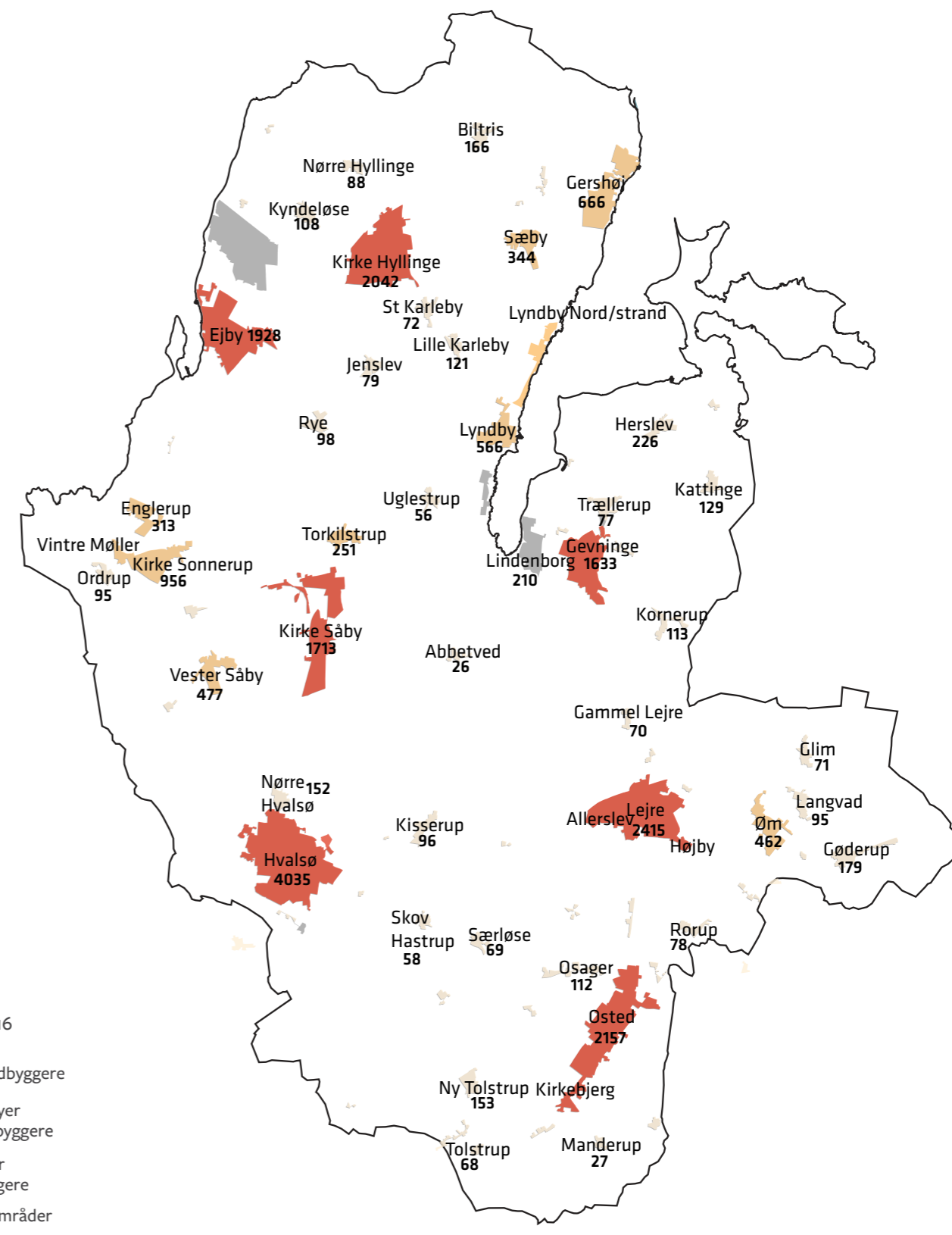
DEN ATTRAKTIVE LANDSBY TÆT PÅ STORBYEN

I Vores Sted arbejdes med begrebet den moderne landsby, der udgør et ideal for arbejdet med landsbyer og bysamfund i Lejre Kommune. Ideen er kort fortalt, at landsbykarakteren, der findes i de fleste af kommunens bysamfund, herunder de oprindelige landsbykerner med deres rumlige, arkitektoniske, kulturhistoriske og sociale kvaliteter, udgør en særlig udviklingsressource for bosætningskvaliteten i kommunens bysamfund, og at disse skal indgå aktivt i byudviklingen og nytænkningen af livet på landet tæt ved storbyen i en globaliseret verden.

I nogen henseende rummer ideen om den moderne landsby også en anden retning i forhold til den udbygning af kommunens mange bysamfund, der har fundet sted siden efterkrigstiden, hvor naturkvaliteter og naturadgang i mange tilfælde er blevet forringede, og hvor byggede miljøer og parcelhuskvarterer i mange tilfælde er blevet realiseret uden tilstrækkelig indlevelse i stedets særlige kvaliteter og med alt for mange ensformige løsninger og befæstede arealer til følge.

Indbyggertal fra 2016

- Større byer
1500-4000 indbyggere
- Større landsbyer
250-1000 indbyggere
- Små landsbyer
25-250 indbyggere
- Sommerhusområder

SAMMEN OM BYUDVIKLINGEN

I Vores Sted forstås kommunen som et geografisk afgrænset område – et stort fællesskab, der udgøres af mange mindre fællesskaber udfoldet i og omkring de 49 landsbyer og lokalsamfund. I Lejre Kommune skal alle derfor være med til at skabe det gode liv på landet.

Vores Sted bygger på en tilbagevenden til den oprindelige forståelse af velfærd, hvor velfærd betyder ”at færdes vel”, det vil sige at få en god rejse gennem livet, eller at have et godt liv. Samfund betyder at ”finde sammen”. Velfærd er altså noget, vi finder og skaber gennem et samspil mellem borgere, foreninger, erhvervsliv og kommunens ansatte.

Begge dele understreger kommunens stærke fokus på opbyggelse af social kapital, fællesskaber og stærkere samskabelse samt opblomstringen af en ny kommunal selvforståelse, hvor myndighedsrollen ikke kan stå alene, men i stigende grad rummer aktiv, konstruktiv medskabelse af kommunes mange bysamfund med borgernes, virksomhedernes og foreningernes drømme og skaberkraft i centrum. Behovet for øget samskabelse ses i denne sammenhæng både som en vej til en bedre kommune og bedre bysamfund, men også som en nødvendighed og en forudsætning, da de kommunale budgetter både nu og i fremtiden vil være utilstrækkelige som enestående kilde til velfærd og udvikling.

DET HANDLER IKKE KUN OM ALT DET SMUKKE

Man kan med rimelighed hævde, at Vores Sted mest er en beskrivelse af det smukke, alt det vi drømmer om og gerne vil have mere af. Det er en dragende fælles vision om landsbylivet tæt på storbyen. Og heldigvis findes allerede mange landsbyer i Lejre, der er pitoreske, der ligger smukt i landskabet, hvor det byggede miljø er velbevaret og vedligeholdt, og hvor beplantningen understøtter landsbylivet.

Men der er også landbyer på Hovedvejen i den sydlige del af kommunen, hvor bilerne suser igennem, andre steder hvor husene ikke bliver vedligeholdt med øje for detaljer, hvor plastikvinduer, nedslidning og lukkede facader trækker ned, hvor trafikerede veje skærer landsbymiljøer midt over og giver et helt andet indtryk af Lejres bysamfund.

Det handler Landsbyvisionariet også om. Alt det, der ikke kun er gadekær, bindingsværk og idyl. De tomme gader, tomme butikker og vindomsuste veje.

Landsbyvisionariet tager det hele med, når der kortlægges, analyseres og identificeres muligheder for udvikling af Lejres byer med fokus på kerneværdierne i Vores Sted – naturen, frirummet og fællesskaberne. Eller når der gives bud på veje til at skabe stærkere og mere initiativrige bysamfund, der tager skovlen i egen hånd og viser vilje til at forandre de steder, de bor.

VORES STED VOKSER FREM

I den kommunale organisation er Vores Sted i fuld gang med at blive foldet ud, hvor den allerede har sat sit tydelige præg på Plan- og Bæredygtighedstrategien 2016, og hvor de enkelte fagcentre er påbegyndt arbejdet med at formulere betydningen og værdien af deres områder set i lyset af strategien. Det arbejde vil fortsætte i 2017, hvor civil- og bysamfundene i højere grad vil blive koblet på samskabelsen, og med Lejre Kommunes Landsbyvisionarium er udforskningen af landsbyernes og bysamfundenes muligheder nu og i fremtiden sat i godt i gang.

God læselyst.

FORTÆLLINGEN OM VORES STED

Lejre Kommune er et sted – eller rettere 49 småbyer og landsbyer og en hel masse steder. I Lejre Kommune har vi valgt at være en landkommune. Vi vælger naturen, frirummet og det lokale fællesskab som det folder sig ud i landsbyerne overalt i kommunen.

I Lejre Kommune bygger vi drømmen om det aktive liv, omgivet af natur og med masser af frirum. Midt blandt vore forfædres kæmpehøje og samme sted, hvor vikingerne byggede deres landsbyer, lever sagnet om Skjoldungerne, og her bygger vi den moderne landsby med kvalitet, fællesskab og tryghed i centrum.

Vi nytænker livet på landet tæt ved storbyen.

Vi dyrker nærheden. Vi gør tingsammen. Vi vil hjælpe hinanden og passe på hinanden.

Vi vil have frihed og frirum til at lege i skoven, fiske i fjorden og nyde roen. Vi vil have børn, der klatrer i træer og hopper i vandpytter.

Vi vil spise ordentligt. Vi vil passe på vores natur, for det er den, vi elsker, og det er den, vi spiser.

Små, store og helt unikke steder findes og skabes overalt i kommunen af alle vores mange iværksættere og ildsjæle. Vi vil skabe plads til initiativ og kreativitet hos borgere, lokalsamfund og i det lokale erhvervsliv, hvor håndværksmæssig kvalitet og

iværksætteri trives. Vores kommunekontor vil ikke bare være en forvalter, men vil være en partner for borgere og iværksættere, være kreativ og finde løsninger, så visionen om den moderne landsby lever i praksis alle steder i kommunen. For vi tror på, at Lejre Kommune skal være et sted, hvor vækst ikke bare er en abstrakt økonomisk målsætning, men også konkret vækst i kvalitet, i lykke, i foretagsomhed – med frihed til at realisere drømmen om Vores Sted.

Vores Sted vil være et levendesvar på de store samfundsspørgsmål om urbanisering, centralisering, ligegyldighed og stress. Vi holder af storbyen, hvor de fleste af os har vore jobs, men her i Lejre Kommune bor og

lever vi. I en tid hvor støj, skemaer, fastfood og dårlig samvittighed mærkes stadigt mere, har vi i Lejre Kommune grundlaget for at skabe dét alternativ, mange drømmer om: Ro, det gode liv, nærhed, overskud og frihed til at dyrke vores interesser og de lokale fællesskaber.

Vi er ambitiøse og ikke bange for at gå imod strømmen. Vi tør slå et slag for det gode liv og den gode hverdag. Her skaber vi gode rammer for fællesskaber og tager ansvar. Her integrerer vi naturen overalt. Her skaber vi frirum.

Der findes et sted, der tør - Vores Sted.

LEJRE KOMMUNE - KORT FORTALT

STYRKER

- Storslåede landskaber, fjorde og natur med unik kulturhistorie.
- Bystruktur uden storby: 49 mindre og velfungerede bysamfund på landet, hvoraf mange er rige på værdifuld og bevaringsværdig landsbykarakter, arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter.
- Midt på Sjælland i pendlingsafstand til København, Hovedstadsområdet og øvrige store byer, Roskilde, Holbæk og Ringsted.
- Effektiv infrastruktur mod hovedstadsområdet – både jernbane og motorvej.
- Mange arbejdspladser tæt på – mere end 800.000 arbejdspladser inden for én time.
- En attraktiv og dynamisk bosætningskommune – 71% af kommunes beskæftigede pendler ud af kommunen.
- Positiv befolkningsudvikling, særligt i de større bysamfund.
- Mange tilflyttende børnefamilier.
- Stærke fællesskaber i byerne, rigt foreningsliv, høj andel af frivillige.
- Sund befolkning.
- Kommunens bæredygtige naturprofil og brand som økologisk kommune kommunikerer kommunen aktivt i omverdenen, tiltrækker nye virksomheder og inspirerer til tilflytning og ny bosætning.
- Mange iværksættere, virksomheder og frivillige, der skaber liv og jobs i bysamfundene.
- Befolkning med højt uddannelsesniveau, indkomst og beskæftigelse.
- Nationalparkens Skjoldungernes Land.
- Oplevelseslandskab med et stort udbud af især natur-baserede oplevelser.

TRUSLER

- Velfærdssamfundet og den kommunale økonomi under pres.
- Truende urbanisering. Nationale tendenser til flytning fra land til by. Både fra mindre landsbysamfund til større byer i kommunen samt fraflytning fra kommunen til større omkringliggende storbyer.
- Fremtidige finansielle og samfundsmæssige kriser, der udfordrer muligheder for det gode og bæredygtige liv på landet – socialt, økonomisk og miljømæssigt.
- Miljø-, ressource- og klimaudfordringer, der kræver bæredygtig omstilling.
- Lave fødselsrater, særligt i landdistrikterne.
- Aldrende befolkning.
- Centralisering af magt på nationalt plan samt overregulering, der mindsker spillerum for kommune, borgere og det lokale initiativ.

MULIGHEDER

- Udnyttelse af kommunens placering tæt på storbyerne til på én gang at tilbyde adgang til byerne – og et decideret bosætningsalternativ på landet. Et liv med både-og.
- Styrket fokus på naturen og kommunens landstatus til at tilbyde alternativ til urbanisering og tilbyde svar på længslen efter naturlighed og natur.
- Styrkelse af kommunens ”oprindeligheds-dna” (kulturlandskab, vikinger, historiske bygninger) og tilbyde svar på længslen efter substans og sammenhæng.
- Decentralisering og fokus på det lokale til at udnytte modtenden til centralisering og bureaukratisering.
- Fællesskabsfokus til at udnytte modtenden til individualisering og ensomhed, samt udløse ressourcerne i lokalsamfundet.
- Relationerne mellem by og land kan styrkes yderligere i forhold til København, Hovedstadsområdet og Roskilde, hvorfra potentialet for tilflytning samt endagsturisme og oplevelser omkring fødevarer, kulturarv og natur er stort.
- Øget samfundsmæssig opmærksomhed og investeringer i bæredygtig udvikling og omstilling – og særligt i de omkringliggende storbyer.

SVAGHEDER

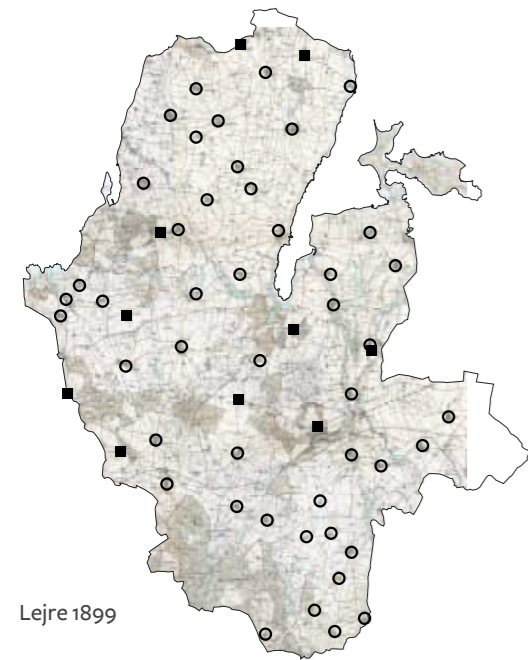
- Svag mobil og bredbåndsdækning i store dele af kommunens landområder og mindre bysamfund.
- Funktionstømte og nedslidte hovedgader og vejstrækninger, der påvirker både større og mindre byers attraktivitet.
- Mange byer med få butikker, mødesteder og svagt byliv.
- Adgangen til og oplevelsen af naturen kan forbedres i mange af kommunens bysamfund.
- Bymidter i kommunens større bysamfund mangler natur- og landsbykvalitet.
- Mange befæstede arealer uden særligt naturkvalitet og biodiversitet i særligt de større byer, bymidterne, p-pladserne og forsømte fællesarealer i nogle parcelhusområder.
- Ulig distribution af naturkvaliteter, naturadgang, kulturarv, uddannelse og økonomiske ressourcer i kommunens byer, hvor særligt mange byer i Nationalparkområdet er særligt positivt begunstiget.
- Sommerhusområder, der mister oprindelige og eksisterende kvaliteter og karakter.
- Større gennemgående veje, der skærer nogle af landsbyerne over.
- Uklar rollefordeling mellem bysamfundene, hvor der kan være tendens til funktionstømning i de mindre bysamfund.
- Få turistdestinationer og overnatningsmuligheder.
- Lav fertilitet - reproduktionen ikke bæredygtig på aktuelt niveau.

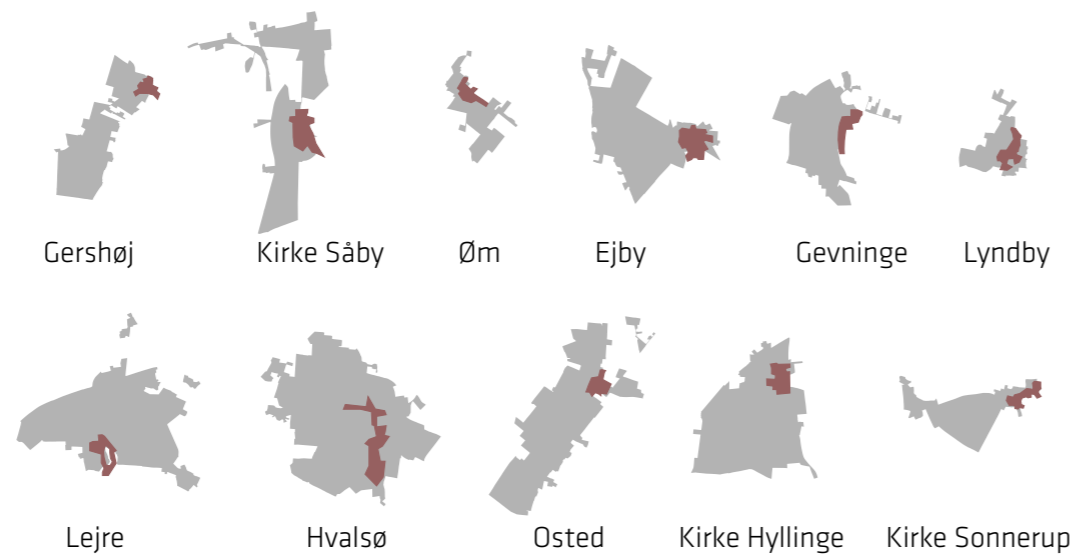
DE 49 BYER

Livet på landet i Lejre Kommune leves både i landsbyerne og i delvist større og groede bysamfund. I dette afsnit går vi tættere på byerne - deres udvikling, udfordringer og muligheder.

DE 49 LANDSBYER

Lejre 1899

11 landsbyer er groet til større bysamfund op gennem det 20. århundrede. Med rødt er den oprindelige landsbykerne fra 1899 markeret. Med gråt byens udstrækning i dag.

LANDSBYERNES UDVIKLING

Lejre er en landkommune med rigtig mange landsbyer og mindre bysamfund. Nogle af landsbyerne er vokset betydeligt i størrelse op gennem 1900 tallet. På kortet fra 1899 havde Lejre Kommunes landsbyer nogenlunde samme størrelse. Gennem de følgende 100 år har landsbyerne udviklet sig i lidt forskellig retning, så der i dag er forskel på byerne i størrelse, beboersammensætning, offentlig service, kulturliv mv. Men de har stadig alle landsbyens egenskaber og karakter med en lille skala, fællesskaberne, foreningslivet, nærheden, landbrug i baghaven osv.

Illustrationen ovenfor side viser, hvordan de større byer i Lejre alle er udsprunget af en mindre landsbykerne. Selv i mange af de mindste byer blev antallet af husstande som minimum fordoblet eller tredoblet i efterkrigstiden. I de fleste byer er det stedbundne, det der er karakteristisk for denne egn og adgangen til naturen, i høj grad udfordret.

Hele Danmark blev voldsomt udbygget i efterkrigsårene, en udvikling der markant i 70'erne og årene frem også i Lejre Kommune. Udviklingen er ændret gennem årene og i dag er det i de større byer væksten og urbaniseringen foregår. Illustrationen på modstående side viser, hvordan Gevninge har udviklet sig fra en mindre bebyggelse i 1899 på kanten af vådområdet, tæt på åen, med bebyggelse langs den gamle vej mellem Roskilde og Holbæk. Kortet fra 2016 er byen i dag og viser en udvikling, der på mange måde er typisk for byudviklingen gennem de sidste 120 år. Alle byer er præget af de store udstykninger i efterkrigstiden op gennem 70'erne, 80'erne og 90'erne, ligesom her i Gevninge, hvor byen voksede mod syd og vest med udstykninger, der i mange tilfælde blev 'rullet ud' på markerne og på mange måde lukkede sig om sig selv.

I dag har Gevninge store boligområder lagt udenpå den gamle landsbykerne. Skalaen og fornemmelsen af byen er derfor også meget forskellig afhængig af, hvor man bevæger sig i byen. På

1899
Oprindelig landsbystruktur.

2016
Groet og udbygget bysamfund med store parcelhuskvarterer mod vest og syd, hvor de bedste forhold har været for at bygge ud.

2030
Gevninge med nære relationer til åen og de omkringliggende landskaber, flere og bedre interne relationer. Flere naturlige mødesteder, højere biodiversitet og en stærkere landsbykerne.

Gevninge Bygade er der kig til marker og natur, men det er svært at komme ud. Her er huse fra forskellige epoker, korte kig til engen mod øst, tæt beplantning og huse i forskellige størrelser og typer. Stemningen er særlig i den gamle landsbykerne, mens den virker mere generisk udenfor med mange ensformige løsninger, græsplæner og befæstede arealer til følge. Der er derfor meget stor forskel på, hvordan det er at bevæge sig på stierne mellem husene, eller på de større fordelingsveje i byens periferi.

Landsbykarakteren, der findes i de fleste af kommunens bysamfund, ikke mindst i de oprindelige landsbykerner, er med deres rumlige, arkitektoniske, kulturhistoriske og sociale kvaliteter, en særlig udviklingsressource for bosætningskvaliteten i kommunens mange bysamfund.

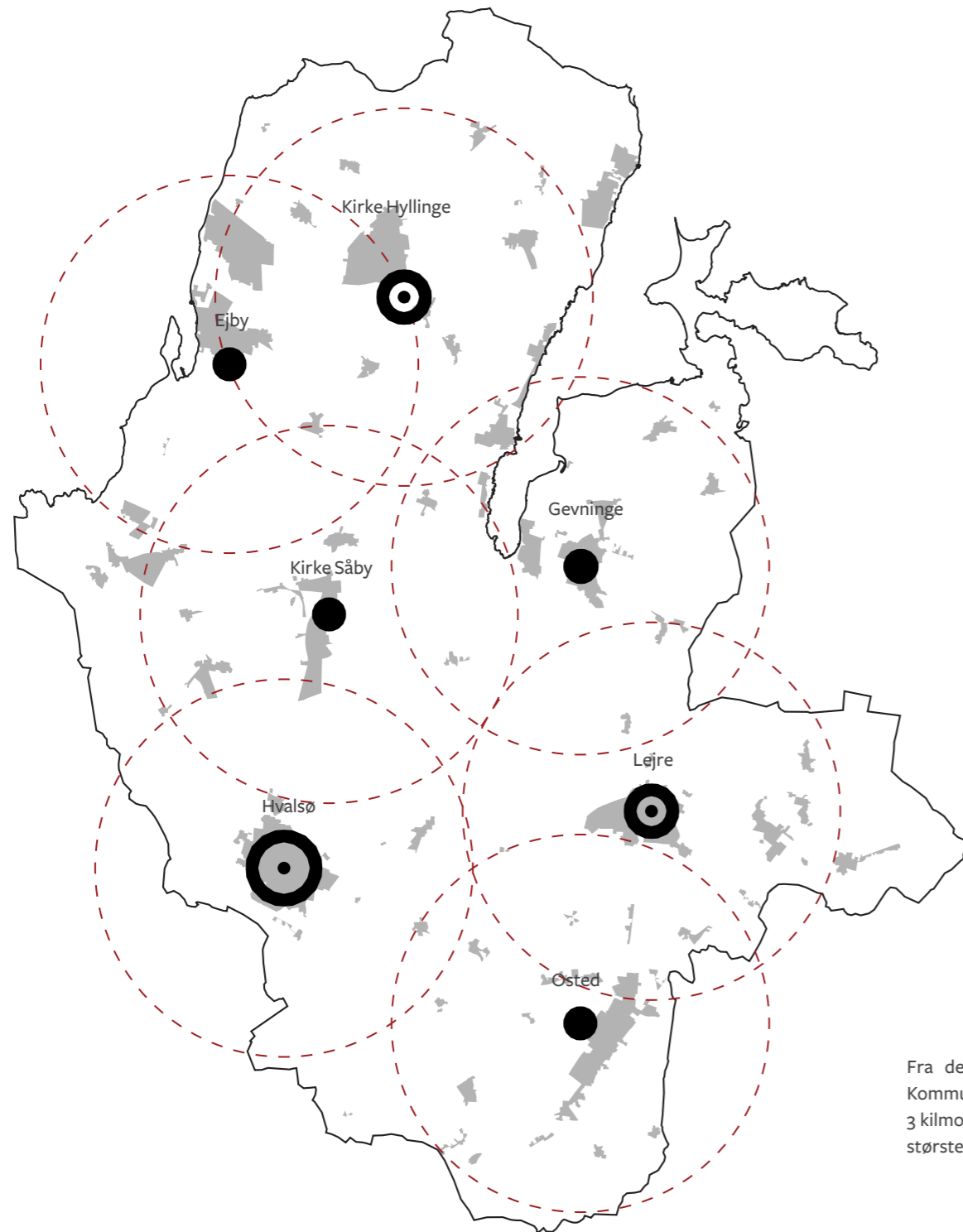
Det særegne i de forskellige landsbykerner, i den lokal geografi og natur er et aktiv i byudviklingen og nytænkningen af livet på landet

tæt ved storbyen i en globaliseret verden.

Det er muligt at udvikle landsbyerne, så de bliver mere attraktive at bo i bl.a. ved at bevare og forstærke landsbykarakteren, byernes egenart i forhold til den omgivne natur og kulturhistorie, og ved at satse på mere natur, bedre relationer til naturen og flere steder, hvor vi kan mødes ude og inde på kryds og tværs af interesse, alder, og hvor vi bor.

Illustrationen af Gevninge i 2030 ovenfor anviser nye relationer i byen og til det omgivende landskab.

SAMSPIL MELLEM DE 49 BYER

Fra de fleste steder i Lejre Kommune er der mindre end 3 kilometer til kommunens syv største "groede" byer.

Sammenlignet med mange andre kommuner rummer Lejre ikke store byer. Borgene i Lejre orienterer sig hovedsagligt mod Holbæk, Roskilde og København, når de søger de større byers tilbud. Den største by i kommunen er stationsbyen Hvalsø med lidt mere end 4.000 indbyggere. Mange af kommunens øvrige større byer er ca. halvt så store som Hvalsø med omkring 2.000 indbyggere, herunder Lejre, Østed, Kirke Hyllinge, Ejby, Gevninge og Kirke Såby. De fungerer som hvert deres center for et større opland ift. skole, indkøb mm.

Som det fremgår af kortet med bysamfundenes placering i forhold til hinanden, er det tydeligt, at der findes en vis systematik og relation mellem større og mindre bysamfund, hvor de mindre bysamfund relaterer sig til de nærliggende større byers tilbud, herunder skoler, institutioner, supermarkeder, biblioteker, kulturtilbud mv. samt ikke mindst stationsbyernes toge til og fra kommunen. Næsten alle Lejres landsbyer ligger indenfor 3 kilometers afstand til en af de ovennævnte større byer, som det er vist på modstående side.

I Kommuneplan 2013 er Lejre, Hvalsø og Kirke Hyllinge udpeget som centerbyer, det er her de nye byudviklingsområder ligger, og særligt i de to stationsbyer bygges der i disse år. Gevninge, Ejby, Kirke Sonnerup, Østed og Kirke Såby er udpeget som større byer i kommuneplanen. Kommunen har udover disse større byer, en del sommerhusområder ud til fjordene. En del af byerne i kommunen har udviklet sig omkring de større veje, som har kørt igennem dem altid. Det har påvirket byerne både ift. hvordan de ser ud og hvilke muligheder, der har været for udvikling, afvikling, opblomstring og forfald.

Dertil kommer en stor gruppe af små landsbyer. De dækker over de helt små byer som Abbetved, Rye, Jenslev, Kyndeløse, Ordrup, Englerup m.fl. Flere af disse er udbygget i 60'erne og 70'erne med enkelte parcelhusveje, der har fordoblet eller tredoblet husstandene.

A wide-angle photograph of a residential neighborhood. In the foreground, there is a large, well-maintained green lawn with some scattered brown leaves. In the middle ground, a row of houses with dark brown tiled roofs is visible, partially obscured by a dense, brown hedge. To the right, a white garage is attached to one of the houses. The background shows more houses and trees under a clear blue sky with a few wispy clouds. The text "FIRE TYPER BYSAMFUND" is overlaid in white, bold, serif font on the right side of the lawn.

FIRE TYPER BYSAMFUND

GROEDE BYER

Kirke Hyllinge, Ejby, Gevninge, Kirke Saaby, Osted, Hvalsø og Lejre er Lejre Kommunes 7 største byer. Alle, med undtagelse af Hvalsø (ca. 4.000 indbyggere), er groet til byer på ca. 2.000 indbyggere. I alt udgør befolkningen i de 7 største bysamfund 60% af den samlede befolkning i Lejre Kommune.

LANDSBYER

Lejre Kommune har omkring 30 små landsbyer på under 200 indbyggere. Flere af disse er meget pittoreske landsbyer med gadekær, velbevarede bygninger som f.eks. Herslev, Biltris, Kyndeløse, Englerup, Kattinge, Kisserup og Skov Hastrup m.fl.

VEJBYER

Osted, Rorup, Øm, m.fl. på Hovedvejen syd i kommunen samt Store Karleby, Lille Karleby, og også større byer som Kirke Hyllinge og Ejby, har en nær relation til landevejene.

SOMMERHUSBYER

Sommerhusbyerne som fx Kyndeløse Sydmark, Lindborg m.fl. ligger ned mod både Roskilde Fjord og Isefjorden.

KATEGORISERING AF BYSAMFUND

Vi kan kategorisere landsbyerne i fire typer: De groede og lidt større bysamfund, landsbyer, vejbyer og sommerhusbyer, der alle udviklingsmæssigt rummer forskellige udfordringer og potentialer.

Mellem de forskellige kategorier kan der være overlap, hvor nogle fx både kan være en landsby og en vejby, ligesom skellet mellem en landsby og en groet by også rummer nuancer.

På de følgende sider er en beskrivelse af bytyperne tilknyttet en række fokusområder, der sætter fokus på særlige karakteristika, udfordringer og muligheder. Flere af fokusområderne henviser til nummererede taktikker, der er en række illustrerede tilgange til arbejdet med byerne. De kan læses i afsnittet ”taktikker”.

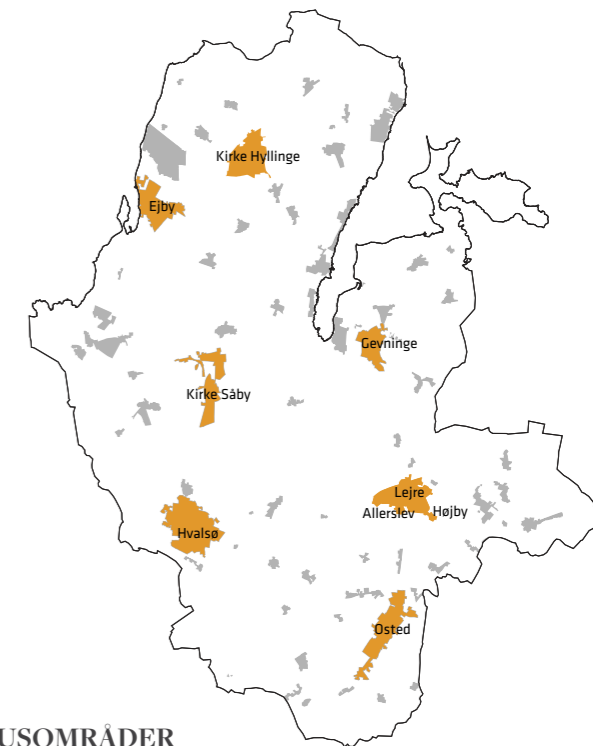

DE GROEDE BYSAMFUND

Lejre Kommunes ”groede” bysamfund har undergået en kraftig vækst omkring 1960’erne og frem med parcelhuskvarterer voksende ud fra den gamle bykerne. Byerne er ofte placeret nær større infrastruktur, og flertallet af byens beboere pendler dagligt til andre større byer. Det er i disse byer 60% af Lejre Kommunes befolkning bor i dag.

Det er karakteristisk for de groede byer, at funktionerne er med til at binde den enkelte by sammen. De offentlige funktioner som skoler, plejecentre, aktivitetscentre, bibliotek mv. er kerner i disse byer sammen med aktivt foreningsliv. Byerne har ofte flere faciliteter som fx supermarkeder, spisesteder og forsamlingshuse, men de er ofte spredt, og de gamle bykerner bærer ofte præg af funktionstømning. Man mødes i stedet sportshallen, på vejene eller stierne, i ældrecenteret, eller når man handler ind.

Parcelhuskvarterne har ofte en mere privat karakter, og man færdes ikke disse området uden et egentlig ærinde, med mindre en sti går igennem eller infrastrukturen på anden vis leder en igennem. Selvom det visuelle udtryk ofte er meget grønt med de mange villahaver, mærkes naturen ikke så tydeligt. Det grønne er ofte stærkt kultiveret og privat. De mange indhegninger gør, at den omkringliggende natur ofte ikke fornemmes så tydeligt. Her er meget tydelige skel mellem land og by.

FOKUSOMRÅDER

- Arbejd med de fælles grønne områder – skab mere vild natur og større biodiversitet på fællesområder og i mellemrum.
#12 Skab mødesteder mellem husene.
- Brug klimatilpasningen, særligt separatloakeringen som løftestang for den naturmæssige udvikling i byerne. Og skab større naturindhold ved de centrale mødesteder.
#08 Klimatilpasning i byerne.
#06 Naturrum på skolerne gør naturen nærværende i hverdagen.
- Arbejd med ildsjælene og den fælles skaberkraft, der kan udvikle byerne. Det kan være sværere i de større byer, da ansvaret for fx grønne områder ligger fjernere for ”byboerne” end i de små landsbyer.
#10 Flere fælles rum - landsbyfølelse og deleøkonomi.
- Dyrk de stedbundne potentialer fx. særlige naturtræk, bygningsarven, åbninger i bygningsmassen mv.
#09 Støt og udvikl særlige steder med lokale ildsjæle.
- Sørg for at nye boligområder planlægges med fokus på natur og fællesskaber.
#03 De nye kvarterer skaber muligheder for de større byer.

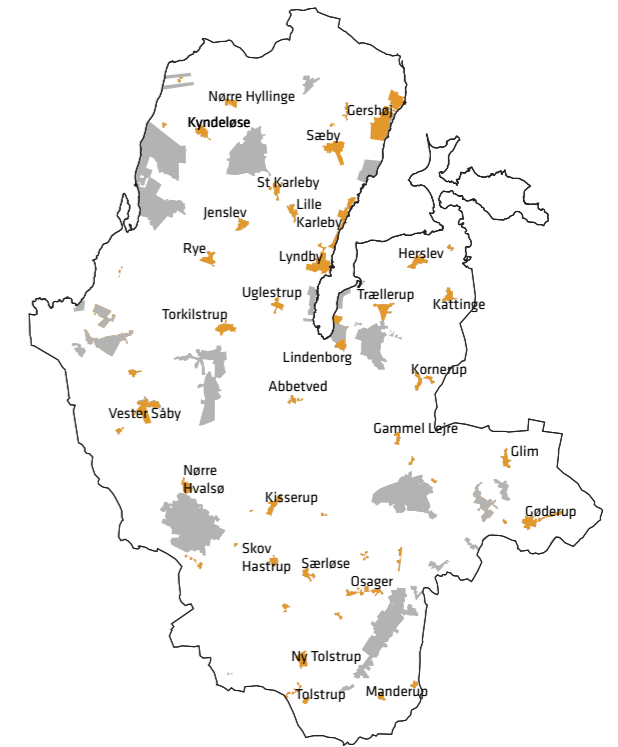

LANDSBYERNE

Landsbyerne har typisk fordoblet eller tredoblet deres boligmasse i løbet af de seneste 120 år, men i en takt, der gør, at der landsbyen stadig føles lille og i kontakt med det omgivende landskab. Her er mange steder velfungerende kulturmiljøer, men naturligvis sjældent nogen form for service. Byerne fremstår ofte, så det er let aflæseligt, hvordan de fungerede før udbygningen. Byrummene: Forten, branddammen og gadekæret findes stadig mange steder og benyttes i dag rekreativt og som mødesteder. Her er arbejdsfællesskaber om at rense gadekæret og slå græsset på de fælles arealer.

Her er ofte en stærk landsbyfølelse fordi byens indretning er dimensioneret til lav fart med mindre rum, krogede gadeforløb og små fremspring i bygningerne. Her ses dansk byggeskik fra forskellige perioder og en del stråttækte ejendomme og huse med bindingsværk. Historien mærkes i byens natur, hvor de gamle træer er med til at styrke byernes autencitet.

Enkelte steder har de små landsbyer service, der rækker længere ud end landsbyen. Det gælder fx Børnegården i Abbetved eller aktivitetscenteret I Store Karleby og produktionsskolen Kohinoor i Glim.

FOKUSOMRÅDER

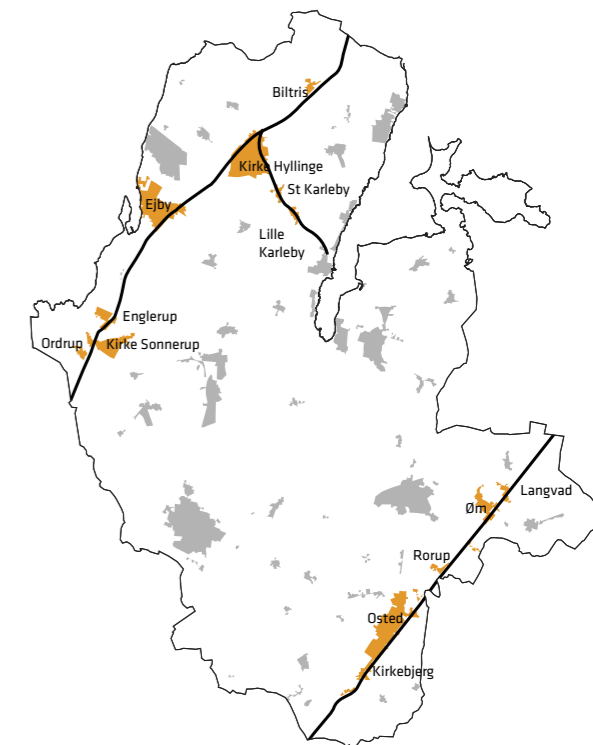
- Fortsæt med at støtte og dyrke arbejdsfællesskaberne i de små byer. Det kan udvikle sig til stilaug, fællesspisninger mv.
- Hjælp byerne med at se deres umiddelbare potentialer. Måske skal indkørslerne strammes op med beplantning eller nye vejtræer plantes som supplement til de ældre.
#16 Lad skaberkraften vokse.
- Skab flere boliger i de små landsbyer gennem ny brug af den eksisterende bygningsmasse.
#04 Bo på landet i den eksisterende bygningsmasse.
- Støt enkelte former for offentlige funktioner i de små byer, der trækker borgere fra andre dele af kommunen til.
- Hjælp landsbyerne til at skabe en egen identitet. Nogen kan selv og kan hjælpes videre som f.eks. Herslev, andre har muligheder for at udvikle identitet gennem nærheden til fjorden, skoven eller f.eks. Skjoldungernes Land, hvor der er potentiale for f.eks. turisme, gårdbutikker mv.
#09 Støt og udvikl særlige steder med lokale ildsjæle.

VEJBYER

Vejbyerne er, som navnet angiver, defineret af en eller flere større veje. Byerne er enten opstået langs en større vej, eller er senere blevet gennemskåret af en ny eller udvidet vejføring. De primære karakteristika er, at byens indretning er præget af biltrafik med høj fart. Både Elverdamsvejen, Karlebyvejen og Hovedvejen i syd har stor betydning for mobiliteten i kommunen samt tilknytningen til motorvejsnettet. Byerne langs vejene er typiske vejkantbyer, farten på landevejen er høj, man suser i gennem byer som Øm og Osted. Det er ikke her langs vejen stemningen af landsbyen mærkes. Langs vejen er trafikken en udfordring med svære trafikale krydsninger, her findes mindre vedligeholdte ejendomme, store og slidte belagte arealer, men til mange vejbyer findes også større arbejdspladser og bag ved vejen blomstrer fx Rorup med gårdbutikker, foreningsliv osv.

Byerne har ofte pladskrævende servicefunktioner og erhverv, der betjener et større opland, så som mekanikere, tankstationer, supermarkeder, byggemarkeder mm. Disse definerer i høj grad byerne. Langs vejen er der sjældent gode rum til ophold, kreativitet og mødesteder. Møderne foregår ofte i forbindelse med indkøb eller i forbindelse med evt. skole eller hal. Om end byerne godt kan ligge med naturskønne omgivelser fornemmes dette ofte ikke så tydeligt, idet vejene forstyrrer den æstetiske oplevelse, visuelt og auditivt.

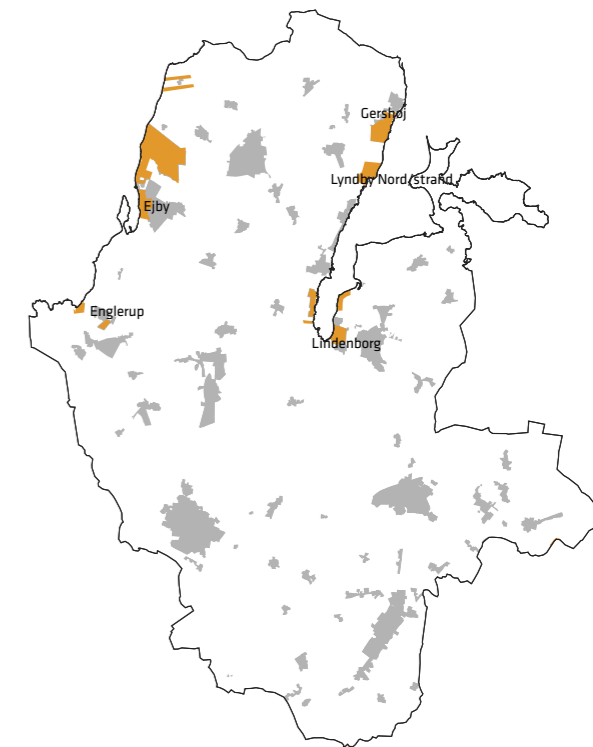

FOKUSOMRÅDER

- Sørg for at vejene bliver mindre dominerende fx i form af visuel afskærmning med mindre skovrejsning mellem byen og vejen.
#07 Skab mere natur- særligt langs vejene tæt på byerne.
- Ryd op i skiltning, master og misligholdte ejendomme.
- Skab stærkere sammenhænge mellem naturen og de mere fredelige dele af byen, der som regel ligger længere væk fra den store vej. Sørg for at en god naturadgang fx kan opveje den trafikerede vej.
#02 Naturadgang via multifunktionel jordfordeling.
- Plant mange flere træer på de vindomsuste åbne og meget belagte områder ud til Hovedvejen. Træerne vil være rumskabende og kan være med til at underindele de store rum og skabe en mere menneskelig skala.
#14 Skab mere natur, særligt langs vejene.

SOMMERHUSBYERNE

Sommerhusbyerne ligger i naturen. Det er deres naturkvaliteter, der har præget deres placering og formentlig også det, der har gjort, at man har fast bopæl her.

Det byggede er primært orienteret mod den omkringliggende natur, særligt fjordene. Sommerhusområderne er hovedsageligt mindre træhuse, opvarmet med el. De har næsten ingen byrum, og få eller ingen servicefunktioner, og karakteren er ofte meget privat. Områdets beboere ønsker at bo i naturen frem for i en by.

Her er meget sæsonpræget og livet i sommerhusområderne skifter markant hen over året takt med skoleferierne. Af helårsbeboere er der en overvægt af ældre og folk med fast bolig. Møderne foregår over hækken med de nærmeste naboer, og det er en del af essensen af sommerhuslivet.

FOKUSOMRÅDER

- Pas på sommerhusområdernes særlige charme, nærhed til naturen og enkle arkitektoniske kvaliteter, så de forbliver lette og legende byområder med en særlig naturadgang.
- Beboere er ofte pensionister og/eller udenfor arbejdsmarkedet. Mange har en stor kærlighed til stedet, og ofte rummer områderne stærke fællesskaber med både tid og evne til at gøre en forskel. Der kan være incitament til at skabe bedre forbindelser ud i naturen, landskabet og i fjorden. Der kan være fællesskaber at opdyrke med andre af de byer, der ligger langs vandet. Der kan være grobund for initiativ til i grundejerforeninger og interessegrupper at skabe nye initiativer.

#01 Klyngesamarbejder.

#09 Støt og udvikl særlige steder med lokale ildsjæle.

#16 Lad skaberkræften vokse.

MØDESTEDER

MØDESTEDER I HVERDAGEN

OFFENTLIGE BYGNINGER

STYRK MØDESTEDERNE

I Lejre findes få af storbyens mødesteder som fx teater, gågade, mange forretninger, ungdomsuddannelse mv. Her er der ikke så meget byliv, som i storbyerne. Til gengæld findes mange mindre og forskelligartede bysamfund, der på fin vis supplerer hinanden, og her er mange muligheder for at styrke de mødesteder, der måske kan overses i hverdagen. Her er flere mindre kulturhuse, forsamlingshuse og biblioteker. Der er hverdagens mødesteder i skoler, institutioner, der hvor vi handler, og når vi mødes på stationerne. Og så mødes vi i høj grad også udenfor, når vi vandrer, går ture og dyrker idræt i det fri. Med et fokus på hverdagens mødesteder gøres vores bysamfund mere attraktive, og vi kan skabe flere steder at mødes på tværs af generationer, interesser mv.

Der kan peges på fire centrale steder, der er særligt vigtige og som med målrettede indsatser kan blive stærkere mødesteder i hverdagene. Det er vigtigt, for det er i møderne og udvekslingen at nye idéer og fællesskab opstår.

STIER

De fire centrale steder er:

- Stationerne.
- De offentlige funktioners rolle som mødesteder.
- Steder man handler.
- Stier og uformelle faciliteter udenfor.

VI KAN BRUGE VORES OFFENTLIGE STEDER MERE

Mange af de større bysamfund har beboerhuse, skoler, haller eller biblioteker, der danner ramme om møder mellem folk i lokalsamfundene. Når vi kan bruge skolerne om aftenen til fællesspisning, idræt eller foredrag og bruge uderummene til idræt, genoptræning og leg i weekender og ydertimer bliver skolerne, plejehjem, biblioteker, børnehaver mv. mere aktive drivere af kultur og fritidsliv. De åbne biblioteker er allerede taget godt imod af borgerne til fx foredrag, læsegrupper og leg. Her er rigtig gode muligheder mange steder i kommunen for at bruge de offentlige steder mere.

STEDER MAN HANDLER

STIER OG UFORMELLE IDRÆTS FACILITETER UDENFOR
Lejre har både regionale og nationale stier og forbindelser, der løber gennem kommunen, men der er ønske og behov for flere spor i landskabet, der forbinder byer og rekreative områder. 90% af dem, der dyrker selvorganiseret idræt udenfor, bruger den natur de har nærmest. Uformelle udendørs idrætsfaciliteter, fx stier, bedre adgang til og synliggørelse af naturen som idrætsarena: udendørs motionsanlæg, afmærkede løbe- og cykelruter samt faciliteter til fitness og mindre motionsidrætter, vil skabe bedre muligheder for at mødes.

STEDER MAN HANDLER

De større byer i kommunen har enten en købmand eller en et større supermarked. Her er der opslagstavler og ofte samarbejdes der godt med foreningslivet, og de steder man handler et godt sted at møde hinanden. Det kan derfor gøre en stor forskel at have fokus på den fysiske indretning omkring dagligvarehandlen, mikroklimaet, opholdskvaliteterne, parkeringspladserne og sammenhængene

STATIONER

med byen i øvrigt. Det kan skabe rammerne for længerevarende ophold og møder, ligesom bylivet kan skabe rammer for nye forretninger og aktiviteter.

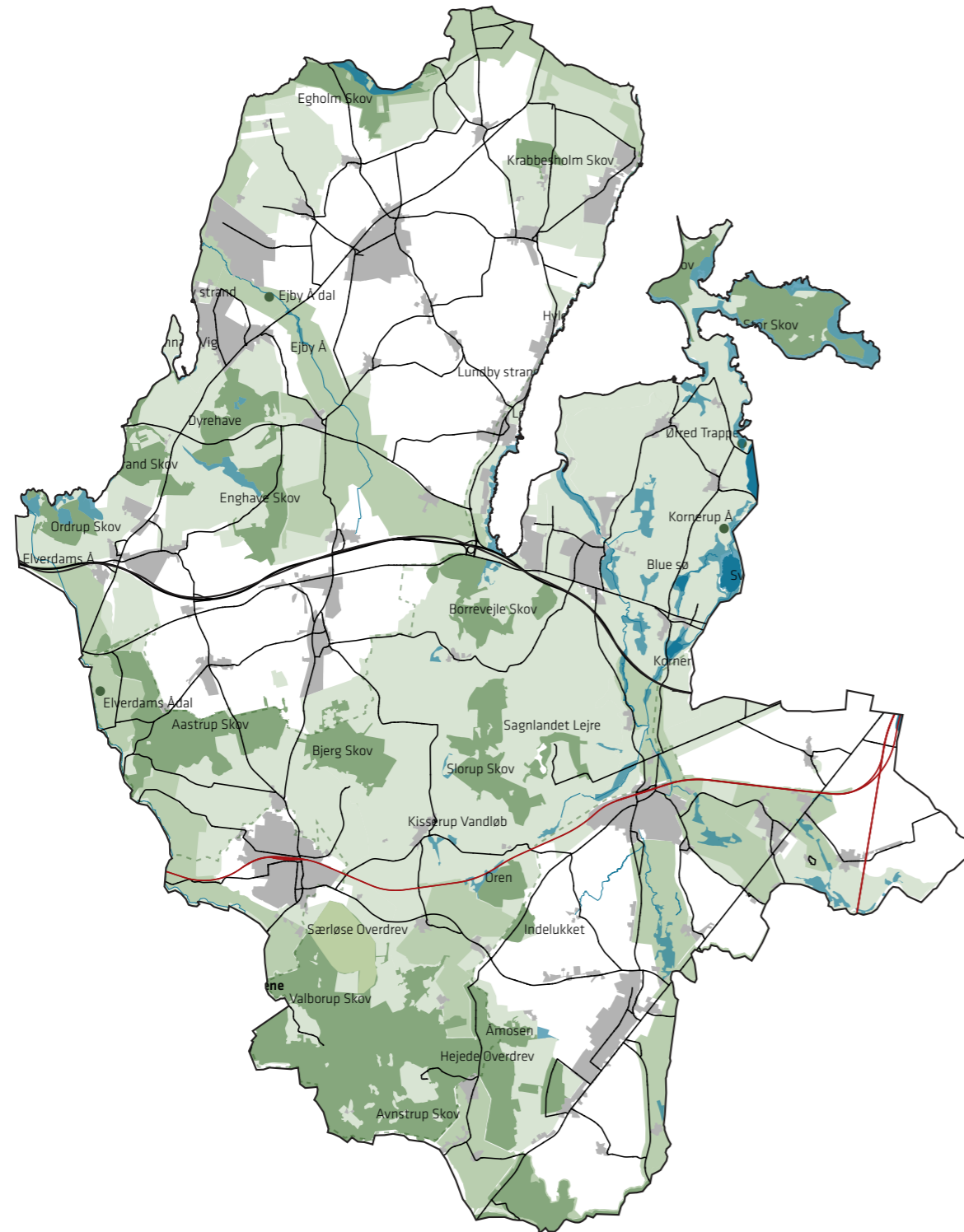
PÅ STATIONERNE MØDES VIDAGLIGT

Både Lejre og Hvalsø har hver deres togstation med regionaltoget mellem København og Kalundborg. De betjener begge et stort opland, og mange mennesker mødes her i løbet af dagen på vej til og fra skole, hjem, arbejde og fritidsinteresser. Forbedring af pendler- og cykelparkeringspladserne skaber rum for møder, ligesom flere faciliteter som madudbringning, bibliotek, væresteder mv. på stationerne kan styrke deres attraktivitet.

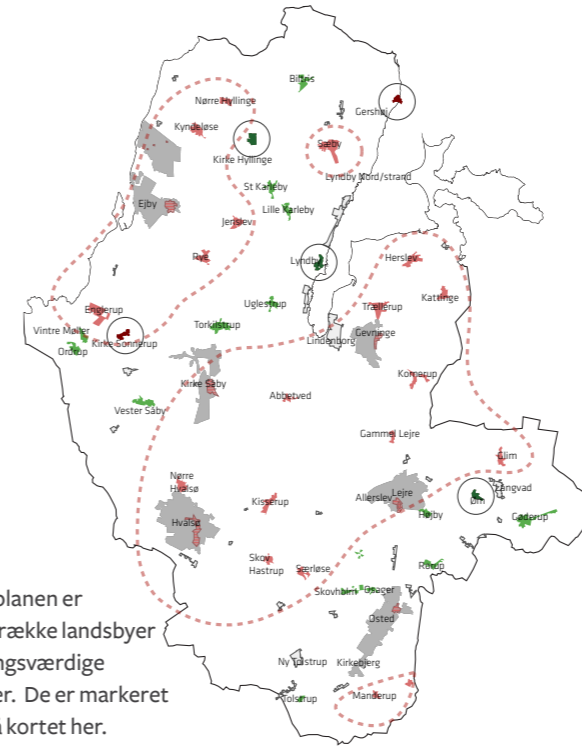
A group of people is walking away from the camera on a dirt path that runs alongside a wooden fence. The landscape is rural, with a grassy field on the right and a line of trees on the left. In the background, there is a small hill or mound. The sky is clear and blue. The text is overlaid on the right side of the image.

**BYERNE OG OMGIVELSERNE:
NATUR, KULTURHISTORIE
OG INFRASTRUKTUR**

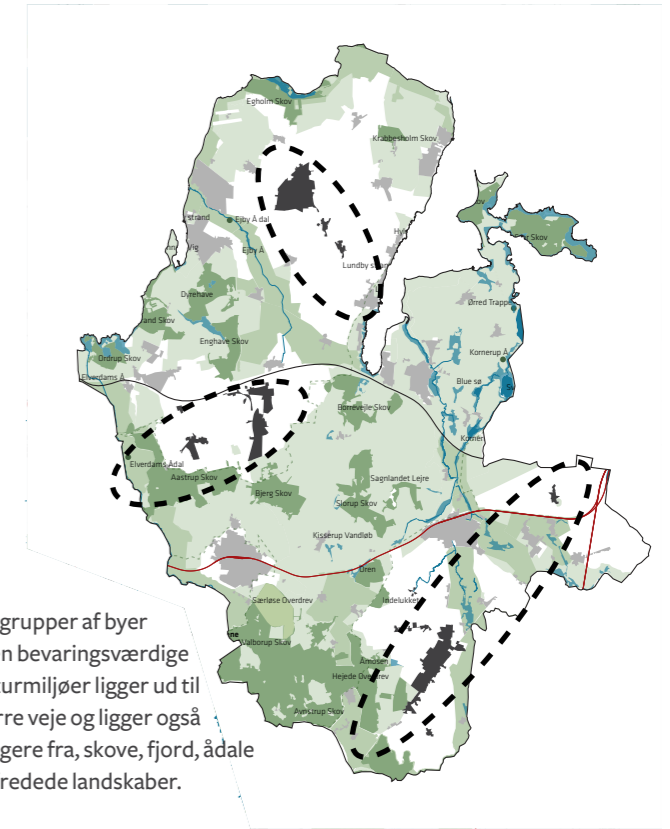
NATUR, KULTURHISTORIE OG INFRASTRUKTUR

Byerne er bundet sammen af vejnettet, de fredede landskaber, ådalene, og skovene.

I kommuneplanen er udpeget en række landsbyer med bevaringsværdige kulturmiljøer. De er markeret med rødt på kortet her.

Tre grupper af byer uden bevaringsværdige kulturmiljøer ligger ud til større veje og ligger også længere fra, skove, fjord, ådale og fredede landskaber.

BYERNE ER BUNDET SAMMEN

Byerne er bundet sammen på kryds og tværs i Lejre Kommune: Gennem interessefællesskaber, fredninger, gamle sognegrænser og skoledistrikter, gennem infrastruktur, nærhed til naturen, landskaber og biologiske relationer. Det betyder, at der er forskellige mønstre og relationer byerne imellem. Også relationer, der er uafhængige af vejnet og skoledistrikter.

Naturen og landskabet i Lejre rummer en særlig mosaik af kulturhistorie og landskabstyper. Det giver identitet og stolthed til de forskellige steder og bysamfund. Der er også en meget stor del af landsbyerne, der rummer bevaringsværdige kulturmiljøer. På kortene ovenover ses en tydelig relation mellem de områder, hvor naturen er tæt på, hvor der er mange bevaringsværdige landsbymiljøer, og hvor infrastrukturen ikke er dominerende. Samtidig ses også, at de områder, hvor store veje præger byerne, sjældent har bevaringsværdige miljøer og tilmed ligger længere fra naturen end de fleste andre byer i kommunen. Byerne har på en gang forskellige potentialer, men også mange ligheder, der kan adresseres forskelligt.

FOKUSOMRÅDER

- Der kan gøres en ekstra indsats for at skabe bynær natur i og tættere på de bysamfund, der ligger længst fra de attraktive naturområder. Ligesom det er oplagt at arbejde med naturadgangen fra disse byer.
 - #07 Skab mere natur - særligt langs vejene tæt på byerne.
 - #02 Naturadgang via multifunktionel jordfordeling.
- Historien og værdierne kan bruges til at forstærke udviklingen af landsbyerne. De stedbundne potentialer i landskab, kulturhistorie, bygningsarv og biologiske relationer giver værdi til byerne.
 - #09 Støt og udvikl særlige steder med lokale ildsjæle.
 - #01 Klyngesamarbejder.
 - #05 Mere plads til biodiversitet.
- Arbejdet med landsbykernerne ift. det groede og byggede miljø er vigtigt - også i områder hvor de gode kulturmiljøer allerede findes.

VEJENE OG BYERNE

DEN STORE VEJ ER FØRT UDENOM BYEN

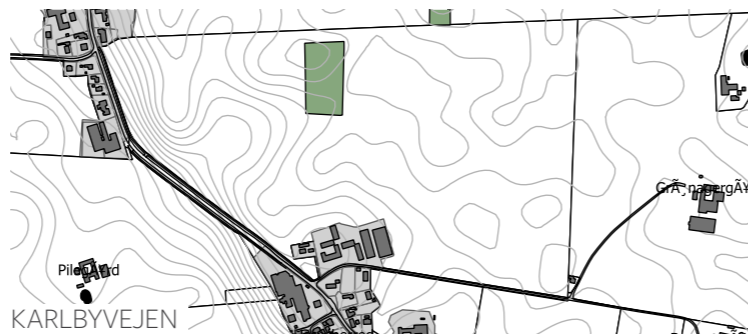
- Ingen gennemkørende trafik.
- Man skal have et ærinde i byen for at komme der.
- ”Freder” byen, hvilket også gør, at meget udvikling i byen i tidens løb er gået udenom.

DEN LIGE LANDEVEJE FORBINDER OG GENNEMSKÆRER EN LANG RÆKKE BYER

- Mange oplever byerne i høj fart.
- Bagvedliggende kvarterer, både de gamle landsbykerner eller parcelhusområder er som regel velfungerende.
- Infrastrukturen gør det attraktivt for flere større virksomheder og forretninger at ligge ud til vejen.
- Det byggede miljø har ofte en lavere standard og lavere vedligeholdelsesniveau langs vejen end i mange andre byer af samme størrelse.
- Kan virke slidt og svær at forstå i skala og rum.

VEJEN BINDER BYERNE SAMMEN

- Ofte lidt for høj fart.
- Landsbykernen er kortslettet. Forbindelserne mellem gamle og nyere områder af byen er ofte svær.

VEJEN GENNEMSKÆRER DEN GAMLE BYKERNE

- Landsbykernen er kortslettet. Forbindelserne mellem gamle og nyere områder af byen er ofte svær.
- Oplevelsen af byen får man, når man kører igennem. Mange ser ikke de smukke naturområder og alt det skønne, der ligger bagved.

FORSKELLIGE MØDER MED LANDSBYERNE

Når vi ser på vejene og kommunens infrastruktur, findes mange forskellige møder mellem byerne og de større trafikårer. Vejene binder byerne sammen, og forskellige møder mellem byerne og infrastrukturen har haft afgørende betydning for byudviklingen. Det ses på eksemplerne på modstående side. Det er derfor vigtigt at medtænke disse møder i det videre arbejde med byernes udvikling.

De større veje ligger udenfor byen fx i Skov Hastrup, hvilket har været medvirkende til, at den har bevaret sin oprindelighed og charmerende landsbykarakter. I Ordrup ligger motorvejen meget tæt på byen, som dog stadig har sin egen kerne. I Biltris ses samme mønster. Andre steder, som på Karlbyvej og mellem Hvalsø og Rye, samt på Hovedvejen i syd, binder vejen byerne sammen som perler på en snor. Når vejen gennemskærer den gamle bykerne får det betydning for livet i byen, samtidig med at vejen for mange er det eneste, de oplever af en by. Elverdamsvejen, der gennemskærer Ejby, er en gammel landevej, der med tiden er blevet udvidet. Vejen gør at landsbymiljøet virker fragmenteret og til sidst er endt med at være en barriere i det gamle landsbymiljø. I dag præger tankstationen og supermarkedet byen, når man kører igennem. Andre steder i kommunen er det netop uarticulerede overgange mellem de små veje og de større færdselsårer, der gør stederne både utrygge og uindbydende.

FOKUSOMRÅDER

- Byer, der gennemskæres af trafikårer har særlige udfordringer rumligt, ift. trafiksikkerhed, sikre krydsninger mv. Her bør der flere steder gøres en særlig indsats. Oplevelsen af byerne hænger i høj grad sammen med, hvordan der ser ud, når man kører igennem. Arbejdet med klimatilpasning i byerne kan være med til at forandre vejprofilerne og kvalificere by- og naturoplevelsen.

#08 Klimatilpasning i byerne.

- Med de mange kilometer landevej, hvorpå man kører til og fra arbejde, bør de mange fine landskabskig og måder at bevæge sig i landskabet på bevares og understreges, og i vejkanterne er der rum for langt højere biodiversitet end i dag.

#05 Mere plads til biodiversitet.

- De kedelige og triste vejstrækninger kan der skabes en særlig indsats i. Der kan plantes mange flere træer i større grupper for at skabe rum eller skærme veje fra landsbyer eller gøre golde, asfalterede områder til rum med mere beplantning og færre belagte flader. Der kan skabes flere oplevelser langs vejene med lunde, vejtræer og højere biodiversitet i grøftkanterne, samt flerrækkede hegn.

#07 Skab mere natur særligt langs vejene tæt på byerne.

VEJEN FREM

Hvordan kommervibedst videre med udviklingen af Lejre Kommunes 49 bysamfund? Udgangspunktet er naturen, fællesskaberne og frirummet samt kortlægning og analyse af byerne og kommunen.

I dette afsnit gives først syv strategiske bud på vejen frem, og dernæst en række supplerende taktikker, der kan inspirere til konkret handling.

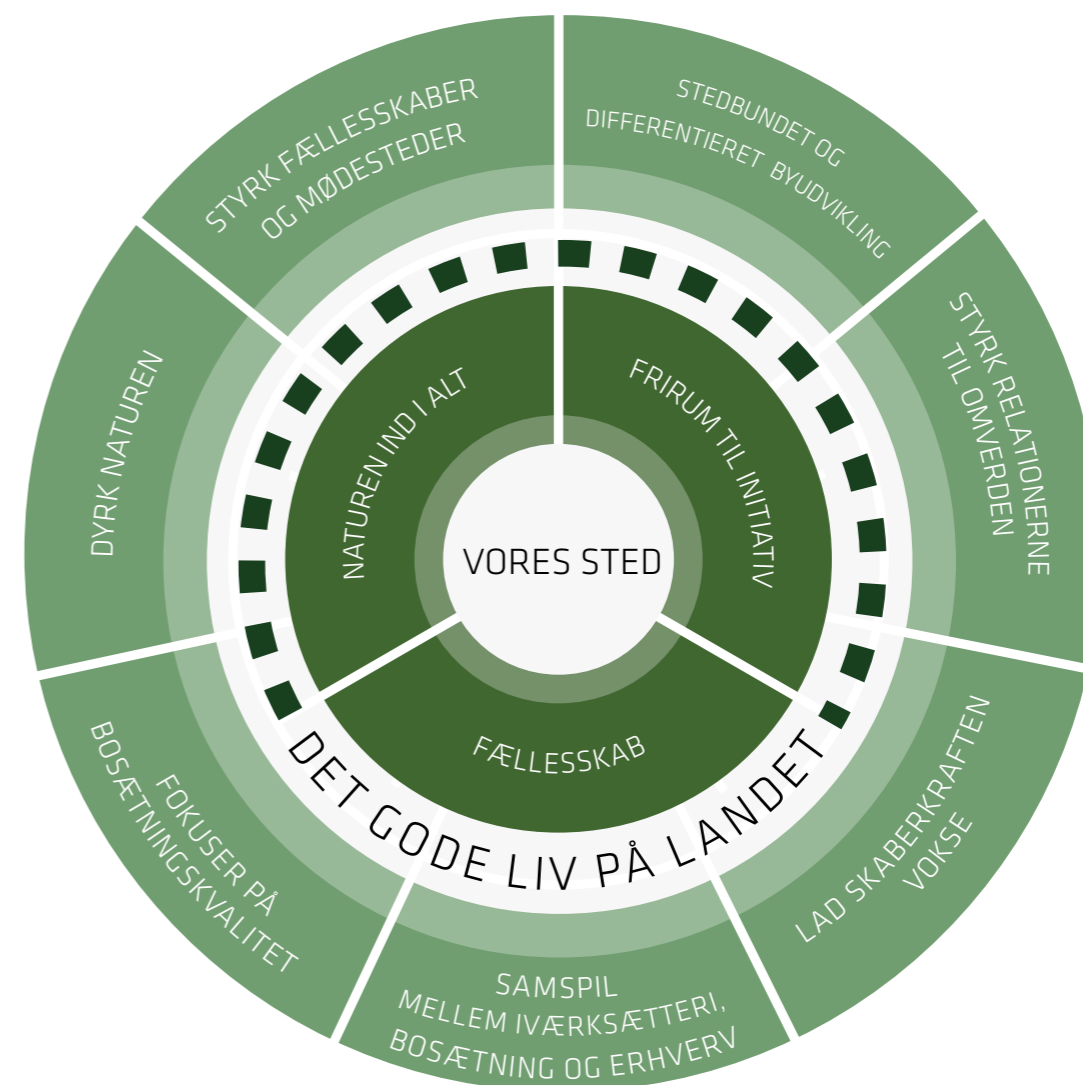
VEJEN FREM STRATEGIMODEL

SÅDAN VIL VI ARBEJDE

På baggrund af kortlægning og analyse af Lejre Kommunes bysamfund foreslås syv overordnede strategiske greb til det videre og langsigtede arbejde.

Det handler om at fokusere på bevaring og fortsat udvikling af bosætningskvalitet i byerne, om at forstærke samspillet mellem erhverv, iværksætterier og bosætning, om at få skaberkraften i bysamfundene til at vokse, om at dyrke naturen og det groede, om at styrke fællesskaber og mødesteder, om at udvikle byerne med respekt for deres forskellige muligheder og stedbundne potentialer samt om at dyrke omverdenen, der er så uløseligt forbundet med livet i Lejre Kommune i dag og måske i endnu højere grad i fremtiden.

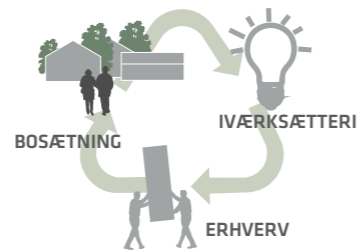
Modellen på modstående side illustrerer, hvordan de syv strategiske greb understøtter Lejre Kommunes drøm om det gode og bæredygtige liv på landet - nu og i fremtiden.

FOKUSER PÅ BOSÆTNINGSKVALITET

Lejre Kommune er i høj grad en bosætningskommune, der skal overleve og udvikle attraktivitet gennem fastholdelse og forøgelse af sine bosætningskvaliteter i de 49 bysamfund. Bevarelse af landsbykarakter, bedre mobilitet, ambitiøs udnyttelse af muligheder for ny bosætning og genanvendelse af bygningsarv, aktiv modvirkelse af forfald samt satsning på bæredygtig bosætning og byudvikling udgør kerneindsatser.

FORSTÆRK SAMSPILLET MELLEM ERHVERV, IVÆRKSÆTTERI & BOSÆTNING

Lejre Kommune er rig på iværksættere og mindre virksomheder, der skaber liv, services, jobs og mødesteder i vores byer. Det vil vi gerne have mere af, og vi vil styrke mulighederne for erhverv og iværksætteri, der forøger bosætningskvaliteten – naturen, fællesskaberne og frirummet.

LAD SKABERKRAFTEN VOKSE

Lejre Kommune rummer mange aktive borgere, ildsjæle og frivillige, der allerede i dag skaber og tager ansvar for udvikling af deres bysamfund. Gennem styrkelse af bysamarbejder, brobygning på tværs af byer samt forbedrede forbindelser til kommunen, statslige myndigheder, fonde, puljer mv. vil Lejre Kommune styrke skaberkraften i bysamfundene.

DYRK NATUREN

Lejre Kommune rummer storslåede landskaber og vide udsigter, alligevel er det ikke altid naturen føles nærværende i bysamfundene. Derfor vil vi arbejde for, at naturen kommer tættere på de steder, vi bor og bruger i hverdagslivet. At den bliver mere mangfoldig og opleves stærkere som et særligt kendetegn i byerne, og at den bliver endnu lettere at komme ud i.

STYRK FÆLLESSKABER OG MØDESTEDER

Fællesskaber opstår og styrkes, når folk mødes i deres bysamfund. Derfor vil Lejre Kommune styrke de eksisterende mødesteder i bysamfundene, stationsområderne, bykerner, gadekær, medborgerhuse, kultur- og foreningslivet mv., ligesom vi vil styrke skabelse af nye mødesteder og nye bytte-, låne- og dele muligheder i byerne, der opbygger fællesskaber, steds- og bosætningskvalitet, oplevelser og erhverv.

STEDBUNDET OG DIFFERENTIERET BYUDVIKLING

Bysamfundene i Lejre Kommune er ikke ens. De rummer forskellige udfordringer, muligheder og stedbundne ressourcer – fysiske, historiske som menneskelige. Derfor vil Lejre Kommune arbejde differentieret og tematisk med udviklingen af bysamfundene med afsæt i de stedbundne ressourcer og udfordringer – og sørge for at byerne komplementerer hinanden.

STYRK RELATIONERNE TIL OMVERDENEN

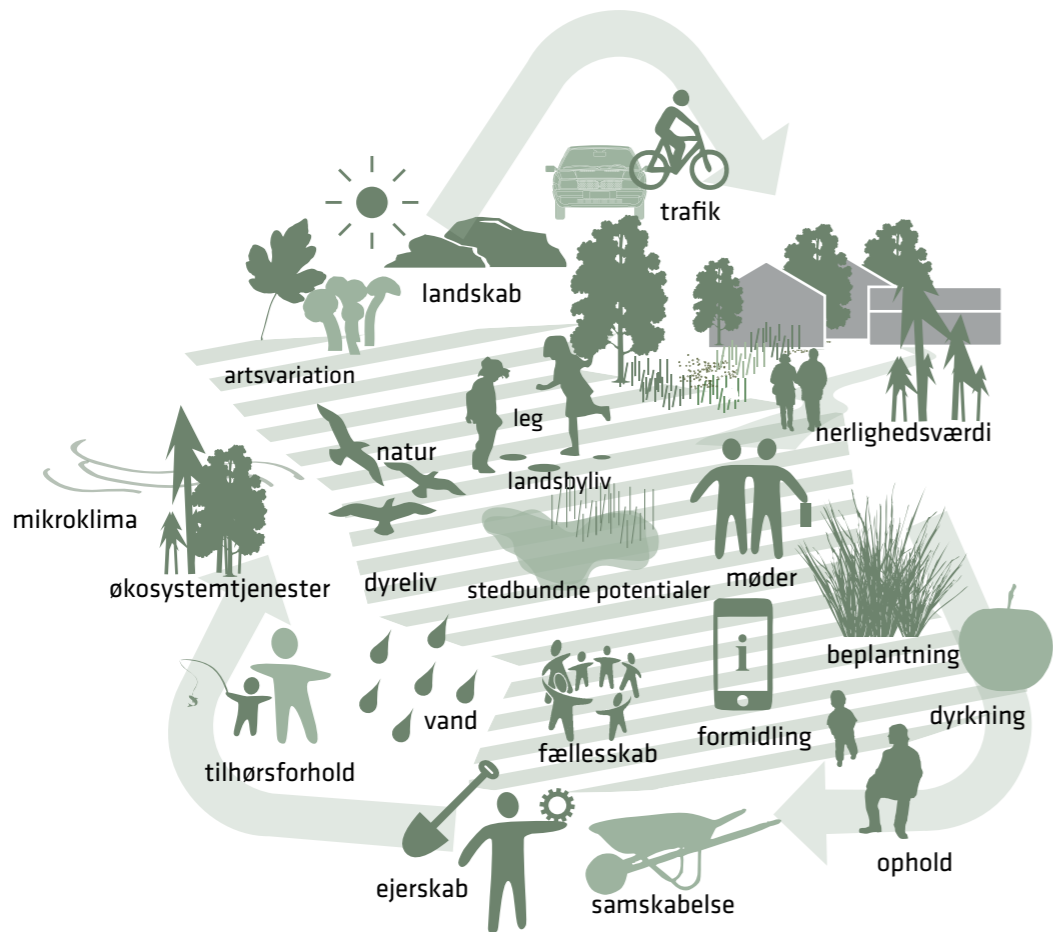
Lejre Kommune er i dag uløseligt forbundet med sin omverden - København, Hovedstadsområdet og nærliggende storbyer, der leverer jobs, tilflyttere, turister, iværksættere, investeringer, kapital mv. til Lejre Kommune. I fremtiden vil afhængigheden af de omkringliggende storbyer sandsynligvis vokse yderligere, og derfor vil Lejre Kommune styrke sin attraktivitet og relevans i omverdenen.

Der findes et sted, hvor man godt kan aflevere sit barn i en skovbørnehave i en lille landsby, selvom man selv bor i en af de større byer.

ABBETVED

FOKUSER PÅ BOSÆTNINGSKVALITET

Lejre Kommune er i høj grad en bosætningskommune, der skal overleve og udvikle attraktivitet gennem fastholdelse og forøgelse af sine bosætningskvaliteter i de 49 bysamfund. Bevarelse af landsbykarakter, bedre mobilitet, ambitiøs udnyttelse af muligheder for ny bosætning, genanvendelse af bygningsmasse, aktiv modvirkelse af forfald og satsning på bæredygtig bosætning og byudvikling udgør kerneindsatser.

► FOKUSER PÅ LANDSBYLIVET OG BEDRE MOBILITET

Dyrk de gamle landsbykerner og landsbykarakter i både mindre og større bysamfund og bevar arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter i både det byggede miljø og det groede miljø. Skab gode forbindelser og relationer mellem nye og gamle dele af byerne både ift. stier og de fælles mødesteder. Gør turen til og fra byerne oplevelsesrig og arbejd for at styrke mobiliteten fx via mere samkørsel og cyklisme, bedre offentlig transport mv.

► BRUG NYE UDSLYKNINGER TIL AT KVALIFICERE DE STØRRE BYERS ATTRAKTIVITET

Når der fremadrettet udstykkes og bygges nyt i og omkring de større bysamfund, hvor muligheden findes, bør disse boliger i høj grad være med til at definere byernes særlige attraktivitet og bosætningskvalitet med naturen, fællesskaber og frirum i centrum. Giv plads til boformer og boligstrukturer, der supplerer den eksisterende boligmasse i tæt samspil med den eksisterende by. Arbejd også med at forstærke kvartersidentiteter- og sammenhænge i de større byer, både i eksisterende kvarterer og nye udstykninger, så lokale fællesskaber styrkes.

► GENANVEND EKSISTERENDE BYGNINGSMASSE

Stimuler den gode genanvendelse af eksisterende bygningsmasse og bygningsarv til formål, der forstærker bosætningskvaliteten – nye bofællesskaber, virksomheder mv. Og særligt i kommunens mindre bysamfund, hvor der ikke kan opføres nye boligområder.

► PLADS TIL ALLE ALDRE

Lejre Kommune har både mange børn og børnefamilier, der skaber liv i kommunen, ligesom der både nu og i fremtiden vil være mange ældre. Arbejd derfor strategisk med at sikre attraktive bosætningsmuligheder for dem – også i de mindre bysamfund.

► RYD OP, MODVIRK FORFALD OG KVALIFICER I STANDSÆTTELSE

Enkelte områder i de større byer, fx funktionstømte hovedgader, samt flere byer ved de store veje, rummer udfordringer med tomme og nedslidte bygninger og arealer, der påvirker bosætningskvaliteten og oplevelsen af ellers velfungerende bysamfund negativt. Alle involverede aktører bør derfor sammen finde løsninger, der kan rydde op og modvirke det punktvisse forfald, hvilket fx kan gøres gennem strategiske indsatser som områdefornyelse, klyngesamarbejder mellem berørte byer mv. Samtidig bør der engageres og sættes fokus på den gode istandsættelse og brugen af det gode håndværk, kommunen er rig på, for derigennem at modvirke forfald og styrke bosætningskvaliteten.

► BÆREDYGTIG BYUDVIKLING

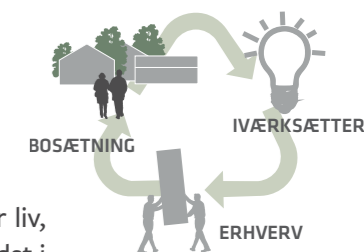
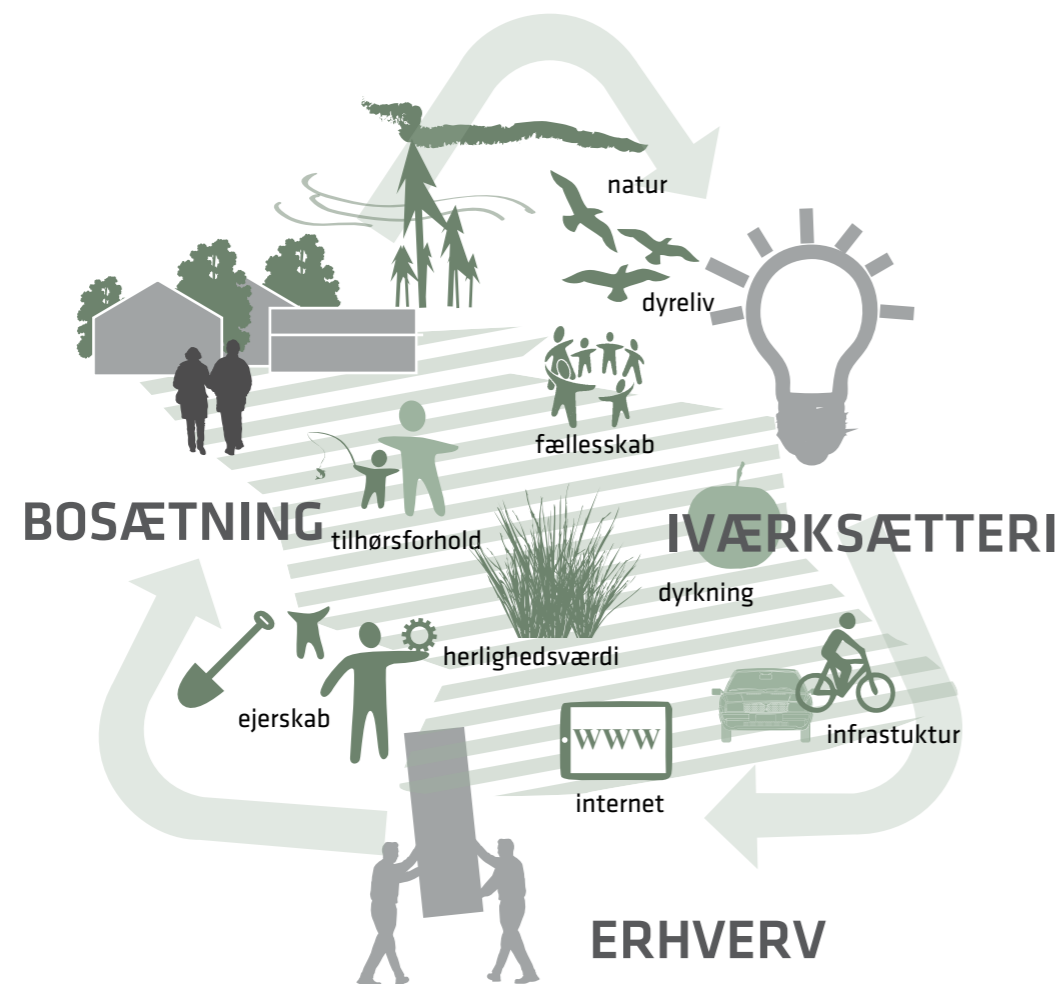
Lejre Kommune har en stærk position på bæredygtighed, fx inden for fødevarereproduktion, og denne bør gradvist udfoldes som et attraktivt kendetegn for bosætningen og byudviklingen. Det gælder fx klimatilpasning, hvor der aktuelt kan finansieres nye attraktive grønne byrum gennem håndtering af vand på terræn og i naturen, ligesom det gælder energirenovering, øget kredsløbstænkning, genbrug, affaldshåndtering, udfasning af giftstoffer mv.

Der findes et sted, hvor tilflyttere realiserer deres drømme om at bo på landet tæt på storbyen – midt i naturen med både plads til fællesskaber og frirum.

FRIKØBING

Vores Sted
Lejre Kommune

FORSTÆRK SAMSPILLET MELLEM ERHVERV, IVÆRKSÆTTERI & BOSÆTNING

Lejre Kommune er rig på iværksættere og mindre virksomheder, der skaber liv, jobs og mødesteder i bysamfundene. Det vil vi gerne have mere af, ikke mindst i dagtimerne, og vi vil styrke mulighederne for erhverv og iværksætteri, der forøger bosætningskvaliteten – det attraktive sted at bo i naturen, tæt på storbyerne, med fællesskaber og frirum til initiativ.

- ▶ **LOKALT ERHVERV OG IVÆRKSÆTTERI SOM KILDE TIL LIV OG ATTRAKTIVITET**
 De mange iværksættere og mindre virksomheder er en af kommunens helt store aktiver, når det gælder mulighed for liv, services, attraktivitet og udvikling i bysamfundene. Derfor vil vi støtte op omkring erhverv og iværksætteri, der styrker landsbylivet og tiltrækker passionerede iværksættere, som det fx er lykkedes inden for både fødevarerhvervet og bygge-bolig, hvor satsning på højværdi, dyrkelsen af det stedspecifikke, økologi, forædling, bæredygtighed, niche- og kvalitetshåndværk og positiv deltagelse i lokalsamfundet ofte er en fællesnævner.

- ▶ **VÆR STORBYENS OPLEVELSESLANDSKAB PÅ DAGLIG BASIS**
 Lejre Kommune er ikke den klassiske turismekommune, men i høj grad en oplevelsesdestination for de omkringliggende storbyer, kommuner og egne borgere, der drager på dagsudflugter efter oplevelser i naturen, attraktive fødevarer, eller kulturhistoriske højdepunkter i storbyernes frodige forhave, spisekammer og oplevelseslandskab. Denne position bør udbygges yderligere og tænkes tæt sammen med udviklingen af erhverv og iværksætteri i bysamfundene, hvor det er muligt.

- ▶ **STYRK LOKALT ERHVERV OG IVÆRKSÆTTERI SOM DRIVER FOR BYIDENTITET**
 Flere steder i Lejre Kommune har det lokale erhverv og iværksætteri været med til at udvikle identitet og stærkere byprofil i bysamfundene, fx i Herslev, hvor Bryghuset er blevet en betydningsfuld del af byens fortælling, eller i Hvalsø, hvor det gamle savværk fortæller om skovene og det gode håndværk, der stadig lever. Det vil vi gerne have mere af, og derfor vil Lejre Kommune være med til at støtte op omkring udviklingen af det erhverv og iværksætteri, der positivt styrker stedsidentitet, oplevelsesmuligheder og bosætningskvalitet i bysamfundene.

HERSLEV

Der findes et sted, hvor erhverv og landsbyudvikling går op i en højere enhed. Hos Herslev Bryghus mødes både lokale og turister om byens egen øl i bryggeriets gårdbutik, og der arbejdes så grundigt med lokalområdets særlige natur, råvarer og smag, at byen er blevet kendt i hele Danmark.

LAD SKABERKRAFTEN VOKSE

Lejre Kommune rummer mange aktive borgere, ildsjæle og frivillige, der allerede i dag skaber og tager ansvar for udvikling af deres bysamfund. Gennem styrkelse af bysamarbejder, brobygning på tværs af byer samt forbedrede forbindelser til kommunen, statslige myndigheder, fonde, puljer mv. vil Lejre Kommune styrke skaberkraften i bysamfundene.

▶ PLATFORM FOR SAMSKABELSE

Lejre kommune vil være med til at udvikle en platform for samskabelse, viden og netværker omkring byudviklingen i tæt samarbejde med bysamfundene. Platformen skal styrke byernes egne evner og muligheder for at skabe, herunder udviklingen af bysamarbejder lokalt, klyngesamarbejder på tværs af byer samt øget evne til samarbejde med eksterne parter, myndigheder, fonde, puljer mv. Lejre kommune vil i denne sammenhæng arbejde på at forstærke borgernes og lokalsamfundenes mulighed for at præge og tage ansvar for lokal byudvikling, ligesom kommunen vil arbejde proaktivt med at formindske unødvendige regulative begrænsninger samt praktiske og administrative barrierer for initiativer.

▶ ÅRLIG DAG FOR LEJRE KOMMUNENS 49 BYER

Som fast anker i platformen for samskabelse afholder kommunen i samarbejde med bysamfundene en årlig fælles inspirations-og arbejdsdag, hvor byerne lærer af hinanden, udvikler samarbejder og får adgang til ny viden og eksterne netværker og ressourcer.

▶ EN INDGANG FOR LANDSBYUDVIKLINGEN

Lejre kommune opretter en indgang for landsbyudviklingen, hvor alle interesserede i bysamfundene kan hente viden og få kontakt til relevante ressourcepersoner.

OBS. Læs mere i afsnittet ”Lad skaberkraften vokse” lidt længere fremme i rapporten.

Hvalso

Der findes et sted, hvor byens bænke og byinventar ikke er en katalogvare, men noget lokale borgere og kunstnere bygger sammen.

HVALSØ

DYRK NATUREN

Lejre Kommune rummer storslåede landskaber og vide udsigter, alligevel er det ikke altid naturen føles nærværende i bysamfundene. Derfor vil vi arbejde for, at naturen kommer tættere på de steder, vi bor og bruger i hverdagslivet, at den bliver mere mangfoldig og opleves stærkere som et særligt kendetegn i byerne, og at den bliver endnu lettere at komme ud i.

- ▶ **LAD NATUREN KOMME TÆTTERE PÅ HUSENE**
Vi vil skabe mødesteder og fællesskab mellem husene omkring natur. Mange græsplæner kan omdannes med større biodiversitet, frugtlunde, bærhaver, urtehaver, enge eller husdyrhold, - hvor det er muligt, og hvor der er vilje. Vi vil arbejde for at få mere natur tæt på vores institutioner og skoler, samt skovbørnehaver og naturlegepladser.
- ▶ **FORBIND BYERNE STÆRKERE MED NATUREN**
Vi vil skabe flere forbindelser mellem naturen og der, hvor vi bor. Vi vil prioritere at synliggøre og udvikle de rekreative faciliteter i naturen i samarbejder med brugere, foreninger, skole, fritidsliv, lodsejere og Nationalparken Skjoldungernes Land. Vi vil skabe bedre forbindelser fra hverdagslivet til ådalene, skovene og fjordene. På den måde øges tilgængeligheden til naturen og den oplevede afstand til naturen mindskes. De steder, hvor det er oplagt plantes mindre skovområder eller lunde mellem fx en landsby og en større hovedfærdselsåre. Det gør, at naturen kommer tættere på byerne.
- ▶ **STYRK BIODIVERSITET OG BÆREDYGTIGHED**
Vi vil arbejde for at skabe højere biodiversitet både i det åbne land og i byerne. Det giver flere oplevelser og større mangfoldighed i flora, fauna og rum. Vi vil fortsætte arbejdet med at fremme højere biodiversitet på alle kommunale jorde og langs vejene. Vi vil lade klimasikring og biologisk robusthed være en kilde til mere natur i byerne. Naturrige LAR løsninger søges i de områder af kommunen, der skal separatkloakeres, og kommunen vil være med til at fremme en frodig, sund og bæredygtig natur til gavn for såvel nuværende som fremtidige generationer.

NYTOLSTRUP

*Der findes et sted, hvor skov, natur og by
hænger sammen og bliver et.*

STYRK FÆLLESSKABER OG MØDESTEDER

Fællesskaber opstår og styrkes, når folk mødes i deres bysamfund. Derfor vil Lejre Kommune styrke de eksisterende mødesteder i bysamfundene, ved stationerne, i bykerner, ved gadekær, i medborgerhuse samt forenings- og kulturlivet mv., ligesom vi vil styrke skabelse af nye mødesteder og nye bytte-, låne- og dele muligheder i byerne, der opbygger fællesskaber, steds- og bosætningskvalitet, oplevelser og erhverv.

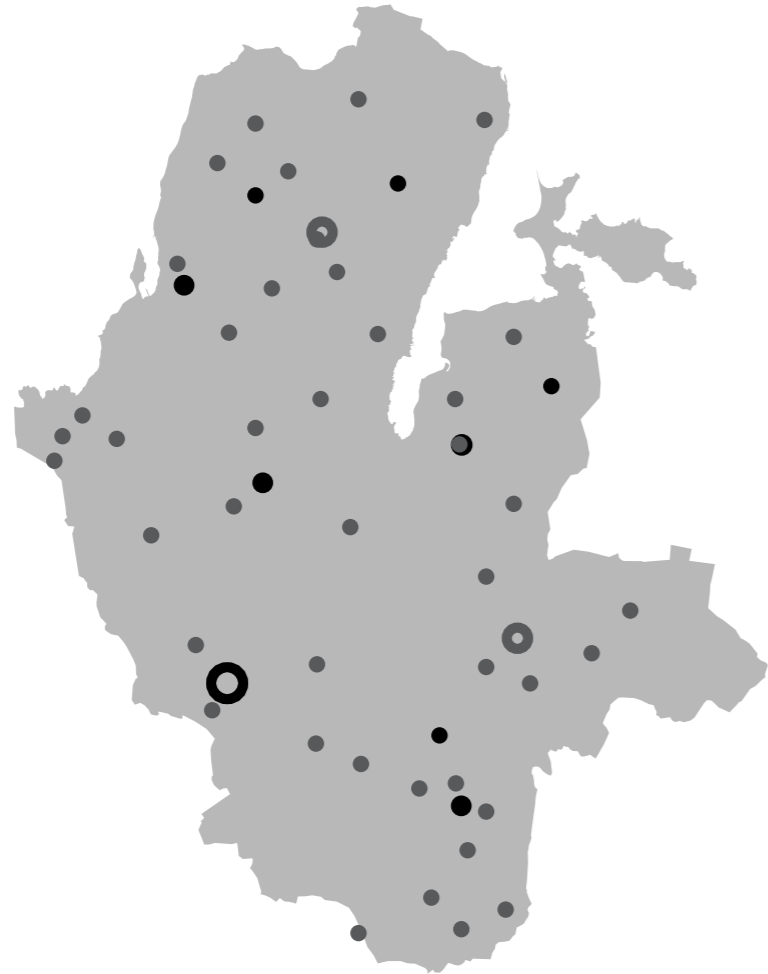
- ▶ **STYRK DE NATURLIGE MØDESTEDER**
I Lejre Kommune, hvor der ikke er én samlende hovedby, er hverdagslivets mødesteder særligt vigtige. Styrk derfor de eksisterende mødesteder omkring stationerne, institutioner, skoler, supermarkeder, genbrugsstationer mv., og start med dem, de fleste er fælles om.
- ▶ **FREM FÆLLESSKABER GENNEM BYTTE-, LÅNE- OG DELE MULIGHEDER**
Vi vil i højere grad arbejde med deleøkonomi og udpege steder i kommunen for delebilsordninger, låne- og byttesteder samt være med til udvikling og brug af digitale platforme, der styrker fællesskaber og giver nye muligheder.
- ▶ **STYRK FÆLLESSKABER OG DERES SAMARBEJDER PÅ TVÆRS**
Arbejd for at styrke eksisterende foreninger, kulturliv, medborgerhuse, klubber, institutioner mm., da disse spiller en stor rolle for oplevelsen og opbyggelsen af fællesskaber i bysamfundene. Gennem arbejde med at forbinde eksisterende fællesskaber på tværs af interesser, grupperinger og generationer - unge, gamle og børnefamilier - kan fællesskaber og mødesteder styrkes yderligere.

Der findes et sted, hvor vi mødes naturligt og dyrker vores fællesskaber i hjertet af vores landsbyer.

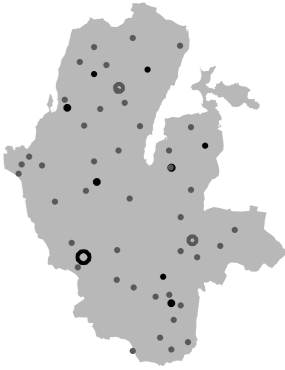
SKOVHASTRUP

STEDBUNDET OG DIFFERENTIERET BYUDVIKLING

STEDBUNDET OG DIFFERENTIERET BYUDVIKLING

Bysamfundene i Lejre Kommune er ikke ens. De rummer forskellige udfordringer, muligheder og stedbundne ressourcer – fysiske, historiske som menneskelige. Derfor vil Lejre Kommune arbejde differentieret og tematisk med udviklingen af bysamfundene med afsæt i de stedbundne ressourcer - og sørge for at byerne understøtter og komplementerer hinanden.

- ▶ **BRUG DE STEDBUNDNE VÆRDIER:**
Brug de stedbundne naturskabe og kulturhistoriske værdier i udviklingen af byerne. Mange bysamfund er begunstiget af smukke og fredede kulturhistoriske landskaber, ikke mindst dem i ligger i Nationalparken. Men da de stedbundne kvaliteter varierer fra by til by, må der arbejdes lokalt med at identificere og forstærke de stedbundne ressourcer med de største lokale potentialer, der kan gøre hver by til noget særligt.
- ▶ **GØR NATIONALPARKEN OG LOKALE PARTNERE TIL ET AKTIV FOR BYSAMFUNDENE:**
Skab synergi mellem Nationalparkens initiativer og udviklingen bysamfundene. Nationalparken vil kunne forstærke den lokale identitet og stolthed og igangsætte en positiv udvikling – ikke bare for byerne i Nationalparken men i hele kommunen, ligesom et tæt samarbejde med kommunens store godsejere, Sagnlandet og andre lokale aktører rummer store potentialer for udviklingen af de nærliggende bysamfund.
- ▶ **SKAB ENGAGEMENT OMKRING BYGNINGSARVEN OG BRUG AF LOKALE MATERIALER**
Lejre Kommune har mange bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer med arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter, der understøtter landsby- og bosætningskvaliteterne. For at fastholde og forstærke disse kvaliteter er det afgørende, at der sættes fokus på og skabes øget engagement omkring den gode istandsættelse af bygningsarven, bevaringen af væsentlige kulturmiljøer samt dyrkelse og brug af de lokale materialer, der knytter sig til bysamfundene, træ fra nærliggende skove, lokale materialer fra råstofudvinding mv.
- ▶ **STYRK SAMSPILLET MELLEML STØRRE OG MINDRE BYER**
De store byer er allerede stærke med mange tilbud og funktioner, men hele kommunen styrkes, når der også er liv og aktiviteter i nogle af de mindre byer, der bygger på deres særlige kvaliteter. I dag er der en fin struktur, hvor fx et aktivitetscenter, en skovbørnehave, en friskole og en produktionsskole findes i nogle af de små landsbyer i kommunen og benyttes af folk fra de større byer. Det gør, at kommunen bruges bredere og ikke alt centraliseres i de større byer, hvilket der kan være en naturlig tendens til. Den fremtidige planlægning må derfor være særligt opmærksom på byroller og mulighederne for positive samspil mellem bysamfundene, store som små, der kan styrke liv og attraktivitet for alle.
- ▶ **FORSKELLIGE BYER OG FORSKELLIGE BEHOV**
Udfordringerne er ikke de samme i de større bysamfund og de små landsbyer, eller i vejbyerne og i sommerhusområderne. Vi vil derfor arbejde med de forskellige byer ud fra de behov, der er, og samtidig vil vi se på, hvilke muligheder der er for at skalere og genbruge løsninger, der er relevante på tværs af byerne.

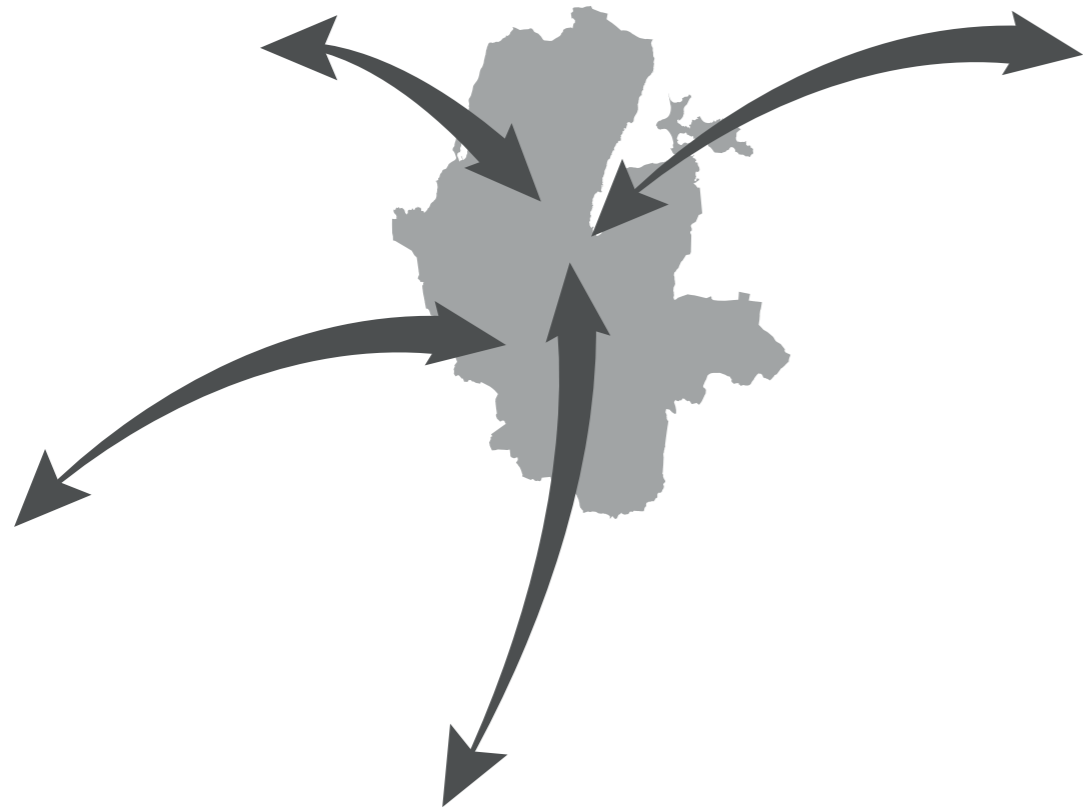

OSTED

Når kongehaller fra Gl. Lejre bliver rekonstrueret i Sagnlandet Lejre, sker det med særligt udvalgt tømmer fra Bondeskovgaard Savvæk i Osted. Her har de beskæftiget sig med tømmer i næsten 100 år.

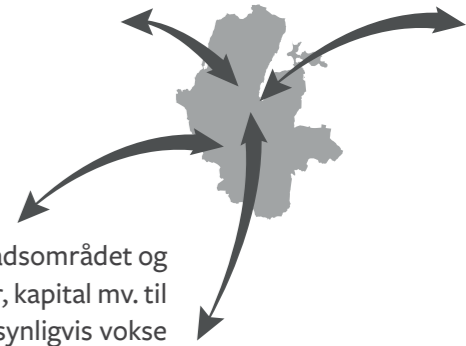

STYRK RELATIONERNE TIL OMVERDENEN

STYRK RELATIONERNE TIL OMVERDENEN

Lejre Kommune er i dag uløseligt forbundet med sin omverden - København, Hovedstadsområdet og nærliggende storbyer, der leverer jobs, tilflyttere, turister, iværksættere, investeringer, kapital mv. til Lejre Kommune. I fremtiden vil afhængigheden af de omkringliggende storbyer sandsynligvis vokse yderligere, og derfor vil Lejre Kommune styrke sin attraktivitet og relevans i omverdenen.

▶ BEVAR OG STYRK BRANDPOSITIONEN

Lejre Kommune er som storbyens frodige forhave, spisekammer og oplevelsesrum allerede begunstiget af en omfattende positiv opmærksomhed, der særligt knytter sig kommunens bæredygtige profil med natur og lokal fødevarerproduktion som væsentlige drivere. Denne særlige brandposition skal Lejre Kommune forsøge at fastholde og udbygge gennem fortsat fortælling af kommunens særlige kvaliteter på disse områder, så den fortsat kan være driver for ny bosætning, iværksætteri, erhverv og attraktivitet i kommunens bysamfund. I denne sammenhæng rummer Lejre Kommunes position som økologisk kommune desuden et stort potentiale i forhold til de omkringliggende storbyer, hvor økologien vinder stærkt frem i såvel forbrug som identitetsprojekt.

▶ STYRK ERHVERVET OG BORGERNE SOM FORTÆLLERE

Lokal fødevarerproduktion, kvalitetshåndværk og andre nicheprodukter med stedsspecifikke kvaliteter har igennem de seneste år været et stærkt redskab til at skabe positive relationer mellem Lejre og omverdenen, hvor producenter og produkter aktivt, autentisk og vedvarende medvirker til at gøre Lejre Kommune til noget specielt for de mange forbrugere i de omkringliggende storbyer. Disse positive forståelser af Lejre Kommune, der løbende kan skabes på denne måde, bør fastholdes – ikke bare af hensyn til erhvervet isoleret set, men i lige så høj grad som driver for ny bosætning og øget attraktivitet i bysamfundene. Derudover er det borgerne, der er kommunens væsentligste og mest troværdige kommunikationskanal til omverdenen, og derfor vil vi understøtte deres muligheder og lyst til at fortælle om det gode liv i Lejre.

▶ STÆRKERE GENNEM SAMARBEJDER OG PARTNERSKABER

Gennem partnerskaber og samarbejder med andre kommuner, institutioner, virksomheder, myndigheder, fonde mv., der understøtter udviklingen af Lejre Kommune og bysamfundene, opstår muligheder for ny viden, flere ressourcer, øget synlighed og mere attraktivitet. Det kan være inden for fødevarerområdet, hvor fx Madfællesskabet mellem Lejre, Bornholm og København har åbnet nye døre for lokalt erhverv samt positiv synlighed i København, men det kan i lige så høj grad være samarbejder omkring andre væsentlige satsningsområder, herunder bygge-bolig, mobilitet, digital infrastruktur, bæredygtig byudvikling mv.

ABBETVED

*Der findes et sted, hvor storbyen og landet beriger hinanden.
I Abbetved er lokale landmænd og berømte kokke fra
bæredygtige restauranter i København gået sammen om
at dyrke 37 slags basilikum og malke mælk til verdenskendt
mozzarella - helt inde i vores landsbyer.*

A landscape photograph showing a green, grassy hillside in the foreground on the left, sloping down towards a large, calm body of water in the middle ground. The sky is filled with heavy, grey clouds, with some light breaking through near the horizon. The overall mood is serene and somewhat somber due to the overcast sky.

TAKTIKKER

Som supplement til de 7 strategiske greb er udarbejdet 16 taktikker, der mere konkret giver bud på, hvordan man kan komme igang med udviklingen af Lejre Kommunes 49 byer. Indledningsvist anbefales desuden en række indsatser, der kan sættes i gang med det samme.

ANBEFALINGER TIL INDSATSER, DER KAN SÆTTES IGANG MED DET SAMME:

- **Skab gode eksempler, der synliggør mulighederne, engagerer og viser vejen frem: Prioriter fx at lave gode eksempelprojekter om lokal afledning af regnvand (LAR), hvor naturen integreres, om trafikdæmpning på veje, der har for stor kapacitet, i områdefornyelsen i Hvalsø mv.**
- **Start med at skabe mere natur og større biodiversitet, der hvor borgerne mødes mest: På stationerne, parkeringspladserne, ved skoler, hvor vi handler ind, og gennem byerne - og gør det sammen med lokalsamfundene.**
- **Begynd at bygge platform for samskabelse omkring byudviklingen sammen med bysamfundene: Et årligt møde med de 49 bysamfund samt en kommunikations- og aktivitetsplatform for det løbende arbejde.**
- **Sæt gang i arbejdet med at bruge de stedbundne værdier ved at engagere byer i kortlægningen og udnyttelsen af deres forskellige stedbundne potentialer. Understøt landsbyernes egen skaberkraft og hjælp, hvor der er behov, men lad det gro nedefra. Understøt med faglige ressourcer og sparring ift. landskab, natur, klyngedannelse mv.**
- **Søg om optagelse i Realdanias kampagne om landsbyklynger sammen med interesserede bysamfund med fælles drømme og udfordringer.**
- **Overvej udpegning af ”omdannelseslandsbyer” blandt de landsbyer, der har særlige udfordringer. Engager landsbyerne i arbejdet.**
- **Opstart samarbejde med Nationalparken ”Skjoldungernes Land” om projekter, der øger tilgængelighed og kendskabet til kulturhistorien og de store kulturhistoriske landskaber, og skab koblinger til det lokale erhvervsliv.**
- **Skab en samlet indsats langs Hovedvejen, så industri, vejrabatter, store virksomheder, bygningsmassen og asfalterede rum bliver et bedre visitkort for Lejre Kommune. Begynd fx i Osted med en områdefornyelse.**

TAKTIKKER

16 TAKTIKKER OG EN RÆKKE INDSATSER, DER KAN SÆTTES IGANG MED DET SAMME

I Lejres 49 byer er mange udfordringer og muligheder nogen, vi har til fælles med hinanden og med resten af Danmark. De taktikker, der vises her, er inspireret af forskellige steder og byer i kommunen, men de kan bruges mange steder.

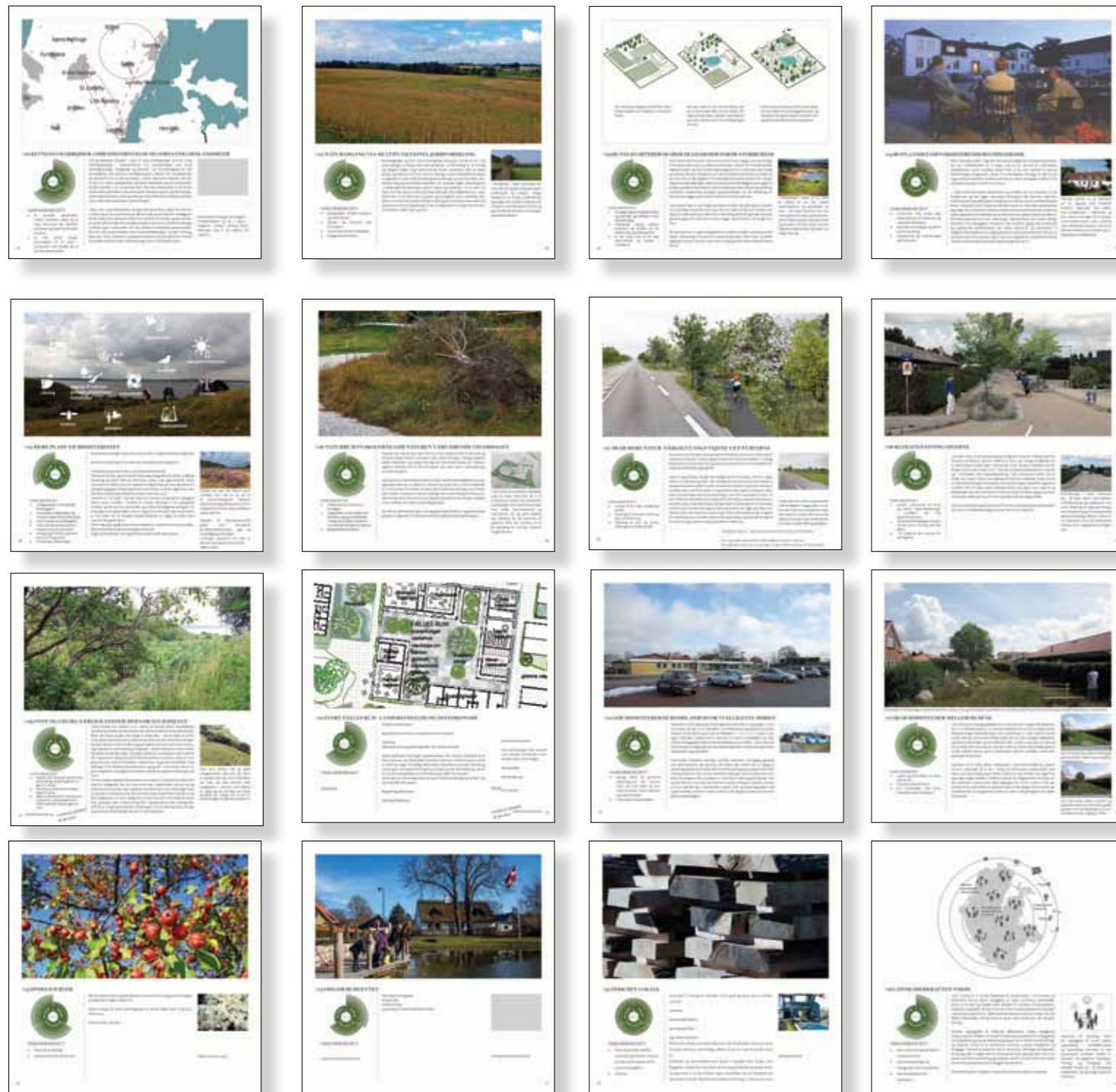
Taktikkerne kan hjælpe kommunen og bysamfundene med at sætte retning i forhold til, hvordan udviklingen og projekter kan igangsættes. Hvad gør vi fx ved parkeringspladser, der det meste af tiden ligger øde hen? Hvordan skaber vi de bedste forbindelser ud i naturen? Hvordan kan græsklippede ensformige lommer uden liv omdannes til noget, der skaber en reel oplevet værdi? Hvordan viser vi vejen, letter og skaber adgang til naturen både for borgere og gæster? Hvordan kan vi arbejde sammen om landsbyerne, og hvilke samarbejder vil være gode at indgå? Hvordan kan der skabes mere rum til biodiversitet, og hvordan kan vi udvikle de særlige steder sammen? Alle taktikkerne relaterer sig til livet i byerne, som de kan være med til at støtte og udvikle.

På modstående opslag er en række anbefalinger til indsatser, der kan sættes i gang med det samme. Noget kan realiseres i forbindelse med eksisterende og igangsatte projekter, fx områdefornyelsen i Hvalsø, hvor kommunen selv går forrest og være med til at vise vejen sammen med lokalsamfundene.

HELHEDSORIENTEREDE INDSATSER BETALER SIG

Fysiske indsatser, fra områdefornyelse til en ny badebro smitter ofte af på det sociale liv i området og medfører som oftest merværdi på flere planer. Det kan handle om øget stolthed og brug, en styrket følelse af at høre til, stærkere lokale fællesskaber og naturadgang, ligesom det kan handle om øget handel, iværksætteri, turisme eller bosætningskvalitet. Byudviklingsprojekter rummer kort sagt mange muligheder for at skabe værdi og positive bundlinjer på mange områder samtidig, hvis de tænkes og gennemføres helhedsorienteret sammen med borgere og interessenter.

Selvom midlerne er få, er der stadig muligheder for at opnå fysiske forbedringer i byerne, når det tænkes i helheder. Fx når der alligevel skal bruges kommunale kroner i forbindelse med regnvandshåndtering i naturen eller separat kloakering, skovrejsning, naturprojekter til forbedring af biodiversitet i biodiversitetskorrider langs vandløb, i ådale, samt forbedringer af trafiksikkerhed mm. Eller hvis der kommer huller i bygningsmassen pga. nedrivning, som fx i Kirke Hyllinge, så find ud af, hvordan stedet kan indgå i et større hele. Indsatserne i byerne bør i høj grad igangsættes og drives af borgerne og foreningerne selv, mens konsulenttimer og kommunalt medspil kan hjælpe arbejdet videre og få initiativerne til at blive visionære, faglige og helhedsorienterede.

#01 KLYNGESAMARBEJDER, OMRÅDEFORNYELSE OG OMDANNELSESLANDSBYER

#02 NATURADGANG VIA MULTIFUNKTIONEL JORDFORDELING

#03 DE NYE KVARTERER SKABER MULIGHEDER FOR DE STØRRE BYER

#04 BO PÅ LANDET I DEN EKSISTERENDE BYGNINGSMASSE

#05 MERE PLADS TIL BIODIVERSITET

#06 NATURRUM PÅ SKOLERNE GØR NATUREN NÆRVÆRENDE I HVERDAGEN

#07 SKAB MERE NATUR - SÆRLIGT LANGS VEJENE OG TÆT PÅ BYERNE

#08 KLIMATILPASNING I BYERNE

#09 STØT OG UDVIKL SÆRLIGE STEDER MED LOKALE ILDSJÆLE

#10 FLERE FELLES RUM - LANDSBYFØLELSE OG DELEØKONOMI

#11 GØR MØDESTEDERNE BEDRE, DER HVOR VI ALLIGEVEL MØDES

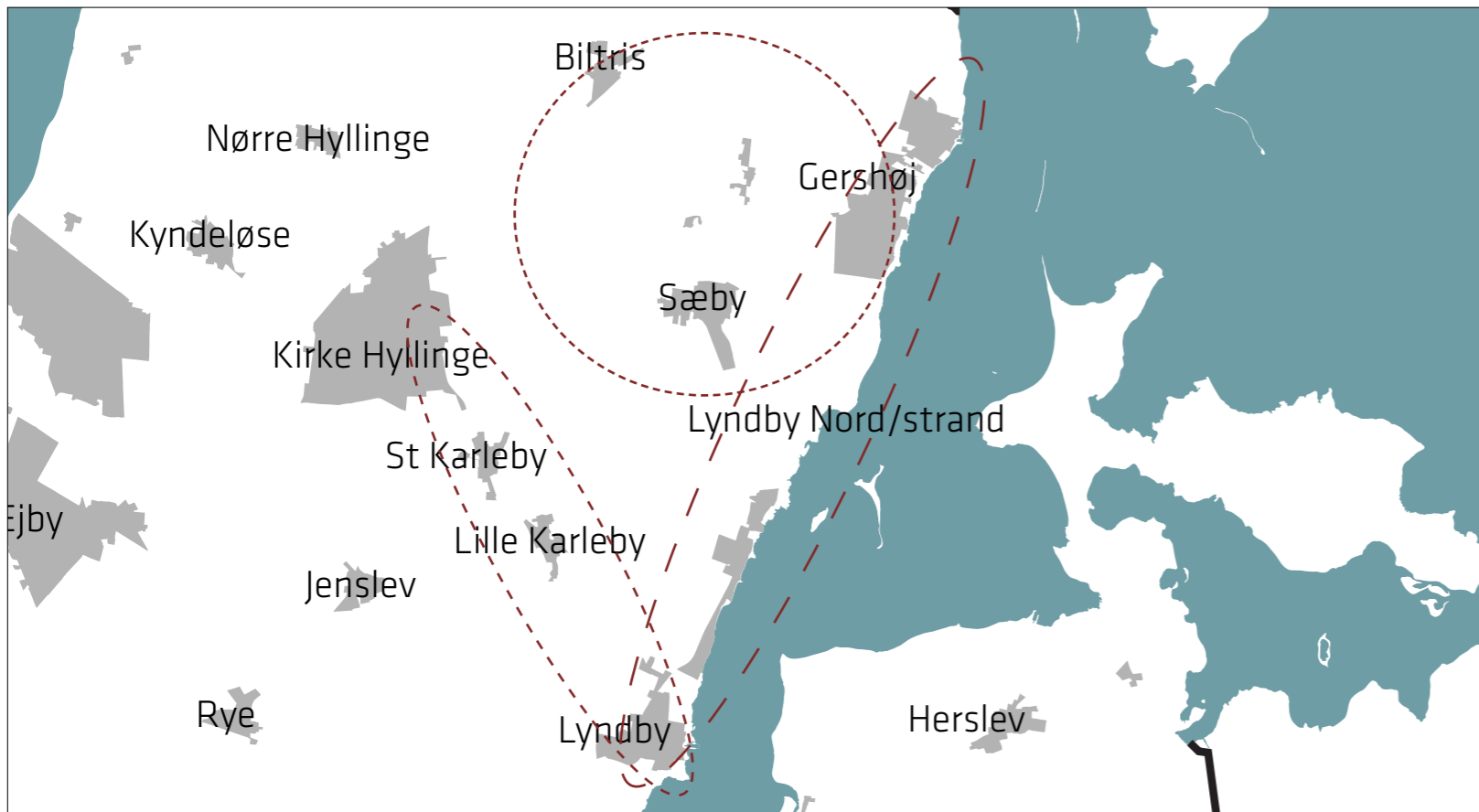
#12 SKAB MØDESTEDER MELLEML HUSENE

#13 SPISELIGE BYER

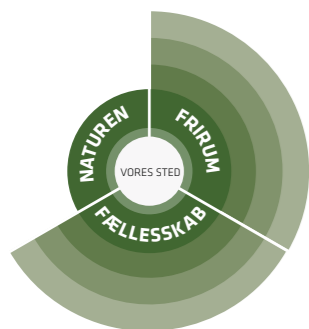
#14 FRIGØR BUDGETTET

#15 DYRK DET LOKALE

#16 LAD SKABERKRAFTEN VOKSE

#01 KLYNGESAMARBEJDER, OMRÅDEFORNYELSE OG OMDANNELSESLANDSBYER

HVAD KRÆVER DET?

- Spirende samarbejder mellem byer vokser og at Lejre Kommune kan facilitere processen og skabe bro til andre instanser.
- Afrpøvningsafklyngesamarbejdet et sted i kommunen med henblik på at lave flere samarbejder.

I dag findes allerede fællesskaber mellem flere af kommunens byer, fx omkring skoler. Både, når skolerne er aktive, og når de trues af lukning. I Biltris, Sæby og Gershøj har nedlæggelse af den lokale skole aktiveret kræfter til at etablere en friskole og stå sammen om andre udfordringer. Der arbejdes aktuelt i kommunen med flere forskellige af denne typer samarbejder, der kan udvikles til klyngesamarbejder. Der kan med fordel arbejdes med interessefællesskaber i klynger omkring fødevarer, natur, vandet mv. Klyngesamarbejder kan styrke byerne fx. i forhold til at skaffe eksterne midler til forandringer som via fx. områdefornyelse.

DGI og Realdania arbejder i disse år med landsbyklynger som en mulig udviklingsstrategi i landområderne. Fra Landsbyklynger som mulig udviklingsstrategi - Muligheder og Barrierer - En forundersøgelse for DGI og Realdania, 2015, defineres landsbyklyngerne således: "En Landsbyklynge kan defineres som et antal landsbyer, i relativ nærhed til hinanden, der har en form for fælles stedsidentitet og socialt fællesskab, og som samarbejder på flere områder, i en netværksstruktur, der ikke udelukkende er del af den kommunale organisation, hvor de benytter hinandens styrker og udfordringer, samt borgernes evner, viden og erfaring, til at udvikle den individuelle landsby udover dens egne potentialer, og hele klyngen."

Omdannelseslandsbyer er et begreb, der forventes brugt i den nye planlov. Det kan undersøges, om det er relevant i Lerje Kommune. I Hvalsø er en områdefornyelse netop påbegyndt, og erfaringerne herfra kan bruges i andre af kommunens større byer, eller ifm klyngesamarbejder.

#02 NATURADGANG VIA MULTIFUNKTIONEL JORDFORDELING

HVAD KRÆVER DET?

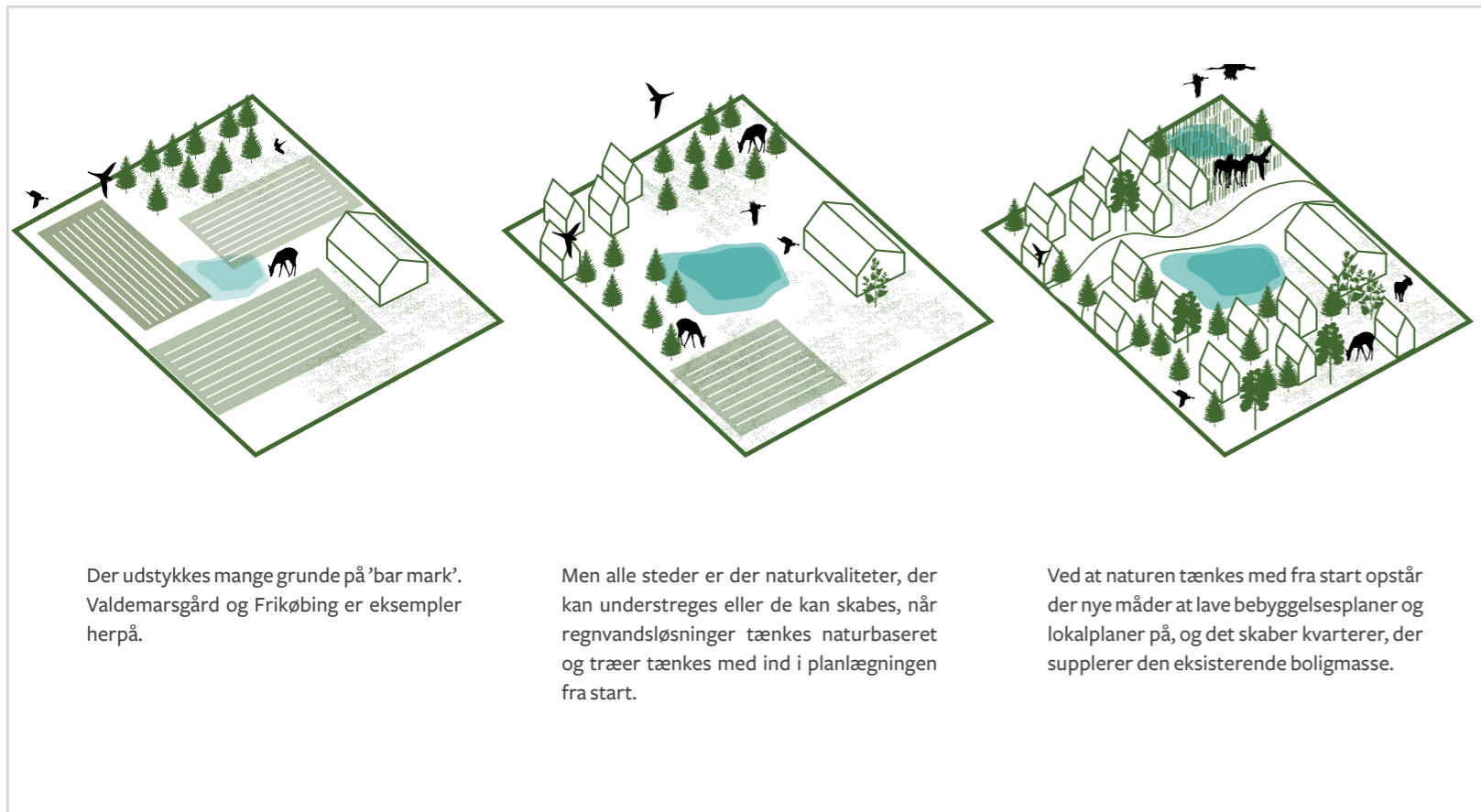
- Ønsker og drømme skal formuleres.
- Dialogmøder mellem lodsejere, interessenter og byer.
- Kommunen faciliterer dialogen.
- Engagement fra lokale.

Naturadgangen og flere sammenhængende biologiske korridorer, der kan binde natur og by sammen, er i høj grad betinget af dialog med landmændene. Jordfordeling er en frivillig og tidligere meget brugt bytteordning mellem landmænd. Når de lokale ønsker og initiativer kommer med ind i dialogen med jordbesidderne skabes muligheder for større sammenhængende landbrugs- og naturområder, stier, ændret brug og benyttelsesmuligheder mv. Metoden følger anbefalingerne i Landbrugskommissionens rapport 'Natur og landbrug - en ny start fra 2013', hvor der netop er fokus på lokale løsninger af frivillighedens vej. I Lejre Kommune er der flere større godser og herregårde samt Ledreborg Slot. Disse er kommunens største lodsejere, og et godt samarbejde med relativt få lodsejere kan få stor betydning, når by og natur skal bindes stærkere sammen.

Lodsejerne, både de store og dem, der har jorde op ad landsbyerne er vigtige at skabe samarbejder med. Sammen med ønsker fra byerne og foreninger kan der skabes dialog omkring, hvordan jordene fx kan skabe adgang til naturområder, spor i landskabet, kirkestier, biodiversitetskorridorer mv.

En måde at arbejde med stierne på er at skabe bedre forbindelser fra boligområderne og byerne og ud igennem landbrugsområderne fx ved at gå i markskel eller på markveje. Det kan være en måde at synliggøre og genetablere de gamle kirkestier på. De gik førhen gennem landskabet mellem markerne og blev brugt af landbefolkningen ved kirketid. I dag er der stadig enkelte stier tilbage. Disse stier kan gøres synlige og kobles på det eksisterende stinet.

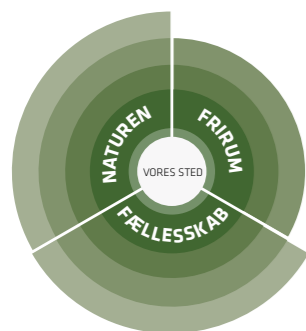
Der udstykkes mange grunde på 'bar mark'. Valdemarsgård og Frikøbing er eksempler herpå.

Men alle steder er der naturkvaliteter, der kan understreges eller de kan skabes, når regnvandsløsninger tænkes naturbaseret og træer tænkes med ind i planlægningen fra start.

Ved at naturen tænkes med fra start opstår der nye måder at lave bebyggelsesplaner og lokalplaner på, og det skaber kvarterer, der supplerer den eksisterende boligmasse.

#03 DE NYE KVARTERER SKABER MULIGHEDER FOR DE STØRRE BYER

HVAD KRÆVER DET?

- Grundige analyser af stedets kvalitet og potentiale og koblinger til den eksisterende by.
- Indledende dialog mellem kommune og udvikler om de stedbundne og lokale værdier.
- At der stilles krav til om højt naturindhold og kvalitet i områderne.

Frem mod 2028 forventer Lejre Kommune at kunne bygge 1200 nye boliger omkring de større byer, og netop de større byer i kommunen mangler direkte adgang til natur, hvor bosætningsmulighederne ofte er ensartede med mange parcelhuse. Når der udstykkes nyt, er det som oftest nye parcelhusområder på bar mark. Her er det vigtigt at undersøge de stedbundne kvaliteter og naturpotentialer, når man går i gang med planlægningen - både hos kommunens planlæggere og projektudviklerne. Nærheden til naturområder, grundens placering, hældning, vandhuller, beplantning, jordtyper, grundvandsspejl mv. får betydning for, hvordan der bygges, og hvordan man kommer til at bo sammen.

I nye udstykninger er det muligt at skabe områder, der på en gang er sig selv, men samtidig en del af den større by, man bor i. Man bor ikke kun i Hvalsø, men også i sin lokale del af byen. Man har en nærhed og identitet og en åbenhed, der gør at borgerne fra andre kvarterer ligger vejen forbi her, når de fx går ture.

Nye kvarterer er også en mulighed for at skabe områder med høj oplevet værdi i tilknytning til kommunens eksisterende byer. Mere natur og bedre adgang til naturen i de større byer bliver muligt gennem denne måde at tænke det på.

I Ringkøbing K findes en ny måde at udvikle by på. Her skabes natrområderne og landskabet fra start - før byen kommer. Fra 'bar mark' graves der søer og plantes skov. På den måde skabe der høj naturværdi og attraktion, før folk flytter ind. Det tilgodeser fællesskaber mellem den eksisterende by og den nye bydel og skaber nye måder at bo på med større relation til naturen.

#04 BOPÅ LANDET I DEN EKSISTERENDE BYGNINGSMASSE

HVAD KRÆVER DET?

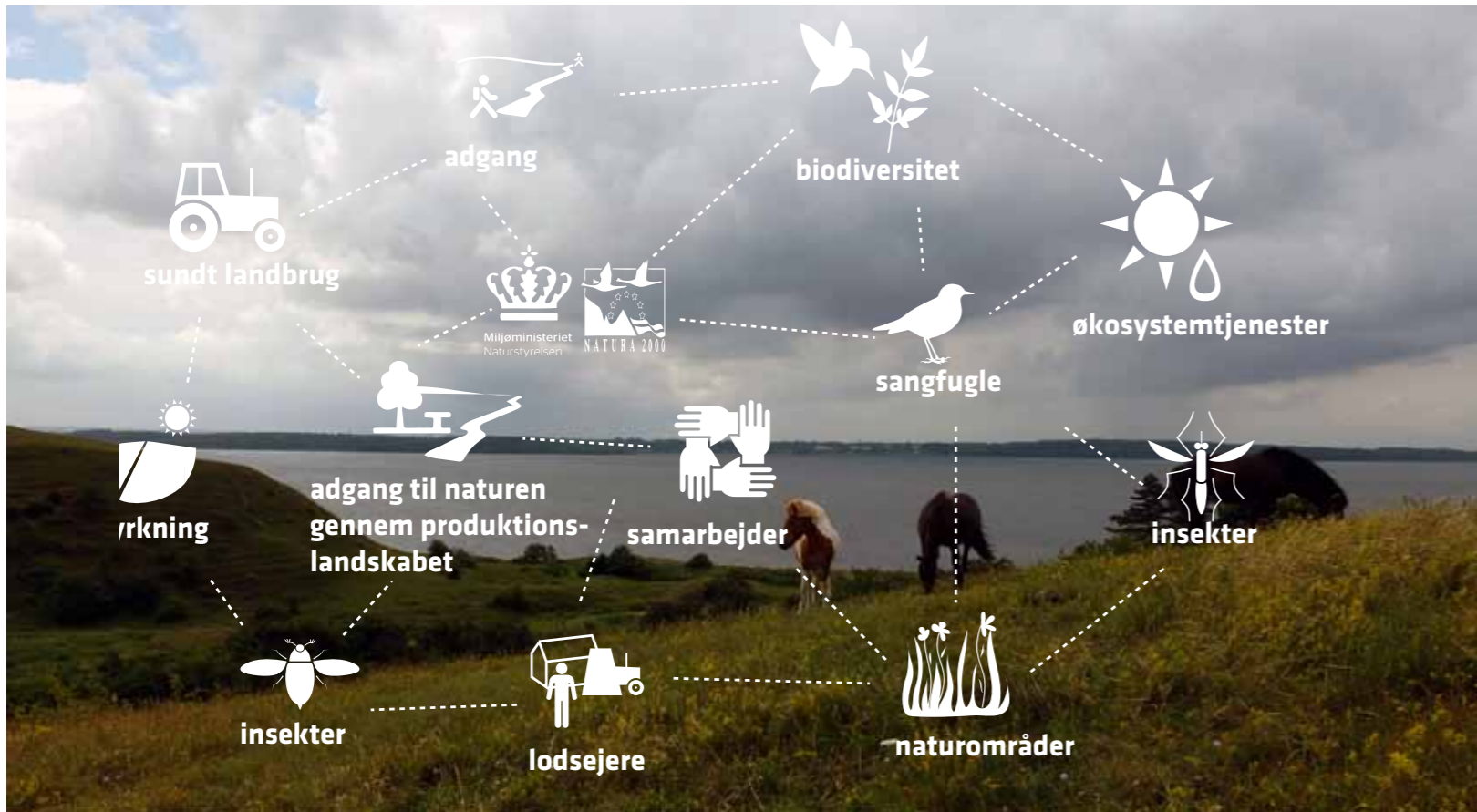
- Kommunen skal kunne give dispensationer fra planloven, og udarbejde lokalplaner.
- Nye beboere forpligter sig ofte til at drive landbrug.
- Opbyggelse og informerende administration.

I Lejre Kommune findes ejendomme og områder, der kan benyttes til nye boligformer, og som ligger naturskønt eller i de gamle landsbykerner. Det kan være gamle administrationsbygninger, lader, bondegårde mv. Ved at genanvende den eksisterende bygningsmasse kan der findes nye måder at bo på - både i det åbne land på gårdene, og særligt i de små landsbyer, hvor der typisk ikke kan opføres nye boligområder.

Flere mennesker leder i dag efter alternative boligformer. Antallet af personer, der bor i bofællesskaber er fx steget med 20 pct. på seks år. (Fremtidens bofællesskaber, 2016). Samtidig ønsker flere at bo med nærhed til naturen (Befolkningens boligønsker, 2009). En undersøgelse foretaget af Epinion på vegne af Realkreditrådet i foråret 2016 viste, at 7 ud af 10 boligejere hellere vil bo tæt på skov og natur frem for at bo i byen. Her har Lejre Kommune en mulighed for at tilbyde bosætning meget tæt på naturen. For landbrugsejendomme er der udfordringer med planloven, der kræver særlige tilladelser til ny bebyggelse i landzoner. Det er derfor vigtigt med en fleksibel og opbyggende administration, der stiller ressourcer og information til rådighed. Eksempelvis er en indgang på kommunens hjemmeside for folk, der er interesserede i at bo sammen og bo i Lejre, en mulighed for at skabe forbindelse mellem interesserede nye borgere.

Allerslev Kloster er et eksempel på en bygning med skiftende funktion. Bygningen blev opført som andelsmejeri i 1880'erne, og blev senere overtaget af en gruppe cistercienser-nonner, som omkring 1930 indrettede et kloster. I 1970'erne blev det indrettet som kollektiv og er i dag stadig et bofællesskab.

#05 MERE PLADS TIL BIODIVERSITET

HVAD KRÆVER DET?

- Samarbejde med grundejere og naturforeninger fx ved jordfordeling.
- Fremme ekstensiv landbrugsdrift.
- Fokus på naturplejeindsatsen i eksisterende naturområder.
- Ansøgning af midler fx gennem EUs LIFE Programme.
- Forankring hos borgerne.

Til trods for skønne naturområder og landskaber, der kan tage pusten fra en, præger monokulturen også ofte oplevelsen af Lejre. De store marker med de samme afgrøder skaber biodiversitetsmæssigt golde ørkener. Det har en betydning for, hvordan naturen opleves omkring byerne. Fokus bør skærpes på at skabe rum, plads og sammenhænge til biodiversitet. Naturen er for alle, og er en del af vores livsgrundlag. Den har derfor umådelig betydning og værdi. Ikke kun økonomisk værdi, men også æstetisk. Dette kommer fx til udtryk i form af huskøberes valg af bolig nær skov og strand. En strategisk langsigtet fokusering på naturens kvalitet og biodiversitet er derfor afgørende, men ikke dyrere (Bevarelse af biodiversiteten i Danmark, 2012).

Danmark er et af de lande i Europa med den laveste procentdel af udpegede Natura2000 områder i forhold til arealet. Samtidig er de udpegede områder spredt ud over hele landet, og et sammenhængende økologisk net af særlige bevaringsområder, som er vigtigt for at forbedre naturens kvalitet, er ikke skabt. For at forbedre biodiversiteten er det vigtigt at skabe mere sammenhængende natur. Det er dog også vigtigt at prioritere indsatserne i eksisterende naturområder, nationalparker, næringsstoffokuserede vandmiljøprojekter, skovrejsning mv., selvom de meget generelle indsatser kan have begrænset effekt på den mest truede biodiversitet (Danmarks natur frem mod 2020, 2012).

Fortsæt med at fremme højere biodiversitet på kommunale jorde og langs vejene. Indkøb af høslætmaskine, høslætlaug og andre initiativer kan udbredes. Med Lejre - Den økologiske Kommune - fremmes et robust landbrug og madoplevelser. Et af økologiens næste skridt er fødevarerproducenter, der arbejder med biodiversiteten som central driver for de gode fødevarer, og Farm of Ideas i Abetved er allerede godt i gang.

#06 NATURRUM PÅ SKOLERNE GØR NATUREN NÆRVÆRENDE I HVERDAGEN

HVAD KRÆVER DET?

- Politisk vision for mere natur i hverdagen.
- Engagement om de projekter, der allerede er i gang, som biblioteket i Hvalsø, der arbejder med udendørs læringsrum i naturen.
- Igangsættelse af projekter.

Naturen kan med en klar vision blive en mere integreret del af børnenes liv og dermed mange familiers hverdag i Lejre. Undervisningen i biologi, geografi, idræt, matematik og mange flere fag kan med fordel flyttes ud i naturen. Ligesom børnene helt fra de små klasser kan være med til skovplantning, strandrensning mv. Samarbejder mellem skoler, naturformidlere, biblioteker kan få undervisningen ud i naturen og naturen ind i undervisningen. Det er vigtig tidligt i livet at få gode relationer og oplevelser i naturen.

Lejres skoler er som de danske skoler er flest: Asfalterede skolegårde, standard legepladsudstyr og en enkelt tur i skoven i ny og næ. I Lejre er der store muligheder for at få naturen til at blive en større del af børnenes hverdag ved at skolen aktivt skaber relationer til naturen både gennem undervisning, der flyttes ud i naturen og ved at naturen kommer tættere på skolerne med biotoper, væltede træer, insekthoteller, rødder, kvas mv. tættere på skolebygningen.

Ret til Krat, Vild med vilje, Naturrum og Mylder på Matriklen er nogle eksempler på gode muligheder for at få naturen tættere på børnelivet og hverdagen.

I Faxe Kommune arbejdes i øjeblikket med at skabe naturrum på 7 af kommunens 9 skoler. Her arbejdes for et lille budget med store forandringer, hvor lokale naturressourcer og kommunens vej og park afdeling selv etablerer de nye naturrum på skolerne. Rum, der kommer til at få betydning for, hvordan skolerne opleves, lærer om og bruger naturen.

#07 SKAB MERE NATUR - SÆRLIGT LANGS VEJENE OG TÆT PÅ BYERNE

HVAD KRÆVER DET?

- Omkøb af jord eller omlægning af drift.
- Afvejning af interesser jordbrug eller rekreativ brug.
- Plantning af skov på privat, offentligt eller fælles initiativ.

Den oplevede afstand til naturen og følelsen af at bo i naturen har stor betydning for Lejre Kommunes borgere. Skov, eng, ådale, fjorden og biodiversitet tættere på, hvor vi færdes og bor vil skabe større oplevelse og nærhed til naturen.

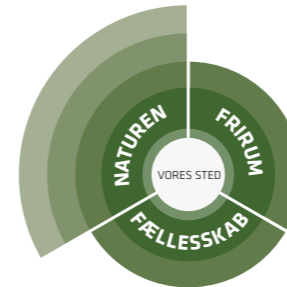
Skovrejsning er en mulighed for at eksisterende byer kan komme tættere på skoven, fordi skoven kan rejses tæt på byen, men byen ikke kan flyttes. Skovene er et af de allermest populære fritidstilbud - mere populære end de fleste andre fritidstilbud, fx biblioteker og biografer. Lejre er rig på skove, særligt i den sydlige del af kommunen, så her er ingen behov for skovrejsning. Men i den nordlige del af kommunen har beboerne længere til skovene og flere steder i kommunen vil plantning af træer på større områder være med til at skabe rum og biodiversitet tættere på byerne. Både større skovområder og mindre plantninger, som vist i eksemplet, vil have en stor effekt for nærmiljøet. En mulighed for at få naturen tættere på husene er at plante skov, lunde eller brede hegn tættere på byerne. Eksemplet ovenfor viser, hvordan der langs en vej på et areal, der ligger op til byen, kan plantes træer. Der skabes en ny naturtype med varieret beplantning, mulighed for et andet dyreliv, en buffer mellem trafik og by, rekreativ mulighed for beoerne og bedre rumlig oplevelse for trafikanten.

Der er flere åbne områder langs de store veje. Her kan rumskabende beplantning nedbryde den store skala og skabe bedre rum og bedre oplevelse af byen.

#08 KLIMATILPASNING I BYERNE

HVAD KRÆVER DET?

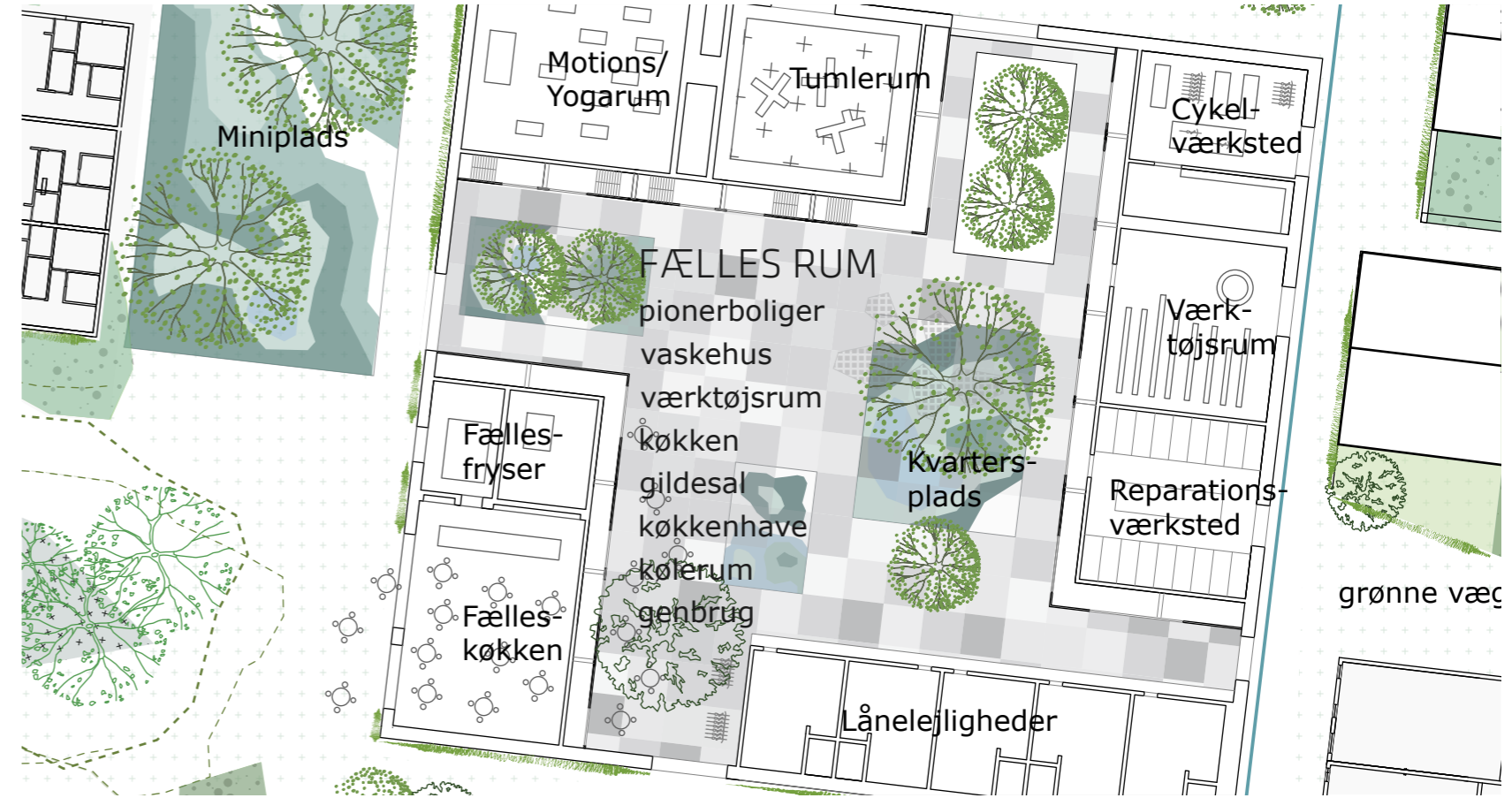
- Politisk prioritering af natur og lokale regnvandsløsninger i områder, der skal separatkloakeres.
- Gode lokale foregangs-eksempler, så man kan se, hvordan det kan gøres.
- At borgerne har interesse for løsningerne.

I de større byer er klimatilpasning og energirenovering en mulighed, der kan forandre områderne. Selvom midlerne er få, er der mange muligheder for at opnå fysiske forbedringer i byerne ved at tænke i helheder, når der bruges kommunale midler til regnvandshåndtering i naturen og i forbindelse med separatkloakering. Lejre Kommunes ønske om at skabe mere natur i byerne kan hjælpes på vej ved en målrettet indsats omkring samtænkning af overfladeafvanding (LAR), naturløsninger i vejprofiler og grønne områder. Det vil skabe større oplevelsesværdi, nye typer rum i byerne og fællesskaber i kvartererne, fordi man løser en fælles opgave sammen ved at lede vandet og rense, forsinke og nedsive det de rigtige steder.

Sørg for at skabe flere gode eksempler: Prioriter at lave gode eksempelprojekter om LAR og gerne samtænkt med trafikdæmpning på veje, der har for stor kapacitet. Lad klimasikring og robusthed være en driver af natur i byerne.

Parcelhusveje i Lejre Kommune kan få langt større naturindhold, trafikdæmpning og nye mødesteder, hvis naturrelig Lokal Afledning af Regnvand (LAR) bruges som klimasikring og i forbindelse med separatkloakering. Billedet øverst er en illustration af en af kommunens villaveje, hvor regnbede kan skabe nye profiler.

#09 STØT OG UDVIKL SÆRLIGE STEDER MED LOKALE ILDSJÆLE

HVAD KRÆVER DET?

- Ildsjæle, der lokalt gør opmærksom på de særlige steder og aktivt vil gøre en indsats.
- Opmærksomhed på det mange tager for givet.
- Skab en standard for, hvordan man vil gøre evt. i samarbejdet med Nationalparken Skjoldungernes Land.

Lokale ildsjæle kan hjælpe med at udvikle de særlige steder i deres byer og nærområder, udvikle de stedbundne potentialer, landskabelige særtræk og værdier i de enkelte byer. Når man er bevidst om sine lokale værdier, bliver det lettere at gøre det muligt at bruge dem. Ved at skabe en kultur omkring det af se på sin by og nærområde med nye øjne, kan der skabes forandringer. Se byen sammen med hinanden og gode fagfolk, der kan se på tværs af natur, bygningsværdi, social kapital og muligheder. Hjælp byerne med at støtte og udvikle de særlige steder. Og hjælp ildsjælene med at tænke stort, fagligt og sammenhængende.

Der kan skabes adgang til landskabet og laves tørre stier i vådområder, så man kan gå tørskoet til attraktioner eller regionale rekreative stier, der måske ligger bare et stenkast fra landsbyen. Der kan laves skiltning, en bænk eller plantes et træ på et højdepunkt, ved en smuk udsigt eller et sted med stor kulturhistorisk værdi. Gravhøje, sten eller en gammel eg bliver tydelig med et skilt, rydning eller drift ift. at undgå tilgroning. Der kan laves vandreture eller lignende, der gør opmærksom på det særlige, det, der er værd at gå efter. Samarbejder med Skjoldungernes Land er oplagt.

Som lokal kender man de gode udsigtspunkter, små stier der fører et særligt sted hen, men indimellem ser man slet ikke værdien eller muligheden i naturen, som faktisk er rigtig tæt på.

Ved Ejby har lokale beboere selv sørget for at der er blevet anlagt en sti gennem bakkerne.

#10 FLERE FÆLLES RUM - LANDSBYFØLELSE OG DELEØKONOMI

HVAD KRÆVER DET?

- Reelt behov for at mødes i nye sammenhænge.
- Plads i den eksisterende bygningsmasse eller som kobling til et nyt kvarter.
- At der kan findes en økonomisk model, der gør det realistisk.
- Udvikling og test af dele-, bytte- og låneløsninger.

I de små enklaver, landsbyer, på villavejen eller i kvarterer kender man hinanden på kryds og tværs. I de større byer kan denne nærhed nogen gange synes væk. Borgere har i forbindelse med Lejre Camps mv. i forbindelse med Vores Sted udtrykt ønsker om at kunne være i fællesskaber omkring nødvendigheder eller fælles interesser og have et fælles sted, der er noget andet end et klassisk forsamlingshus. Fx omkring behov for dele, bytte, skabe mødesteder, arbejdspladser, værksteder mv. Illustrationen ovenfor er et eksempel på et fælles hus, der kunne ligge i tilknytning til et villakvarter i en af de større byer, som et sted, der styrker relationer, foreningsliv og fællesskaber.

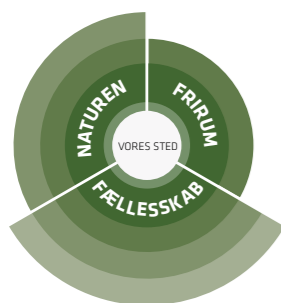
Fordelen ved at bo i de større byer er, at det er lettere at indgå i forskellige fællesskaber, men det kan samtidig være svært at mødes indenfor de eksisterende rammer. Bytte/låne/dele-centraller (fysiske og online) giver mening her, fordi byerne er så store, at alle ikke kender alle. Det er et svar på landsbyskalaen, hvor man låne, give og få fra hinanden. Deleøkonomi skaber nye fællesskaber og kan også være et svar på mobilitetsudfordringer mellem landsbyerne. App'en "Min Landsby" og tjenester som GoMore kan fx styrke hhv. bysamarbejde og den lokale mobilitet.

Mit naboskab arbejder med dele og bytteløsninger til gavn for miljøet og fællesskabet. Naboskab er både bytte og deleordninger bl.a. i et aflåst skab, eller en mindre pavillon.

#11 GØR MØDESTEDERNE BEDRE, DER HVOR VI ALLIGEVEL MØDES

HVAD KRÆVER DET?

- Særligt fokus på grønnere parkeringsrum, der rummer mere end blot asfalt og biler omkring skoler, haller, stationer og supermarkeder.
- Privat og kommunal indsats.

Folk krydser hinanden, meninger og idéer udveksles i de daglige gøremål på stationen, ved supermarkeder, hallen, parkeringspladser eller skolen. Det er vigtigt, at disse steder opfordrer til at blive lidt længere, at disse hubs bliver centrale steder for folk med stærk fortællerværdi og mødestedskvaliteter..

Når p-pladsen er vindomsust, mørk og gold skynder man sig ind i bilerne, mens den derimod kan invitere til længere ophold, hvis den er rar at opholde sig i og mikroklimaet er godt. Stier og parkeringspladser ved supermarkeder, stationer mv. bør invitere til længere ophold end bare det absolut nødvendige, og de kan være effektive bærere og fortællere af Lejre Kommunes særlige kvaliteter og muligheder.

I de små landsbyer er gadekær og forte fortsat centrale mødesteder. Arbejdet med oprensning og drift ligger i hos borgerne, og det er med til at styrke ejerskab og fællesskaber omkring selv de små mødesteder. Gadekærene og områderne omkring dem kan udvikles med få faciliteter og større artsvariation, der passer ind de forskellige steder.

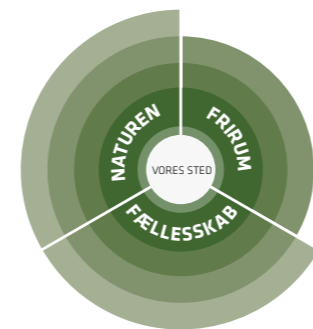

”90 procent af de adspurgte havde øget selvværd efter en grøn gåtur, mens mennesker, der gik en tur indendørs i et indkøbscenter oplevede reducerede niveauer af selvværd i 44 procent af tilfældene.” - MIND (2007). I Lejre er der ingen indendørs indkøbscentre, men der er tomme butiksgader og langt mellem de hyggelige steder at handle. Med grønnere profiler - mere fokus på istandsættelse af bygninger kan der skabes langt bedre miljø omkring de lokale indkøbssteder og spisesteder.

Eksemplet er fra Gevninge, men der findes mange steder, hvor grønne mellemrum kan få ny betydning med større biologisk mangfoldighed og evt. husdyrhold.

#12 SKAB MØDESTEDER MELLEMLUSENE

HVAD KRÆVER DET?

- Lysten og drivkraften fra dem, der bor der.
- Fleksibel administration.
- Evt. samarbejder med skole, fritidshjem eller landmænd.

Lejre Kommunes mange gadekær er en ressource for mange af landsbyerne. De er en iboende kvalitet, et centralt mødested for sociale arrangementer, fællesspisninger, fællesaktiviteter som oprensning mv. Men mellem husene rundt omkring i kommunen, findes steder, der kan blive oplagte mødesteder og skabe forandringer og nye relationer folk i mellem, hvis man ser dem på en ny måde. Kan man have en eng eller holde dyr på de små kedelige grønne striber mellem husene og få nye fællesskaber gennem arbejdet, mødet eller pasningen af området?

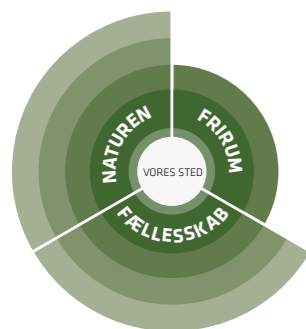
Taktikken til at skabe fælles mødesteder i parcelhusområdernes grønne lommer udspringer af, at der i mange af kommunens boligområder med større parcelhusudstyknings findes mellemrum og områder, der ligger hen og bruges meget sjældent. Taktikken kræver en borgerdrevet interesse, der kan faciliteres i kommunen. Med udgangspunkt i at der i Lejre er folk, der mødes om at passe æblelund og fælles høns, er det oplagt med en taktik, der imødekommer et borgerdrevet ønske om større mangfoldighed eller fælles husdyrhold.

Kan man holde dyr på de grønne plæner mellem husene og få et nyt fællesskab? Kan man skabe større variation og oplevelse med urter, blomster og høje græsser i en næringsfattig jord, hvor området kun slås en gang om året?

#13 SPISELIGE BYER

HVAD KRÆVER DET?

- Fokus på det spiselige, når der plantes nyt.
- Medejskab, lyst og interesse.

Der kan skabes flere mødesteder og fællesskaber mellem husene omkring natur, både den, der allerede er her, og den der kan fremmes ved at slåede græsplæner i mellem husene udlægges med større biodiversitet, frugtlunde, bærhaver, urtehaver, enge eller husdyrhold, hvor det er muligt, og hvor der er vilje.

Når der plantes i byerne og landsbyerne i Lejre er der al mulig grund til at vælge spiselige bær, frugter, nødder mv.

Selvom mange har haver med frugttræer er det en måde at skabe nye fællesskaber på.

Lejre Frugtlund og nyttehaverne i Hvalsø er eksempler på fællesskaber, der er opstået gennem en fælles interesse for dyrkning og produktion af egne fødevarer.

Incredible Edible er et bottom-up lavbudget initiativ om at dyrke spiselige træer, buske, urter mv i byerne. Der er startet i England i 2008 og har spredt sig til at være en international organisation.

#14 FRIGØR BUDGETTET

HVAD KRÆVER DET?

- Der tildeles en budgetramme.
- Der gennemføres en proces med behovsafdækning, idéudvikling, prioritering og valg lokalt i landsbyerne.
- Hvorefter de valgte projekter gennemføres – ofte med en kombination af det givne budget og ressourcer fra civilsamfunde.

Ejerskab, ansvar og handling er tæt forbundet. Når vi har reel indflydelse, tager vi større ansvar og bidrager mere. Det er den simple erfaring bag borgerbudgetter.

De fleste kommuner vil gerne inddrage borgerne og erfaringerne fra byer med borgerbudgetter – og Lejre Kommune første erfaringer med borgerpuljen – viser at det er et effektiv greb til at opnå relevante tiltag, stort engagement og stor effekt.

Siden den brasilianske by Porto Alegre i 1999 indførte processen med at lade borgerne lave kommunens budget, har borgerdrevne budgetter har gået sin sejrgang verden over. Mere end 1.500 byer og kommuner verdenen over har nu indført lignende processer. I Danmark bl.a i Faaborg-Midtfyn, Hedenstæderne og Århus – og Lejre.

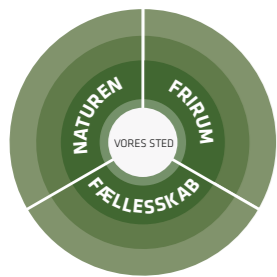
Det kan med stor fordel bruges til landsbyudvikling, hvor det lokale engagement er stort.

I 2016 startede Lejre med et begrænset borgerbudget på 1 mio kr. i form af en pulje, der har medført at en lang række tiltag er blevet sat i værk af borgere. Fra en fiskebro i Kattinge, over fælles pizzaovn i Torkilstrup, til legepladser i Lyndby og Gevninge og petanqueplads i Kirke Såby.

Erfaringene viser, at nok giver processen den kommunale organisation udfordringer (til fx tilladelser mv.), men at de afledte effekter både i form af øget fællesskab, større engagement og udførte projekter i mange tilfælde er meget værdiskabende – og understøtter Vores Sted fortællingerne på en meget umiddelbar måde.

#15 DYRK DET LOKALE

HVAD KRÆVER DET?

- Fokus på de lokale råstoffer, materialer og initiativer. Overvej hvordan de kan bruges i alt fra byrum til skolegårde.
- Vilje til at styrke og dyrke det lokale.

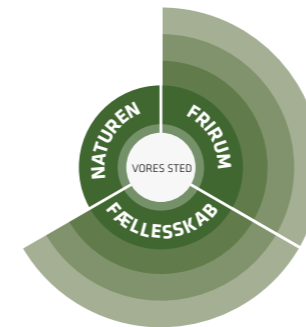
Kerneved, kildekalk, myremalm, grus og gamle danske sorter fra egnen er eksempler på lokale materialer, råstoffer, der findes i området omkring Hvalsø, hvor skoven, grusgravning og kilderne i Elverdamsdalen gennem tiden har leveret råstoffer til bygge- og anlægsprojekter mange steder i Danmark. Ved at arbejde med disse lokale og stedbundne ressourcer kan vi dyrke det, der er helt særligt for vores egn. Det vil styrke karakteristiske træk og skabe spor til undergrunden og historien, og det vil styrke det stedbundne, det lokale, og særlige for området.

I Hvalsø arbejder man på Skovgaarden med at etablere en platform for forskere på en gammel gård mellem byen og skoven. Idéen er, at forskere skal samarbejde med frivillige og formidle deres viden om oprindelige nordiske arter. Der oprettes desuden er planteskole og orangeri, hvor der skal dyrkes blomster, krydderurter, grøntsager og frugt af nordiske sorter. Måske kan frø og planter dyrkes lokalt, i kommunen, så den lokale flora styrkes.

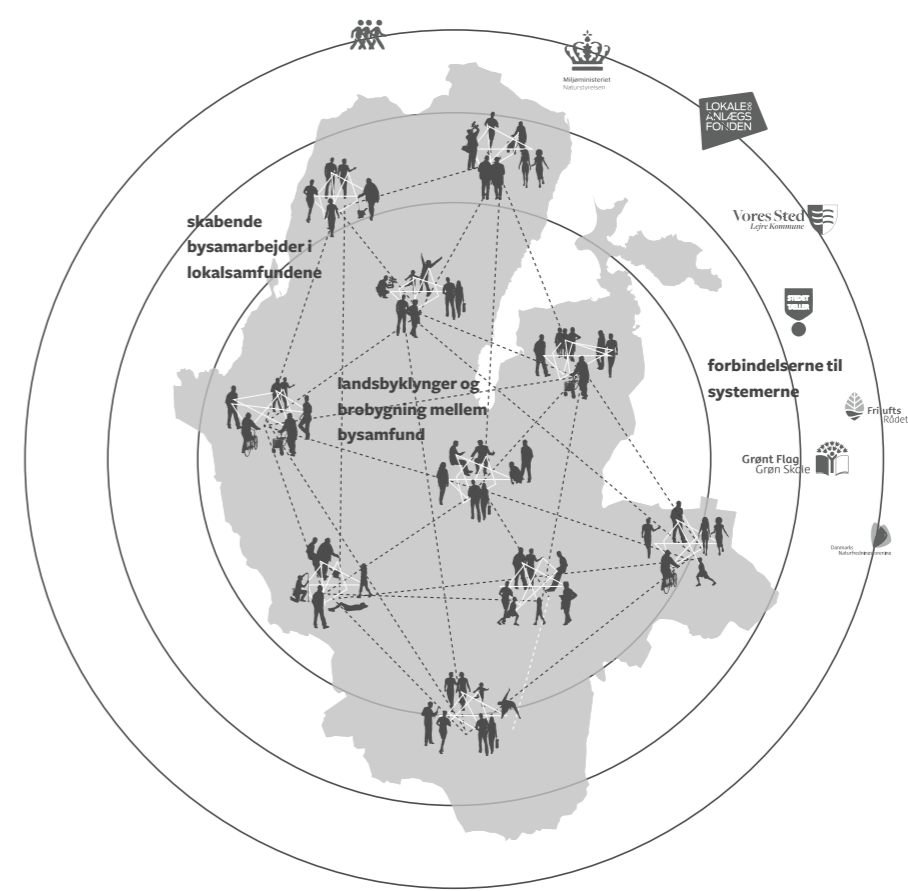
Der er savværkstraditioner flere steder i Lejre Kommune. Bondeskovgård udvikler og producerer en række produkter i kvalitetstræ fra danske skove. Virksomheden ligger i Osted, bruger og arbejder med dansk tømmer og det grove træ, og ligesom savværket i Hvalsø, er de oplagte at inddrage, når der bygges og udvikles nyt.

#16 LAD SKABERKRAFTEN VOKSE

HVAD KRÆVER DET?

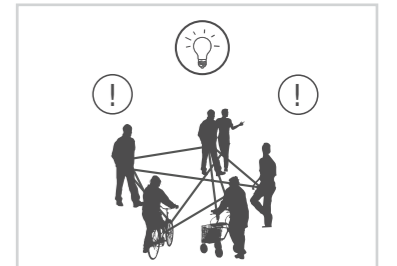
- Styrk skabende bysamarbejder i lokalsamfundene.
- Styrk landsbyklynger og brobygning mellem bysamfund.
- Styrk forbindelserne til systemerne.

Lejre Kommune kan styrke skaberkraften i kommunens 49 bysamfund ved at styrke opbyggelse af viden, ildsjæle, kompetencer, netværker og samarbejder. Evnen til at dele og skabe sammen - både lokalt på byniveau, på tværs af byer, der har fælles udfordringer, mål og drømme, og på tværs af alle byer, når det giver mening.

Gennem styrkelsen af lokale skabende fællesskaber skabes engagerede borgere og flere ildsjæle. Vi kan gå fra isolerede bysamfund til brobyggende, samarbejdende og ressourcelende byklynger, der er fælles om udfordringer og drømme. Evnen til at overkomme barrierer, udnytte muligheder og brobygge i forhold til systemer som fx kommune, offentlige myndigheder, fonde og puljer, er også afgørende for lokale bysamfunds og byklyngers evne til at lykkes med deres byudvikling og projekter. Derfor vil Lejre Kommune styrke deres evne og kapacitet til at brobygge til systemerne.

Områdefornyelsen i Hvalsø er aktuelt i gang med at udforske mulighederne for, hvordan den lokale skaberkraft kan styrkes og udvikles.

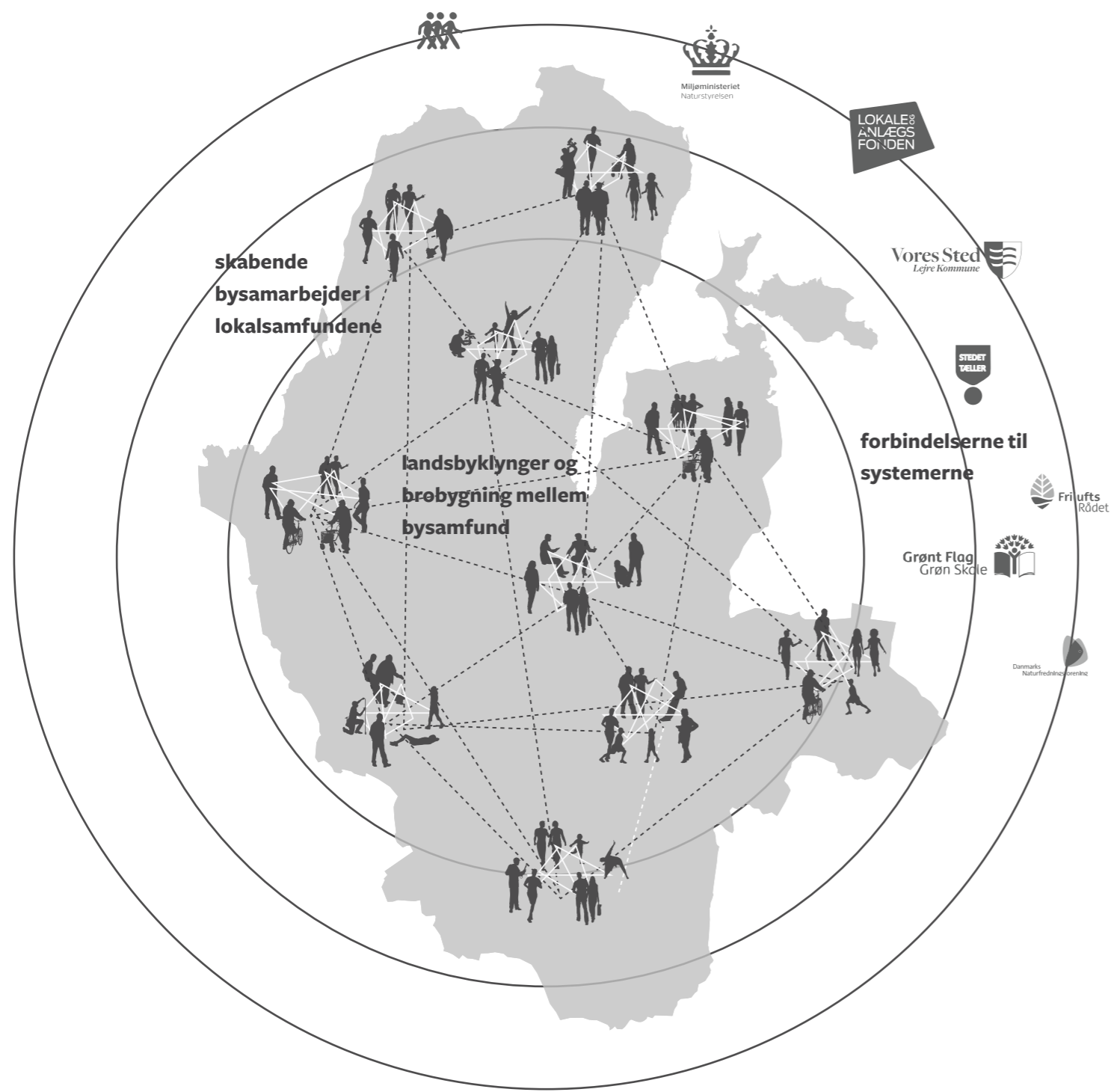

Inspireret af forskning inden for opbyggelse af social kapital, organisation, områdefornyelse og byudvikling, herunder fx den amerikanske professor Robert D. Putnam's tre begreber "bonding", "linking" og "bridging", kan arbejdet brydes op i tre forskellige indsatsfelter, der gensidigt supplerer hinanden. Se næste afsnit.

A photograph of three elderly women standing in a lush garden. They are positioned in front of a white building with a thick, grey thatched roof and dark brown shutters. The garden is filled with green plants and several bright orange flowers. The background is a dense wall of green trees. The overall scene is peaceful and rural.

LAD SKABERKRAFTEN VOKSE

Lejre Kommune er rig på borgere med stor skaberkraft, som både kan og vil være med til at udvikle deres bysamfund. Det skal udnyttes, og her gives et kortfattet bud på, hvordan Lejre Kommune kan være med til at understøtte skaberkraften.

LAD SKABERKRAFTEN VOKSE

Lejre Kommune kan styrke skaberkraften i kommunens 49 bysamfund ved at styrke opbyggelse af viden, ildsjæle, kompetencer, netværker og samarbejder. Evnen til at dele og skabe sammen - både lokalt på byniveau, på tværs af byer, der har fælles udfordringer, mål og drømme, og på tværs af alle byer, når det giver mening.

Inspireret af forskning inden for opbyggelse af social kapital, organisation, områdefornyelse og byudvikling, herunder fx den amerikanske professor Robert D. Putnam's tre begreber "bonding", "linking" og "bridging", kan arbejdet brydes op i tre forskellige indsatsfelter, der gensidigt supplerer hinanden:

- STYRK SKABENDE BYSAMARBEJDER I LOKALSAMFUNDENE.
- STYRK LANDSBYKLYNGER OG BROBYGNING MELLEM BYSAMFUND.
- STYRK FORBINDELSERNE TIL SYSTEMERNE.

STYRKS KABENDE BYSAMARBEJDER I LOKALSAMFUNDENE
De fleste, der bor og lever i Lejre Kommunes bysamfund, bekymrer sig om deres lokalmiljø, og mange både kan og vil gøre en forskel. Det vil vi gerne have mere af og støtte op omkring. I kommunen findes en række gode eksempler på velfungerende bysamarbejder og bylaug,

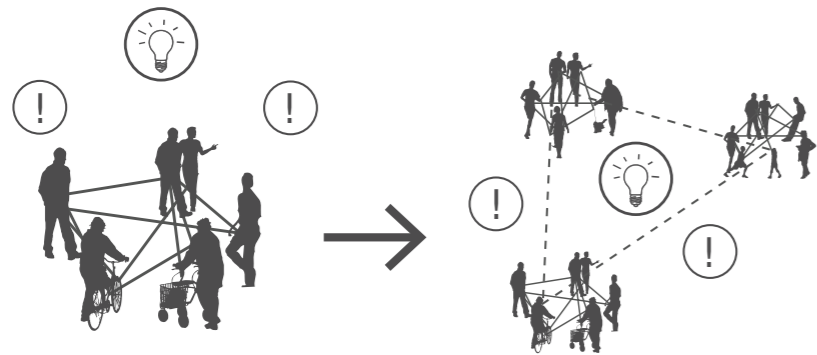
fx i Kirke Såby og Kirke Hyllinge, som demonstrerer både samlede og skabende kvaliteter, og som bestemt ikke er noget, de er kommet sovende til.

Derfor vil vi styrke viden og erfaringer omkring lokale skabende bysamarbejder, så det kan komme alle kommunens bysamfund til gode. Fx ved at støtte lokale bylaug eller eksisterende bysamarbejder - nye som gamle - med erfaringer, viden og inspiration til, hvordan man få flere med, hvordan man helt konkret kan udvikle og gennemføre sine projekter, organisere sig, kommunikere, arbejde sammen mv.

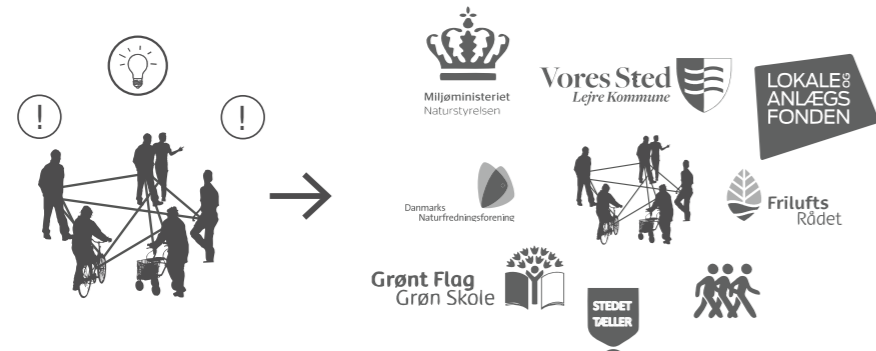
Det er i denne sammenhæng erfaringen, at indsatser omkring styrkelse af skabende fællesskaber og bysamarbejder skaber rum for nye og flere lokale ildsjæle og engagerede borgere, der kan gøre en positiv forskel for byen og som finder meningsfuldhed i det. Og ofte er de nye ildsjæle og engagerede borgere folk, der netop har oplevet, at de rent faktisk kan lykkes med at gøre en forskel, hvor de før så byudviklingen og kvalificeringen af offentlige byrum som et kommunalt anliggende - et anliggende, der ikke havde noget med dem at gøre.

Fra løsevne individer til engagerede borgere og flere ildsjæle – gennem opbyggelsen af skabende fællesskaber lokalt i bysamfundene.

Fra isolerede bysamfund til brobyggende, samarbejdende og ressourcadelende byklynger, der er fælles om udfordringer eller drømme.

Evnen til at overkomme barrierer, udnytte muligheder og brobygge i forhold til systemer som fx kommune, offentlige myndigheder, fonde og puljer, er afgørende for lokale bysamfunds og byklyngers evne til at lykkes med deres byudvikling og projekter. Derfor vil Lejre Kommune styrke deres evne og kapacitet til at brobygge til systemerne.

I forhold til styrkelsen af lokale bysamarbejder er det vigtigt at være opmærksom på, at folk engagerer sig af forskellige årsager, jf. Wanscher og Niensens deltagerudbyttemodel. Nogle søger måske lokale fællesskaber og kaffedrikning, mens andre forfølger personlige interesser, faglige passioner eller helt konkrete forandringsprojekter. Opbyggelse af bysamarbejder må i høj grad forsøge, at skabe rum for det hele, men uden at tvinge frivilligheden og passionen ned i rammer, hvor erkendelsesinteresserne ikke spiller konstruktivt sammen eller får ildsjælene til at brænde ud.

STYRK LANDSBYKLYNGER OG BROBYGNING MELLEM BYSAMFUND

Ikke for enhver pris, men når bysamfund står over for samme udfordringer eller deler de samme drømme og potentialer, så giver det god mening at brobygge mellem dem. Her kan arbejdes på tværs i landsbyklynger, hvor der deles viden, erfaringer og ikke mindst arbejdskraft og ressourcer. I Lejre Kommune kan det fx være bysamfund, der arbejder strategisk med den lokale fødevarerproduktion som et særligt kendetegn for deres byer og identitet. Det kan være byerne nær fjordene, der kan arbejde sammen om at styrke adgangen til vandet. Det kan være byer ved de større veje, der kan samarbejde omkring at øge den bosætningskvalitet og landsbyfornemmelse, de større trafikårer kan virke hæmmende på. Det kan være samarbejder omkring udvikling mødestedskvaliteter

omkring de mange gadekær, der findes i hjertet af mange af kommunens bysamfund. Det kan også være samarbejder omkring bevaring og strategisk styrkelse af landsbykerne i kommunens større bysamfund, hvor landsbystemningen ofte er svækket, ligesom det kan være samarbejder omkring god bygningsbevarelse og istandsættelse, det at bo i en Nationalpark og meget andet. Der er allerede mange positive danske erfaringer omkring landsbyklynger, som blandt andet kan ses i rapporten ”Landsbyklynger som mulig udviklingsstrategi - Muligheder og Barrierer” igangsæt af Realdania og DGI omkring mulighederne og barriererne i at etablere landsbyklynger som udviklingsstrategi.

STYRK FORBINDELSERNE TIL SYSTEMERNE

Bysamfund eller byklynger kan klare mange ting selv, men ofte er der brug for ressourcer, der kan hjælpe med at udnytte muligheder og løse udfordringer, der knytter sig til samarbejdet med systemer som fx kommuner, statslige myndigheder, interesseorganisationer og ikke mindst fonde og puljer, private som offentlige, der kan gøre de ønskede forandringer mulige. Derfor kan Lejre Kommune styrke bysamfundenes og byklyngernes evne til at skabe forbindelse til disse systemer, således at de mere kompetent kan overkomme de barrierer og udnytte de mange muligheder, som adgangen og samarbejdet med dem rummer.

A photograph of a traditional Danish village street. The houses have thatched roofs and white walls. A paved road curves through the scene. The sky is overcast. The text 'GODE EKSEMPLER' is overlaid on the right side of the image.

GODE EKSEMPLER

Der er heldigvis mange gode eksempler på projekter og steder, der allerede er blevet til virkelighed, og som kan inspirere og vise veje i forhold til udviklingen af de 49 bysamfund. I forbindelse med udarbejdelsen af Landsbyvisionariet har vi samlet en hel masse, og her er nogle af dem.

DE GODE LOKALE EKSEMPLER ER MED TIL AT BANE VEJEN FREM

Gode eksempler i to kategorier

NATUR
FÆLLESSKABER OG
NATURGIVNE FORRHOLD

FÆLLESSKABER
MED FYSISKE AFTRYK I
BYERNE

De gode eksempler er vigtige i dialogen med byerne, så vi kan lære af hinanden og vise hinanden mulighederne.

Ved at se hvad og hvordan andre gør, er der kortere vej til selv at gøre noget. Derfor skal gode lokale eksempler synliggøres, og der er heldigvis mange lokale initiativer i gang rundt omkring i Lejre Kommune - blandt andet som følge af kommunens pulje til udvikling af nærområder. Her er nogle eksempler, der i særlig grad knytter sig til naturen og de muligheder og fællesskaber, der knytter sig til den, samt nogle eksempler, hvor fællesskaber, initiativrigdom og arbejde med stedbundne ressourcer har skabt fysiske aftryk i byerne.

I forbindelse med udarbejdelsen af Landsbyvisionariet er samlet en stor mængde gode lokale eksempler, som med fordel kan bearbejdes og deles med bysamfundene fremadrettet - dem der er nævnt her, er blot nogle få.

Eksemplerne her udtrykker stedbundne potentialer i Lejre Kommune - fysiske som menneskelige - og de kan bidrage til at skærpe landsbyernes fokus på fx udviklingsmuligheder, turisme, naturadgang og stedbundne ressourcer.

Kort over eksempler eller digitale dynamiske eksempelsamlinger med adgang til ressourcepersoner kan udvikles i de kommende år sammen med byerne, så de altid er tilgængelige for dem, der har brug for dem.

Fx når en gruppe borgere i et bysamfund gerne vil forbinde sig bedre ud i naturen med stier gennem landskabet. Så er det godt at vide, at der allerede er høstet mange erfaringer i Kirke Hyllinge, der selv har taget dialogen med grundejerne og selv har etableret stierne i dialog med kommunen.

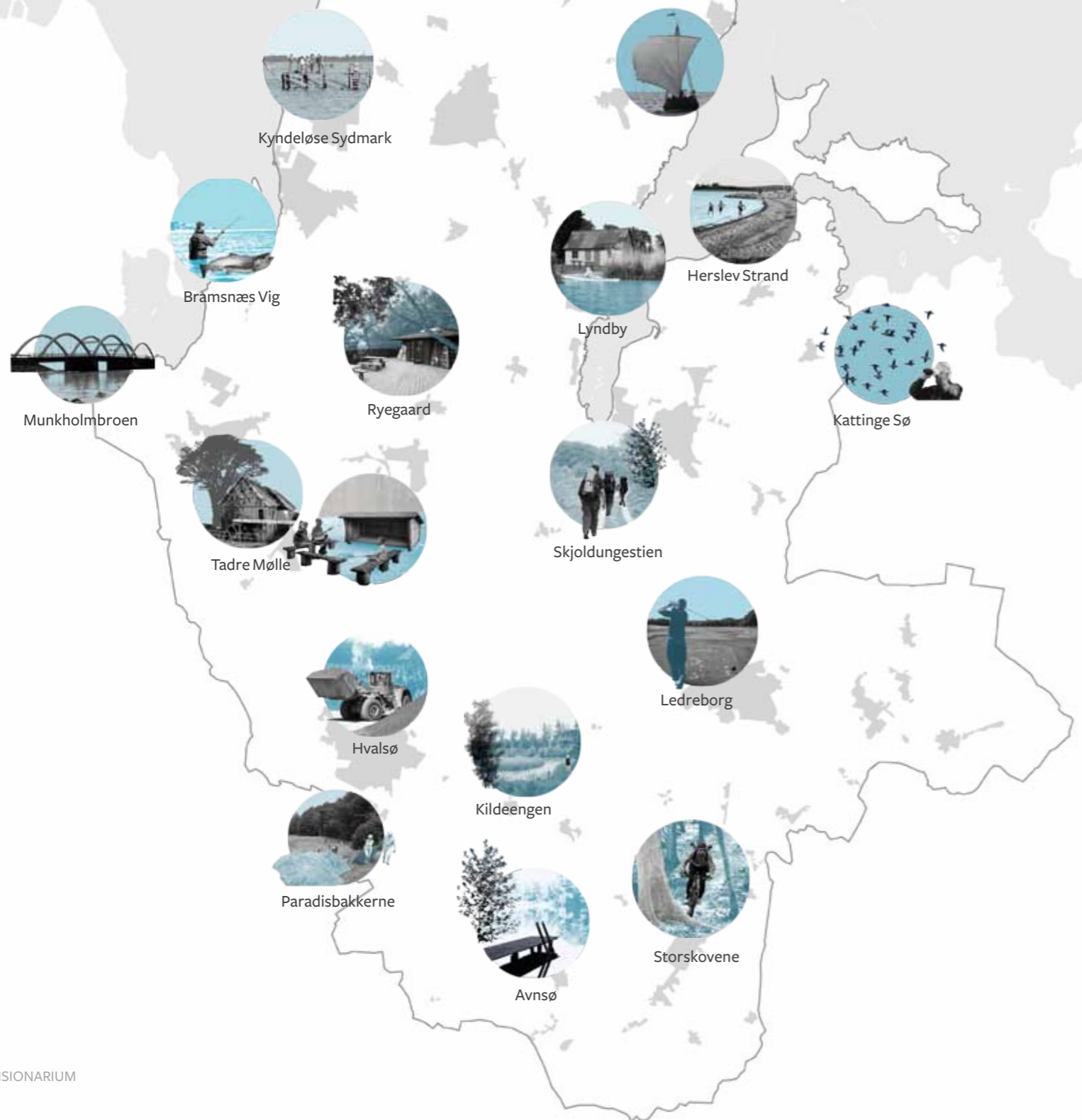
Der er masser af gode eksempler i Lejre Kommune, der kan inspirere andre til at realisere deres drømme og gøre en forskel.

NATUR

EKSEMPLER PÅ FÆLLESSKABER OMKRING NATUR

Det naturen har budt os af råstoffer, vind, vejr, skove, fjorde, fisk og fugle betyder meget for, hvordan vi bruger vores uderum. Naturen i Lejre tilbyder rammer for fællesskab. De fællesskaber findes kun lige her, fordi de givne naturforhold og borgernes intuitiv tilsammen skaber lige netop det liv og den særlige brug af stedet. I Lejre er der masser af steder, der har unik betydning for de mennesker, der bor her. Mange af disse steder kan

bruges som gode eksempler for udviklingen andre steder i kommunen. Kan vi skabe faciliteter, der støtter en aktivitet bedre? Kan vi sammen gøre noget muligt? Kan vi skabe lettere adgang fra byerne og landsbyerne? Kan vi koble initiativer og stedbundne ressourcer med Nationalparken, gårdbutikkerne, iværksætterne, de frivillige og landsbyerne?

Ved Tadre Mølle fosser vandet. Åen og møllen ved Elverdamsdalen er et samlingssted for plantebytte, lokalhistorie og vandrere.

Grusgravning i Hvalsø har for længe siden skabt et fælles grønt mødested midt i byen, hvor der hvert år fejres Skt. Hans.

Lige før solnedgang letter flokken af 20.000 trolldænder fra Kattinge Sø for at trække ud på fjorden for at søge føde. Det er et betagende syn, der samler natur- og fugleentusiater.

På Kildeengen i Bidstrupskovene er der høslet i juni, en begivenhed mange frivillige er en del af, og som er med til at udvikle fora og fauna på engen.

Munkholmbroen byder på et folkeligt fiskeri efter makrel, sild og hornfisk – og lejlighedsvis også havørred. Her samles mange om fiskeriet.

Herslev Strand har groft sand og lavt vand. Her bades og sejles. Stranden er et yndet lokalt udflugtsmål i bunden af Roskilde Fjord.

Ved Ryegaard er der etableret mødefaciliteter i trætoppene.

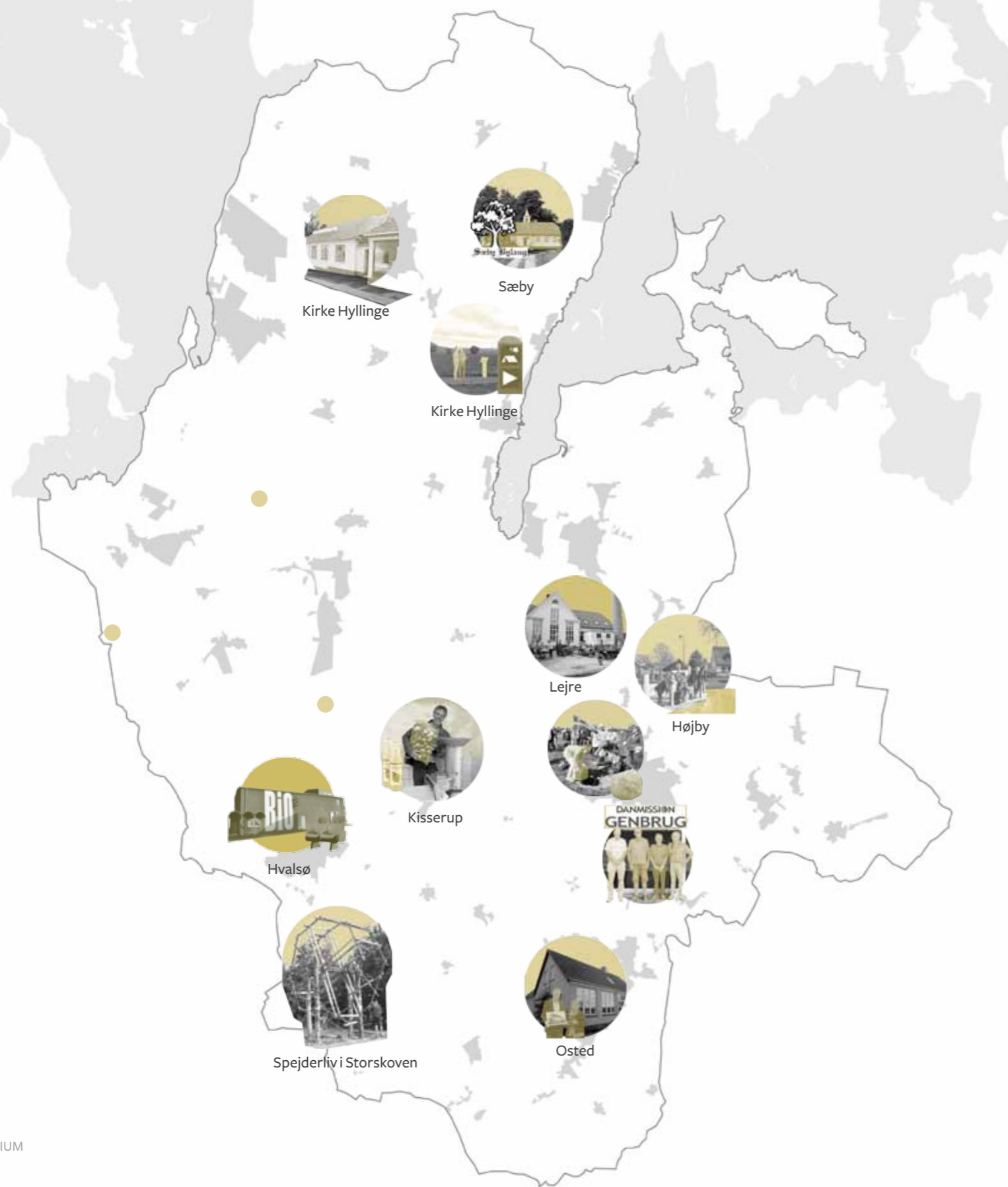

Nogle af Sjællands mest udfordrende mountainbikeruter ligger i Storskovene, hvor de tiltrækker klubber, foreninger og private.

FÆLLESSKABER, FORENINGSLIV OG BYSAMARBEJDER DER SKABER FYSISKE AFTYK I BYERNE

I mange byer er det lykkedes for borgerne at skabe noget særligt sammen. Noget, der giver varig værdi, og har sat sig fysiske aftryk. Disse steder rundt om i kommunen er skabt af ildsjæle, af folk, der brænder for at skabe fælles steder, dyrke sammen, gå ture ud i landskabet, se film mv. Mange af disse steder er blevet mulige alene på grund af ildsjælene og alle dem, der har støttet op, men også i tætte samarbejder med Lejre Kommune bl.a. gennem kommunens puljemidler til udvikling af nærområder, gennem

støtte til lokale kulturhuse og samlingssteder. Disse fællesskaber er i høj grad med til at bevare lokale mødesteder og bygninger, der tidligere har været omdrejningspunkter i byerne, og sørge for at de får et nyt liv. De fysiske aftryk disse initiativer sætter på byerne er afgørende for det gode liv på landet, kulturtilbud og mulighederne for at mødes.

Hvalsø Bio er drevet af 120 frivillige, der viser 170 filmtitler om året. Med Artfilm-klubber, Børnebio, Skolebio, Ældresagen, Operabio, KGLBIO, DOXBIO, Filmfestival og kulturelle arrangementer med film er Hvalsø Bio en væsentlig kulturel spiller i lokalsamfundet og på Midtsjælland.

Bagergårdens genbrug i Kirke Hyllinge er kommet op at stå med hjælp fra en række lokale sponsorer. Overskudet støtter velgørende formål og skaber gode rammer for socialt samvær for både medarbejderne og kunderne.

Domus Felix i Lejre er borgernes eget kulturhus, indrettet i den tidligere mejeribygningsmidt i Lejre By. Bygningen ejes af Lejre Kommune og stilles til rådighed som et kulturelt samlingssted for kommunens borgere.

Lejre Folkemosteri ligger i Mikael Petersen og hans families ejendom i Kisserup. Folkemosteriet kan bruges af alle og trækker folk til fra et stort opland, når der skal mostes i efteråret.

En oplevelsesbro har gjort gadekærret i Højby til et nyt populært mødested. Den er skabt af byens borgere for kommunens puljemidler til udvikling af nærområder.

Økologisk Frugtland i Lejre Stationsby er skabt af en række entusiastiske borgere, der i fællesskab og i samarbejde med kommunen, har skabt et frodigt sted, som de dyrker og passer i fællesskab på et stykke jord, der før lå ubrugt hen.

I Sæby ligger bylaugshuset i den gamle skole, hvor der tidligere også var arkiv. I dag er huset omdrejningspunkt for bl.a. banko, fællesspisninger og arbejdet i bylauget.

I Kirke Hyllinge har bylauget selv talt med grundejerne, og nu er de i gang med at etablere stier ud i det åbne land.

OM LEJRE KOMMUNE

Som grundlag for Lejre Kommunes Landsbyvisionarium er gennemført en bredspektret kortlægning af centrale forhold omkring kommunen, borgerne og dens bysamfund. Her følger en kort opsamling.

INTRODUKTION TIL LEJRE KOMMUNE

- MED FOKUS PÅ NATUR, FÆLLESSKABER OG FRIRUM

LEJRE KOMMUNE: EN LANDKOMMUNE – TÆT PÅ STORBYEN
En landkommune med smuk natur og historie – tæt på storbyen. Det er nogle kendetegn, der springer i øjnene ved Lejre Kommune.

I modsætning til andre kommuner i samme afstand til storbyen har Lejre en bystruktur uden meget store byer. Kommunen har 49 mindre bysamfund og landsbyer fordelt over 240 km². 30 landsbyer har under 200 indbyggere, kun 8 byer har mere end 900 indbyggere og den allerstørste er Hvalsø med omkring 4.100.

I alt bor der 27.317 indbyggere i kommunen.

Et andet karaktertræk er naturen og kulturlandskabet. Lejre er grønt og kuperet med Skovbakkes 113 meter som det højeste punkt. Den nye Nationalpark Skjoldungernes Land dækker det bakkede istidslandskab med nogle af Sjællands smukkeste skove. Fra Elverdamsdalen til Kornerup Ådal er kommunen gennemstrømmet af åer og kilder med 150 km vandløb med rent fiskevand, og fjorden med 70 km kyststrækning giver adgang til strande og hav. I dette landskab trækker 10.000 års kultur sine spor. 247 fredede gravhøje, stensætninger og kongehaller, 17 kirker, godser som 1700-tals perlen Ledreborg og en række af landsbyer med aner tilbage mange hundrede år.

Også er der, som et tredje kendetegn, den korte afstand til København og til Sjællands øvrige byer. Det muliggør en – for en landkommune – helt særlig arbejdsmarkedsstruktur, hvor over 71% af de arbejdende borgere pendler og har adgang til over 800.000 arbejdspladser indenfor 1 time. Sandsynligvis en medvirkende årsag til, at Lejre

Kommune (med 2 togstationer og gode tilkørselsforhold og et pendlingsgennemsnit på 28 km (Kilde: RealDania, På Forkant, 2016), ikke har været præget af yderområdekommunernes strukturelle befolkningsnedgang, der ofte starter ved en magisk grænse på 40 km fra storbyen (Kilde: Landkommunernes Befolkningsudvikling, KL Momentum, Aug 2014). Og det kan være med til at forklare, hvorfor Lejres befolkningstal er steget igennem det seneste årti (svagt i takt med udstykninger), at Lejre kommunes beskæftigelsesfrekvens ligger over landsgennemsnittet og er næsthøjest i Region Sjælland (80,2 % i Lejre, landsgennemsnit 73%) og at arbejdsløsheden er regionens laveste på 3% (gennemsnit 4,8% i Region Sjælland) (Kilde: Væksttendens 2014).

Lejres borgere har heller ikke langt til serviceydelser og kulturliv i de nærliggende store byer. Fx har Lejre ingen svømmehal, men ingen borger bor længere end 30 min fra en svømmehal. Dette ”både-og”, altså at Lejre, helt unikt, både kan tilbyde landsbyer, landliv og skøn natur og adgang til byens jobs og kulturliv er en helt central del af kommunens DNA.

BORGERNE I LEJRE VIL NATUREN – OG PÅ SAMFUNDSPLAN STIGER EFTERSPØRGSEL EFTER ET NATURLIGT LIV

Lejres borgere, både nuværende og tilflyttere, peger på naturen som noget af det allervigtigste ved at bo i Lejre. 91% af Lejres borgere fremhæver naturen og det at have naturen lige uden for døren med let adgang som afgørende eller meget vigtigt for deres valg af bosted. Blandt børnefamilierne siger 88%, at et ”sundt børneliv med frisk luft” er afgørende – og derfor er det et meget vigtigt fokus i Lejres skoler, børneinstitutioner og fritidsliv at få naturen tæt

på børnene og ind i hjertet af skoleskemaer, børnehavekøkkener, sportsaktiviteter (Kilde: Lejre Survey 2014).

Ser man ud i samfundet bliver natur i højere og højere grad en efterspurgt mangelvare. I et samfund hvor urbanisering, travhed og larm bliver stadigt mere styrende, vil stadigt flere søge en modtrend med natur, autenticitet, ro og skønhed. Her har Lejres økologiske profil også betydning – også for de der ikke spiser økologisk – fordi den symboliserer det naturlige og sunde liv. Og det er markant, hvor mange Lejre-borgere der udtrykker glæde ved det bæredygtige fokus, hvor hele 55% af Lejres borgere vurderer det som “afgørende” eller “meget vigtigt” at bo i en kommune der lægger vægt på økologi og bæredygtighed (Kilde: Lejre Survey 2014).

Nærhed til natur er en af de allervigtigste og mest konstante præferencer for folks ønsker til bolig (Kilde: Befolkningens boligønsker, Center for Bolig og Velfærd – Realdania Forskning, August 2009). Hele syv ud af ti boligejere vil allerhelst have en bolig tæt på skov og natur frem for en bolig i byen. Og konkret bliver boligen dyrere, jo tættere man flytter på skoven. Bor man en kilometer fra skoven og drømmer om at rykke endnu tættere på naturen, koster det på landsplan gennemsnitligt godt 75.000 kroner at flytte 800 meter tættere på det grønne og 150.000 kroner at flytte de sidste 200 meter helt hen til skovbrynet (Kilde: Realkreditrådet og Epinion 2016).

Værdien af at komme tæt på naturen kan altså måles direkte i kr./øre – og endnu vigtigere er de sundhedsmæssige, mentale og æstetiske behov og værdier, som Lejre-borgerne udtrykker i behovsanalyserne

(Kilder: VS Tilflytteranalyse, VS Borgerpaneler og VS Survey).

I Lejre ses det fx ved, at befolkningsvæksten primært kommer fra hovedstadsregionen – folk flytter til Lejre og vælger livet i naturen og på landet frem for byens larm (Kilde: VS Tilflytteranalyse). 72% af danskere siger af nærhed til naturen er vigtigt (Kilde: Realkreditrådet og Epinion 2016), 37% ville hellere bo på landet (fordelt på 14% på landet, 8% i landsby og 16% i lille by), hvis de selv kunne bestemme (Kilde: Yougov for KL, 2013) og 25% af boligsøgende leder konkret efter et alternativ til by og forstad (Kilde: Bolius 2015). I fremtids- og trendanalyser fra fx Institut for Fremtidsforskning, DREAM og Realdania fremhæves en voksende længsel efter natur, skov og kyst, ro og sundhed, som den vigtigste modtrend til urbanisering (Kilde: Se fx ”Naturen er en moderne drøm om paradiset”, Fremtidsforskeren. dk, 2015). Hver 5. dansker der ikke bor på landet i dag regner med at gøre det i 2030 (Kilde: Yougov for Bolius, 2014).

Når Danmark topper lykke-index-listerne, så er det ikke mindst pga. borgerne på landet, som Danmark stadig har mange af og som er mere lykkelige end gennemsnittet (Kilde: Eurostat og Institut for Lykkeforskning 2015). Det er interessant at livskvaliteten synes højest på landet, i naturen. De værdier, der gør os lykkelige og tilfredse, som giver os skaberkraft, er tydelige på landet, som i Lejre. Her udtrykker borgerne i surveys og interviews, at de finder livskvalitet, stor tilfredshed med livet og mindre stress, stor lykkefølelse og masser af naturfænomener dér, hvor byen er mindst i størrelse og mindst synlig. Og så går det hånd i hånd med en oplevelse af godt socialt samvær. Lejres borgere udtrykker tydeligt, at de oplever godt naboskab i de små samfund i kommunen (Kilde: VS Borgerpaneler).

Og forskningen peger også på sammenhæng mellem natur og fællesskab: Når mennesker er sammen om naturen, så vækkes andre følelser, end når man er sammen på Strøget i København – en form for enkelthed og sammenhæng, som understøtter det sociale (Kilder: Westphal, Urban greening and social benefits, 2003, og Kals, Emotional Affinity toward Nature, 1999). Og den kombination af natur, fællesskab og kort afstand til byen er netop de faktorer, som lykkeforskningen fremhæver gør at danskere på landet er de lykkeligste i Europa (Kilde: Eurostat 2015).

Dét, der sker med mennesker og med livet på landet, kan være vanskeligt at måle. Det er det, fordi det har med oplevet livskvalitet at gøre. Og det kan ikke måles i vækstbyens rationelle logik og begrebsstruktur. Det kan mærkes. Nærværet af natur og naturens processer skaber en atmosfære man omfavnes af, som når det ”blæser og skyerne får efterårslyset til at skifte i millioner af grå nuancer” som Stig L Andersson skriver om det han kalder Naturfølelse (Kilde: Andersson: Oprør fra kanten - kronik) – det at man mærker, hvad det er naturen gør ved en. Det er derfor livet på landet, tæt på naturen og tæt på storbyen søges af og forventes at blive søgte af stadig flere.

En klar konklusion på tværs af analyserne er, at Lejres borgere udtrykker et værdifællesskab omkring drømmen om det naturlige liv på landet – som går på tværs af ellers meget forskellige tankesæt og som også kan udleves på tusinder af måder. De, der hellere vil bo i byen eller i forstaden, har masser af andre muligheder end Lejre. Men vil du bo på landet, så kan meget få steder som Lejre tilbyde landlivet og natur – så tæt på byen. Og det både værdsætter borgere

og stiller op som en grundlæggende forudsætning for valget af Lejre som hjem (Kilde: VS Camp og VS Survey). En borger fra Ejby gav flg. lille citat, der fint illustrerer dette:

”Det er sjovt fordi min hverdag er jo, som så manges, præget af mit job i København og logistik med børn og mad. Men når jeg drejer fra motorvejens frakørsel 15 og ned af de små snoede landeveje og ser skovene, blomsterne i grøftekanterne og det bakkede landskab, så bliver jeg helt lykkelig og ved at jeg er hjemme. Og på løbeturen i ådalen ved jeg helt præcist, hvad livet handler om og, hvorfor vi bor i Ejby” (Kilde: VS Camp).

Det har en masse konsekvenser. Når vi ved, at 91% af Lejres borgere vurderer naturen som det allervigtigste (Kilde: VS Survey 2014). Når 87% af danskere har meget høje forventninger til at det gode landliv er ensbetydende med naturskønne kyster, grønne skove og andre naturskønne områder, at 79% forventer ro og stilhed, og 71% et særegent plante og dyreliv (mens fx kun 15% forventer god offentlig service for at sætte det i perspektiv) (Kilde: Realdania Agenda Y, 2012). Ja, så er der ikke langt til at pege på Lejres unikke naturressourcer som et helt centralt omdrejningspunkt, og at naturen i Lejre skal helt tæt på kroppen og i fokus i alt, hvad kommunen gør.

Borgene understreger i surveys, paneler og interviews, at Lejre skal passe på, at den generelle tendens til asfaltering, industrialisering og urbanisering ikke kryber ind i kommunen – og at naturen og herligheden ved landskaberne og landsbyerne skal bevares (Kilder: VS Survey, VS Tilflytteranalyse, VS Symposium).

Og naturen er ikke kun den vilde natur. I Lejre er naturen også i høj grad den groede natur og hele kulturlandskabet. Begreber der igen og igen dukker op i de mange interviews og borgerpaneler er ord som ”oprindelighed”, ”ægthed”, ”historie” og så selvfølgelig ”vikinger” (Kilder: VS Symposium og VS Borgerpaneler). Borgene udtrykker både et stærkt tilhørsforhold til de historiske bygninger og landskaber, gravhøje, stendysser, herregårde og kirker. Der er tilsvarende en høj forventning til historiske og autentiske huse, som ikke nødvendigvis efterleves i dag.

Med Nationalparken Skjoldungernes Land har Lejre Kommune fået en unik og stærk ressource og ramme om det arbejde. Ikke kun er der i Nationalparken dedikerede ressourcer og mulighed for at få flere tilført. Den rummer også motiverende fortællinger og en række målsætninger, der alle støtter op om borgernes ønsker om natur og historie.

LOKALE FÆLLESSKABER SOM OMDREJNINGSPUNKT

Civilsamfundet er stærkt i Lejre Kommune. Lejre har rekord i frivilligt arbejde og mængden af borgerdrevne aktiviteter i kommunen er stor (Kilde: Sundhedsprofilen, 2013). Som flere borgere siger: Den mest simple måde at øge Lejres fritids- og kulturudbud er helt simpelt at gøre de mange borgerdrevne aktiviteter synlige (Kilde: VS Camp). Da der også er et meget stort antal borgere, der gerne vil være endnu mere aktive, vil det også i sig selv skabe mere fællesskab og flere aktiviteter.

For Lejres borgere er fællesskaberne noget af det allervigtigste ved at bo i Lejre. Et stort flertal af borgere peger på, hvor vigtigt

fællesskab er. I en spørgeundersøgelse (VS Survey) på tværs af kommunen vurderer borgerne det som ”afgørende” eller ”meget vigtigt” for deres livskvalitet:

- At de har lokale bekendtskaber og venskaber (77%).
- At de bor i et lille samfund – i en moderne landsby (67%).
- At der er lokale steder at mødes tilfældigt med folk – fx torv, gadekør, fælles arealer, cafeer (61%).
- At man kan få hjælp, deling og samvær i lokalsamfundet – fx passe hinandens børn, hjælpe naboen (58%).

Og blandt de, der vurderer fællesskabet som afgørende eller meget vigtigt, er der en stor del, der siger, at mulighederne faktisk er rigtigt gode. 90% mener således, at der er gode muligheder i Lejre for lokale bekendtskaber, hjælp og deling (Kilde: VS Survey).

Når det kommer til konkrete mødesteder eller fælleskabsaktiviteter er der til gengæld efterspørgsel efter mere. Og når det kommer til mad (cafeer, spisesteder, fællespisning og take-away), mener 90%, at der er alt for lidt i kommunen (Kilde: VS Survey).

Det sidste er i og for sig et paradoks, for samtidigt siger forventningsundersøgelser, at vi godt ved, at vi ikke kan forvente den slags på landet (Kilde: Realdania Agenda Y, 2012). Men det ændrer ikke på, at borgerne savner det – og dermed er det et af de mange områder, der rummer stort udviklingspotentiale.

Når så mange borgere er glade for kommunens fokus på lokal fødevareproduktion og økologi, er det ikke mindst fordi de kan

se, hvordan det fokus skaber flere og flere tilbud i kommunen, fra gårdbutikker til spisesteder som det billige Spisehus i Hvalsø eller gourmetstedet Herthadalen tæt på Ledreborg, og tiltrækker en lang række ildsjæle og iværksættere, der bringer både mad og fælleskab til kommunen, som fx Farm of Ideas i Abbetved, Lejre Økologiske Frugtlund og Paradisbakkernes nyttehaver m.m. (Kilde: VS Survey og VS Camp).

Gode sociale relationer er en af de vigtigste veje til større lykke. OECDs lykkeundersøgelser og den internationale lykkeforskning viser konsekvent, hvordan gode relationer er ensbetydende med høj livskvalitet og lykkefølelse. Og betyder langt mere end fx indkomst, når indkomsten overstiger et vist niveau (Kilde: World Happiness Report, Gallup 2016).

Men fællesskaber opstår ikke altid helt af sig selv. Mange borgere udtrykker vigtigheden både af, at civilsamfundet får plads og frirum, og at kommunen styrker sine indsatser for at skabe gode rammer for fællesskaber og netværk i og på tværs af erhvervsvirksomheder, civilsamfund og kommune (Kilde: Borgerpaneler). Overraskende mange borgere vil være aktive i landsbyudviklingen og efterspørger mindre central offentlig forvaltning til fordel for lokal magt, nærdemokrati og landsbyliv. Blandt de erhvervsdrivende er der et meget stort antal meget små virksomheder, herunder en stor mængde freelancere og hjemmearbejdende. Her er der flere, der udtrykker interesse for at kommunen i sin erhvervsfremmeindsats fokuserer på at skabe mødesteder – steder hvor netværk opstår og styrkes, steder hvor viden kan deles og steder hvor

produktionsapparatet kan deles og udnyttes bedre (Kilde: VS Borgerpaneler). Under Lejre Campen udviklede 100 borgere en række moderne mødesteder, som kommunen kan fremme. Det nye ”Forsamlingshus” kan være det lokale multifunktionelle mødested, drevet af frivillige borgere, hvor borgerne hygger, træner, spiser, arbejder og laver projekter – og det nye ”Gadekær” kan være forsamlingshuset uden loft.

Mødesteder kan være formelle, men mange borgere peger også på de uformelle mødesteder – fx kan parkeringspladsen foran Brugsen blive et uformelt, men meget aktivt mødested med ganske få greb som bænke, træer og en kaffebar eller ligefrem en markedsplads (Kilde: VS Camp). Næsten 7 ud af 10 finder det afgørende eller meget vigtigt med lokale steder at mødes tilfældigt, og 8 ud af 10 ønsker flere mødesteder i kommunen (Kilde: VS Survey).

35% af borgerne er aktive frivillige og 46% af borgerne ønsker at bidrage aktivt til frivillighed (Kilde: VS Survey). Et centralt behov blandt borgerne er i denne sammenhæng, at det skal være nemt at starte nye aktiviteter og sætte dem i drift. Mange foreslår at kommunen stiller kommunale lokaler og redskaber til rådighed for foreninger og klubber.

I Lejre tales der meget om ”landsbyer”. Dels fordi Lejre, unikt for regionen og som et kendetegn, helt fysisk ikke har nogle storbyer eller én centerby. Og dels, og måske mere vigtigt, fordi landsbyen er en slags metafor for borgernes behov. Landsbyen er et billede på den lille skala. På en længsel efter fællesskaber, som tror på det lokale, på

mindre enheder som et modtræk til urbanisering, globalisering og de store massive fællesskaber, hvor individet kan tabes. Lejres borgere udtrykker et værdisæt, hvor fokus er på en hel masse små steder og små fællesskaber. Og et spændende perspektiv fra byforskningen, er at man kan se, at samfund, der tillader en mangfoldighed af mindre steder med stærk lokal identitet og høj social kapital har større robusthed og skaber et mere levedygtigt samfund (Kilde: Sanders (m.fl.), Urban Disaster Resilience, 2016).

Det betyder også, at borgerne ikke efterspørger one-size-fits-all-løsninger på landsbyudvikling, men mere processer, leveregler og gode idéer. Borgerne har det fint med indre differentiering og accepterer at nogle byer er rigere på historie, nogle på ildsjæle, nogle på økonomi (Kilde: VS Camp og VS Borgerpaneler). Det handler om at inspirere, støtte og give plads til en naturlig diversitet, bygge på de stedbundne ressourcer, fysiske som menneskelige, og ikke om at gøre alle landsbyer ens.

Når borgerne diskuterer det fysiske miljø, så er en stor udfordring for Lejre, at nytænke, hvordan landsbyer kan gentænkes, så de understøtter fællesskaber. Hvordan man fx kan skabe nye mødesteder, nu da købmanden eller forsamlingshuset er forsvundet. Eller hvordan gamle landsbyer, der har mistet deres sammenhæng pga. trafik eller landbrug, kan revitaliseres gennem fysiske indgreb. Eller hvordan de større bysamfund kan udvikle deres kvartérs-identiteter (som små landsbyer) og styrke lokale fællesskaber. I lokalsamfundet peger borgerne på, at det både handler om interessefællesskaber og forpligtende fællesskaber. Og eksempler i

Lejre er talrige: Den borgerdrevne Hvalsø Bio, fællesskabet omkring Skubberne, der tager ældre i kommunen på tur, sportsklubberne som fx Hersted Sejlklub, hvor frivillige lærer børn og unge gratis at sejle, fællespisningsordningerne i Ny Tolstrup, Sæby og Lejre osv. Og ser man på to af de store befolkningsgrupper i Lejre Kommune, børnefamilier og seniorer, så har de stor nok kritisk masse til at skabe høj kvalitet både i de kommunale servicetilbud og i de mange tilbud civilsamfundet selv genererer over hele kommunen. Selvom Lejre også oplever at få færre børn som resten af samfundet, er der rigeligt til at skoler kan trives, som fx forløbet omkring Sofiehøj Friskole vidner om – blot kommunen tænker kreativt og fx omfavner mere fleksible folkeskoler og friskoler. Og tilsvarende er den store gruppe seniorer i stand til og ivrige efter at skabe fritidsaktiviteter med mulighed for at omfavne ordninger og civilsamfundets frivillige til at sikre, at også de mindre ressourcestærke ældre er med.

OM ILDSJÆLENE OG IVÆRKSÆTTERNE – OG DET AT SKABE FRIRUM TIL AT GØRE EN FORSKEL

”Der findes et sted, hvor vi tager skovlen i egen hånd”, hedder en af fortællingerne i Vores Sted-bogen. Lejres borgere vægter frirum og initiativ. For 68% af borgerne er det, at de bor et sted, hvor de kan gøre, hvad de vil - bygge til, have husdyr, lave bål osv. - helt centralt for valg af bosted. For 61% er det afgørende, at de har mulighed med indflydelse og medbestemmelse i lokalsamfundet, og 33% betragter det som meget vigtigt, at de har plads og frirum til at bidrage lokalt som frivillig, projektmager, udvalgsmedlem, ildsjæl eller hjælpende hånd (Kilde: Lejre Survey 2014).

Løfter vi blikket til samfundet generelt er det interessant, at der er et uudnyttet potentiale her. For mange danskere er selv- eller medbestemmelse nemlig vigtigt. 42% af danskerne vil gerne inddrages mere i beslutninger om deres lokalområde, og 35% siger, at de gerne vil bruge mere tid for at få medbestemmelse (Yougov for KL Momentum, Sep. 2013).

Byplanlægning og det fysiske miljø er et af de områder, hvor flest borgere kan føle sig kørt over, og hvor ”kommunen” eller ”staten” let kan komme i et konfliktfyldt forhold til borgerne. Lejre har en stor mængde passionerede borgere, der både kan, vil og faktisk kræver, at være med. Ikke kun blive ”hørt”, men faktisk at være medskabende.

Og ligesom mere natur og bedre fællesskaber er lykkeskabende, så er betydelig indflydelse på eget liv en vigtig faktor for menneskers oplevelse af lykke (Kilde: Columbia University, World Happiness Report, 2016).

Så når Lejre Kommune vil ”skabe frirum til initiativ”, så henter det sin argumentation i flere analyser: i borgernes ønsker, i analyserne af iværksætterkulturen i Lejre, i afdækningen af det frivillige Lejre, i forståelse af og erfaringen med ildsjælens helt centrale betydning i kommunen, og i ambitionen om at fokusere kommunens formål på at øge borgernes livskvalitet.

I Lejre ser man det tydeligt, hvordan fx ildsjæle blandt pensionister driver store dele af fritidslivet for seniorer, hvordan engagerede forældre skaber nye aktivitetstilbud for børn og unge, hvordan

ildsjæle inden for fødevarer skaber nye madfællesskaber og indkøbsforeninger, og hvordan naturentusiaster samler landsbyer om at etablere vandrestier, plante træer og nyttehaver. Og man ser tilsvarende, hvordan manglen på ildsjæle og faglige entusiaster helt kan passivisere et lokalområde. Derfor er det vigtigt, at øge bevidstheden om og taknemmeligheden for ildsjæle – og ikke mindst skabe rammerne for at flere kommer til og tager skovlen i egen hånd.

VÆRDI- OG PRÆFERENCEFÆLLESSKABER PÅ TVÆRS AF BYSAMFUNDENE

Lejre Kommunes byer er ikke ens. Fx når det gælder størrelse, indbyggertal, afstand til større byer, infrastruktur, adgang til natur, kulturarv, boligstørrelser, indkomst, uddannelsesniveau mv.

Men en indsigt fra interviewundersøgelse med borgerne, er, at de forskelle kun i begrænset omfang lader sig se, når det handler om værdier og grundlæggende behov.

Lejre Survey 2014 tillader, at man kan sammenligne præferencer helt ned på bystæder. I diagrammet på følgende side kan man således sammenligne hhv. borgernes udtrykte behov og deres vurdering af mulighederne for udfoldelse af disse behov – med blok på forskellige typer bostæder:

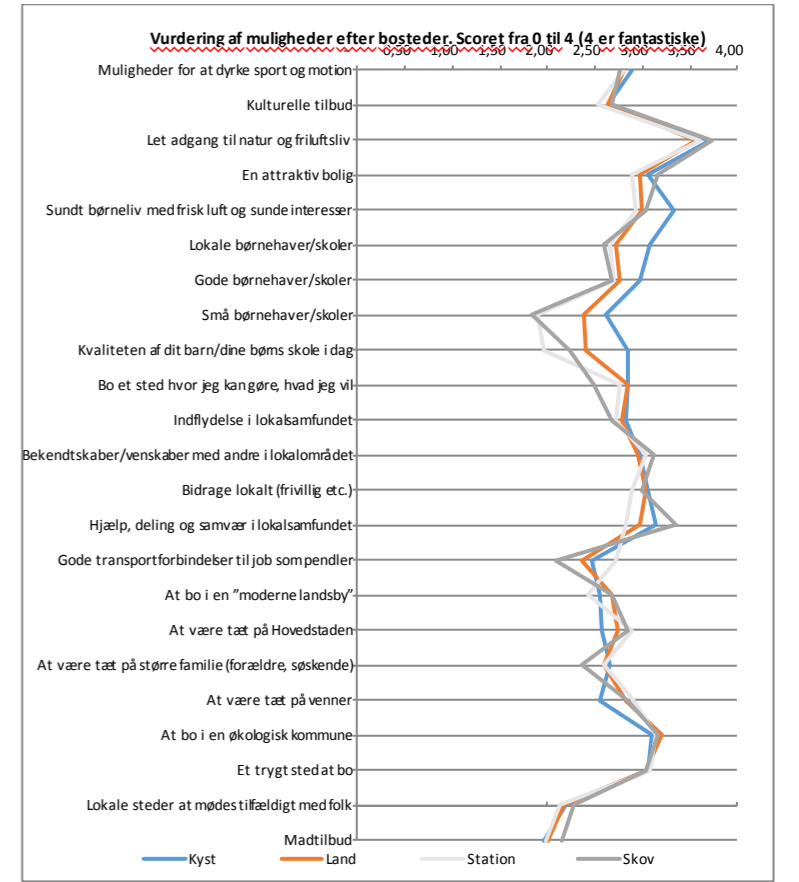
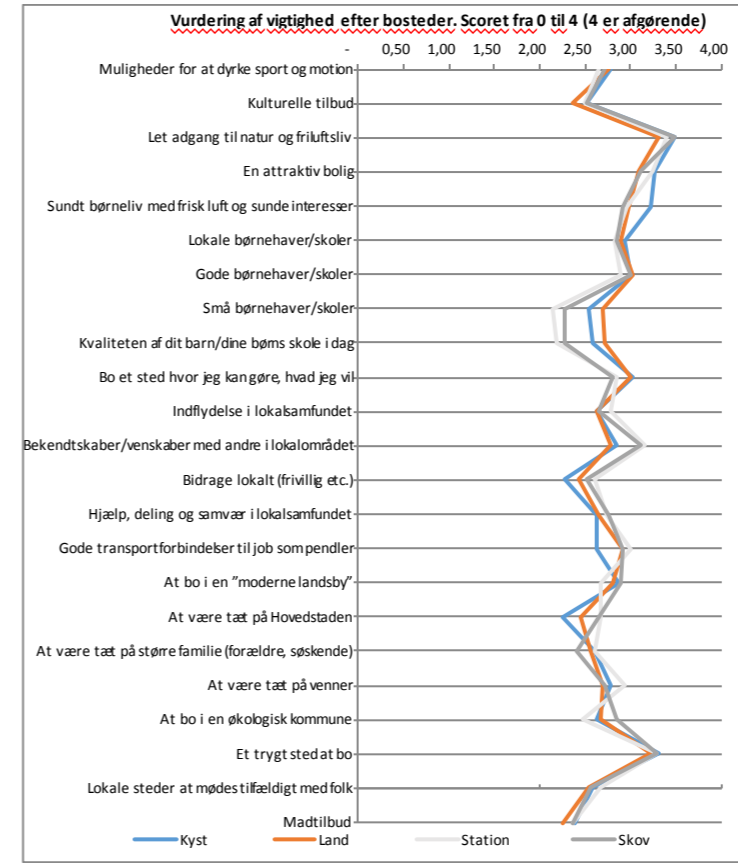
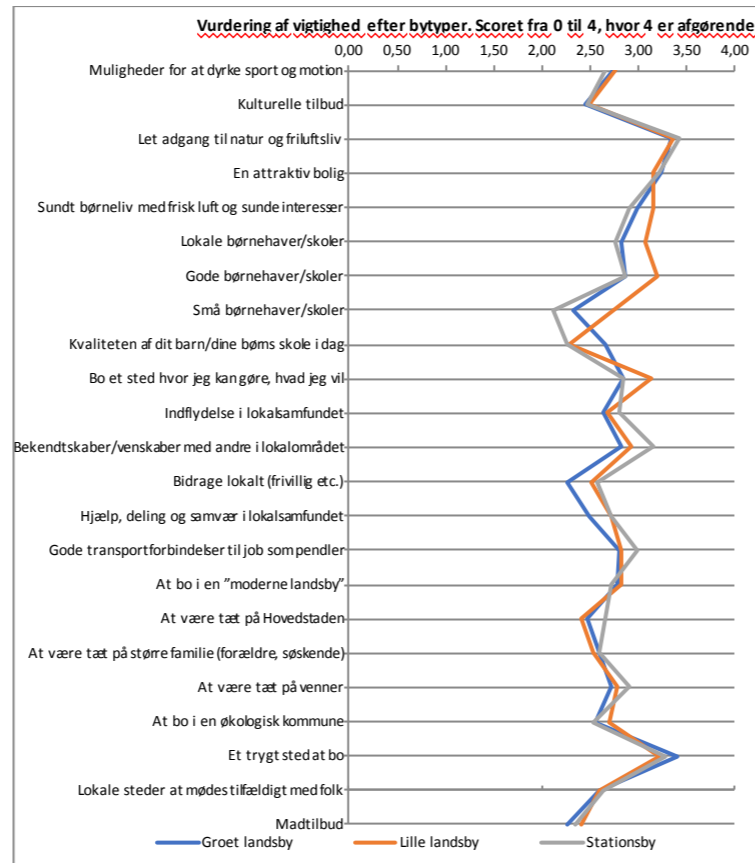
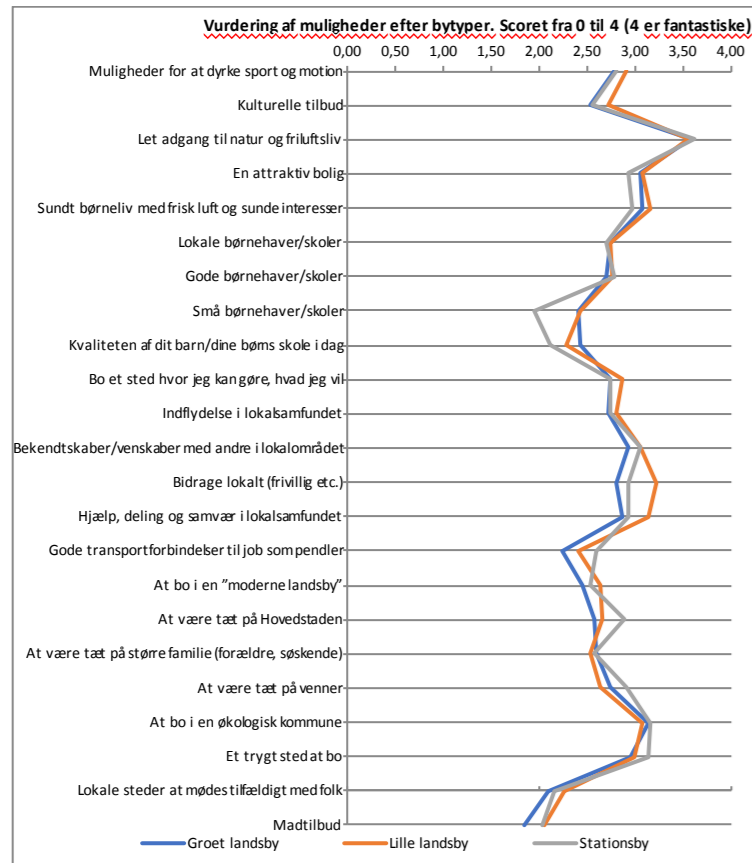
- Sammenligning af borgere bosat i større bysamfund, i de små landsbyer, og i de to stationsbyer.
- Sammenligning af borgere bosat ved kyst, på land, ved skov og ved stationsby.

Og med forbehold for usikkerheder pga. af datamaterialets størrelse, så er det meget, der peger på en vis ensartethed i borgernes præferencer når det handler om grundlæggende behov. Dette stemmer fint overens med tidl. konklusioner fra borgermøder og -paneler, nemlig at Lejre ved at fokusere på borgernes behov kan arbejde med nogle klare fortællinger, der går på tværs.

Det betyder selvfølgelig ikke, at byerne skal behandles ens eller rummer samme udfordringer, muligheder eller stedbundne ressourcer. F.eks. kan man se forskel i borgernes behov og oplevelser omkring skoler og delvist børneliv, hvor der kan være grund til at se på de enkelte områder, idét der måske skal tages større hensyn til de mindre landsbyer.

I teksten refereres til en række undersøgelser med borgere i Lejre Kommune mv., der blev udarbejdet i forbindelse med Vores Sted, og som Landsbyvisionariet trækker- og har bygget videre på. Det gælder særligt følgende:

- VS Survey: En elektronisk spørgeskemaundersøgelse, der blev afviklet i 2014 med 348 Lejre-borgere med fokus på at kortlægge borgernes bevidste behov og forventninger.
- VS Camp: En stor heldagsworkshop afviklet i oktober 2014 for 100 iværksættere, ildsjæle, erhvervsfolk mv, der bidrog til kortlægning af Lejres DNA, borgernes behov og de menneskelige ressourcer i kommunen.
- VS Symposium: En todages workshop i september 2014 med 13 Lejre-eksperter, der foretog en kvalitativ analyse af DNA, behov og menneskelige ressourcer.
- VS Borgerpaneler: Rundbordssamtaler i Hvalsø og Kirke Hyllinge med ca. 200 borgere fordelt på typer (børnefamilier, erhvervsdrivende, seniorer mv.) med fokus på kortlægning af behov og menneskelige ressourcer.
- VS Tilflytteranalyse: Kombination af fokusgruppeinterview med 12 tilflyttere i 2014 samt tilflytteranalyse 2012 med 19 tilflyttere med fokus på forventninger og behov, gennemført af COWI.

LEJRE KOMMUNE KORT FORTALT

Som grundlag for Lejre Kommunes Landsbyvisionarium er gennemført en bredspektret kortlægning af centrale forhold omkring kommunen og dens bysamfund. I det følgende er en kort sammenfatning.

GEOGRAFI, DEMOGRAFI OG BESKÆFTIGELSE

Lejre Kommune ligger midt på Sjælland i pendlingsafstand til København, Hovedstadsområdet og nærliggende storbyer som Roskilde, Holbæk og Ringsted. Kommunen opstod ved kommunalreformen i 2007 gennem sammenlægning af Hvalsø, Bramsnæs og Lejre kommuner.

Lejre Kommune havde 27.317 indbyggere pr. 1. januar 2016, og det er en vækst på 145 personer i forhold til 1. januar 2015. Lejre Kommune er, med 27.317 borgere, befolkningsmæssigt mindre end gennemsnittet for danske kommuner på 57.752 indbyggere. Folketallet i Lejre Kommune har været svagt stigende siden 2004, kun afbrudt af et mindre fald i perioden omkring 2010.

Lejre Kommune er en bosætningskommune på landet med en stærk dynamik og tilknytning til Hovedstadsområdet og de omkringliggende storbyer. 71% af de beskæftigede pendler på arbejde ud af kommunen. Her findes kun 55 arbejdspladser pr. 100 indbyggere i aldersgruppen 25-64 år, hvoraf ca. halvdelen varetages af indpendlere, så Lejre-borgerne er i høj grad afhængige af arbejdspladser uden for kommunen.

Der findes 101.500 fuldtidsarbejdspladser i 30 minutters køreafstand i bil, mens der i 60 minutters køreafstand er hele 807.000 fuldtidsarbejdspladser (fra Hvalsø).

Tilflyttere kommer primært fra København, Hovedstadsregionen og Roskilde, mens størstedelen af fraflytterne drager den anden vej. Netto-flyttere regnskabet er positivt i forhold til København og Hovedstadsområdet, mens der aktuelt tabes borgere til byer og områder længere væk fra Hovedstadsområdet, fx Holbæk, Ringsted, Slagelse, Odsherred samt Roskilde.

Mere end 60% af borgerne i Lejre Kommune bor i kommunens 8 største byer. Tallet er vokset en lille smule igennem de seneste år, og de 8 største byer er: Hvalsø, Lejre, Osted, Kirke Hyllinge, Ejby, Gevninge, Kirke Såby og Kirke Sonnerup.

Omkring 30 af kommunens landsbyer rummer mindre end 200 indbyggere, og størstedelen af dem rummer værdifulde og bevaringsværdige landsbymiljøer.

Det forekommer sandsynligt, at Lejre Kommune samlet set kan forvente stabilitet eller vækst i folketallet frem mod 2030. Driverne forventes primært at være kommunens større bysamfund, hvor der kan opføres nye boliger, jf. Fingerplan 2013, landsplandirektivet for Hovedstadsområdet. I Lejre Kommunes seneste prognose forventes fx 684 nye boliger frem mod 2020, heraf størstedelen i Hvalsø og Lejre samt en del i Kirke Hyllinge og Osted.

Lejre Kommune kan dog ikke hvile på laurbærerne, og der skal arbejdes fokuseret med fastholdelse og styrkelse af kommunens og bysamfundenes attraktivitet og bosætningskvaliteter for at modvirke de landsdækkende tendenser til dobbelturbanisering. Ikke mindst i de mindre bysamfund og dem med færrest herlighedsværdier og beliggenhed længst væk fra Hovedstadsområdet, men det gælder også de større byer, hvor de fleste bor.

Tilflyttere til Lejre Kommune fremhæver kommunens grønne profil, både i forhold til kommunens naturrigdom og økologiske tiltag, samt nærhed til hovedstadsområdet og gode transportmuligheder, som særlige kvaliteter kommunen bør gøre mere ud af at fortælle.

Gennemsnitsalderen stiger i Lejre Kommune, også mere end i resten af landet. Her er mange ældre, men også mange børn, og til trods for aldringen, forekommer det sandsynligt at Lejre Kommune, såfremt bosætningskvaliteten bevares, kan fastholde en befolkningsstruktur med plads til alle aldre. De unge dog i mindre grad, selvom nærheden til studiemuligheder i Roskilde og Hovedstadsområdet giver mulighed for en vis fastholdelse.

Der er få enlige i Lejre Kommune, og sundhedstilstanden og middelevealderen er høj. Fertiliteten er dog meget lav, og reproduktionen er ikke bæredygtig på det nuværende niveau.

Uddannelses-, indkomst- og beskæftigelsesniveauet er generelt set højt i Lejre Kommune - både sammenlignet med omkringliggende kommuner, regionen og nationalt.

ERHVERV OG IVÆRKSÆTTERI

I 2014 var der 7.572 arbejdspladser i Lejre Kommune, heraf 5.122 private med 1.109 selvstændige og 4.113 private lønmodtagere. Der var 1.553 private virksomheder i Lejre Kommune i 2013, hvor størstedelen har beliggenhed tæt på stærk infrastruktur med fem ved Hovedvejen i syd og den største, Vestergaard Company, tæt på motorvejen i udkanten af Gevninge.

Af de 10 største private virksomheder i Lejre Kommune har kun to over 100 ansatte, Vestergaard Company og Unomedical, og nummer 10 på listen har kun 20 ansatte.

Bygge-Bolig er den største private sektor i Lejre Kommune i 2013

med 1.313 beskæftigede, og sektoren har oplevet vækst igennem de seneste år. Den næststørste sektor er fødevarer med 869 beskæftigede i 2013.

Omkring Kirke Hvalsø og Lejre er man i højere grad beskæftiget i de typiske byerhverv, offentlig administration, undervisning og sundhed samt erhvervsservice end de beskæftigede i resten af kommunen. I de vestlige sogne i kommunen er man i højere grad beskæftiget inden for brancherne landbrug, skovbrug og fiskeri. Omkring Kirke Hyllinge i højere grad beskæftiget med bygge og anlæg. I Osted og syd for Kirke Hyllinge er relativt flere beskæftiget med handel og transport.

Virksomhederne i Lejre Kommune har øget værdiskabelsen med gennemsnitligt 6,1 % hvert år siden 2010, hvilket er en kraftig fremgang.

Lejre har et meget stort antal små virksomheder – iværksættermiljøet er stærkt og med god overlevelsessevne over regionsgennemsnittet, men størstedelen skaber primært jobs til sig selv (1,5 jobs pr. virksomhed efter 2 år).

Overlevelsesraten efter 2 års eksistens i Lejre Kommune er 90,2% mod regions- og landsgennemsnittene på hhv. 78,0% og 78,3%. Hovedparten af virksomhederne i Lejre Kommune (78%) beskæftiger mellem 1 og 10 årsværk, og kun 6% af virksomhederne beskæftiger over 10 årsværk.

Lejre er i høj grad en bosætningskommune med en erhvervsudvikling,

der er drevet af nogle enkelte store virksomheder samt mange små iværksættere og mindre virksomheder.

DETAILHANDEL

Der findes 73 detailhandelsbutikker i Lejre Kommune, herunder 17 dagligvarebutikker. Detailhandelsomsætningen pr. indbygger i Lejre Kommune var 30.069 kr. i 2013, hvilket ligger markant under regions- og landsgennemsnittet på hhv. 50.878 kr. og 52.132 kr. fordi mange handler uden for kommunens grænser.

Dagligvarehandelen i supermarkeder udgør over halvdelen af den samlede detailhandel i Lejre, og der er mulighed for dagligvarehandel i alle kommunens større byområder

TURISME

Turismen i Lejre Kommune er beskeden med et begrænset antal turister og en mindre turismeskabt omsætning, der hører til i den laveste ende blandt danske kommuner.

Pengene i turismesektoren tjenes primært via de ikke-kommercielle overnatningsformer, herunder særligt éndagsturisme i eget eller lånt sommerhus, besøg mv., og i mindre grad kommercielle overnatningsformer som hotel, feriecenter, camping, vandrerhjem, sommerhus udlejet via bureau, lystbådehavne, festival, bondegårde, krydstogt mv.

Størstedelen af turisterne er danske. Af de 57.278 overnatninger, der i 2015 blev foretaget af danske og udenlandske turister i Lejre Kommune, udgjorde kun 28% af dem udenlandske gæster, heraf

størstedelen fra Tyskland, Holland, Norge og Sverige. 93% af de besøgende på kommunens største turistattraktion ”Sagnlandet” var danskere i 2015.

BOLIGER, EJENDOMSPRISER OG TOMME BOLIGER

Der var 10.942 beboede boliger i Lejre Kommune i 2016. I 2012 boede 71% af indbyggerne i Lejre Kommune i enfamiliehuse. 13% boede i rækkehuse, 8% i landejendomme, 4% i sommerhuse, 2% i etageboliger samt 3% i andre boligtyper.

Den gennemsnitlige boligstørrelse er gennemsnitligt større i de mindre bysamfund end i største byer.

Efter finanskrisen er det især København og omegn, der har haft økonomisk fremgang, og siden 2012 er boligpriserne i København steget kraftigt. Denne udvikling har fået potentielle boligkøbere til at kigge mod Region Sjælland, hvor der er sket øget omsætning på boligmarkedet i mange kommuner. Som følge af sin beliggenhed tæt på studiebyen Roskilde med mange til- og fraflytninger uanset konjunktursituationen og i pendlingsafstand til København, er omfanget af bolighandler i Lejre Kommune steget siden 2011, og priserne begyndte at stige igen i 2013 efter flere års fald.

Det seneste år er antallet af handler med parcel- og rækkehuse steget med 24%, mens den gennemsnitlige kvadratmeterpris er steget med 10,4%. Samtaler med lokale ejendomsmæglere ultimo 2016 bekræfter den positive tendens, hvor særligt hussalget i Lejre by og Hvalsø går hurtigt.

Bygningsmassen i Lejre Kommune er generelt set i god stand, og udfordringer med tomme bygninger er til at overse. Enkelte områder i de større byer samt funktionstømte hovedgader, som fx i Hvalsø, rummer dog udfordringer med tomme og nedslidte bygninger og arealer, der påvirker bosætningskvaliteten og oplevelsen af ellers velfungerende bysamfund negativt. Det samme gælder mange af byerne ved de store veje, hvor nedslidte boliger, forretninger og erhvervsområder også lejlighedsvist præger oplevelsen negativt.

NATUR OG STIER

Lejre Kommune er grønt og kuperet landskab med Skovbakkes 113 meter som det højeste punkt; Nationalpark Skjoldungernes Land dækker det bakkede istidslandskab med nogle af Sjællands smukkeste skove. Fra Elverdamsdalen til Kornerup Ådal er kommunen gennemstrømmet af åer og kilder med 150 km vandløb med rent fiskevand. Og fjorden med 70 km kyststrækning tilbyder rig adgang til strande og hav.

Mange af kommunens bysamfund og landsbyer ligger midt i de fredede naturområder og tæt på rig natur, men der findes også en del, der ligger relativt langt fra natur og rekreative områder. Og for bysamfund med stor nærhed til naturen, skov, fjord mv., findes også en del, der ikke er forbundet direkte til den via stier o.lign.

Lejre har både regionale og nationale cykelruter, der løber gennem kommunen. Gennem de seneste år har fokus været på at skabe regionale stier som fx. Skjoldungestien og Fjordstien.

Ringstier ved Vester Såby, Lejre og Øm er også etableret. Dog findes stadig mange steder i kommunen, hvor der mangler gode forbindelser fra, hvor folk bor, til de nærliggende større stier og naturområder.

HISTORIE OG KULTURARV

Landskabet i Lejre Kommune er rig på kulturhistorie, og det er en årsag til, at en stor del af kommunen er udpeget som Sjællands første Nationalpark - Skjoldungernes land. 10.000 års kulturhistorie har trukket sine spor igennem kommunen, hvor 247 fredede gravhøje, stensætninger og kongehaller fra vikingetiden, 17 flotte kirker, mange herregårde og godser, som 1700-tals perlen Ledreborg, samt en perlerække af landsbyer med aner tilbage mange hundrede år blot er nogle eksempler.

De mange kulturhistoriske værdier omfatter både de enkelte kulturspor, deres sammenhæng med det omgivende landskab samt kulturhistoriske helheder - de såkaldte kulturmiljøer. Det kan f.eks. være godslandskaberne, de karakteristiske landsbyer mm. Kulturmiljøerne er særlig stedbundne kvaliteter, der er med til at give det enkelte sted, landskab eller by en særlig identitet. Lejre Kommune har 18 særligt udpegede kulturmiljøer samt omkring 20 særligt bevaringsværdige landsbyer og mange kulturhistorisk værdifulde områder, jf. Lejre Kommuneplan 2013.

Dertil kommer at Lejre Kommune rummer en rig bygningsarv med mere 300 bevaringsværdige bygninger udpeget i enten lokalplaner eller byplanvedtægter samt omkring 20 fredede bygninger.

OFFENTLIG SERVICE

Den kommunale service er spredt og fordeler sig naturligt i de tre gamle kommuner, der hver havde deres center for ældrepleje i henholdsvis Kirke Hyllinge, Hvalsø og Lejre. Kommunens aktivitetscentre findes i Lille Karleby, Gevninge, Hvalsø og Lejre og dermed er servicen til de ældre spredt lidt længere ud end de tre største byer.

Rådhusene findes nu Lejre og Hvalsø, mens syv skoler findes i de 7 største byer, herunder Kirke Hyllinge, Ejby, Kirke Såby, Gevninge, Hvalsø, Lejre og Osted – alle med tilknyttede idrætshaller. De tidligere folkeskoler ved Glim og Sæby-Gershøjskole, der er omdannet til hhv. produktionsskole og friskole fungerer forsat begge som lokale ankre og mødesteder. 18 børnehaver er spredt udover kommunen. De fleste i byerne, men enkelte ligger tæt på naturen og tilbyder noget særligt. For de unge er der ungdomsklubber i de fem største byer. Derudover tilbyder ungdomsskolen specialtilbud, som eks. musical i Ejby, og i Hvalsø findes både musikskole og billedskole. Bibliotekerne findes i Lejre, Hvalsø, Osted, Gevninge og Kirke Hyllinge.

INFRASTRUKTUR

Lejre Kommune er en landkommune, hvor mange bruger det finmaskede vejnet til at pendle til arbejde eller uddannelse i storbyen. Fra motorvejen til de små krogede veje i landsbyerne har man fornemmelsen af at være på landet: Oplevelsen af landskaber, de store vidder, ådalene og de små landsbyer. Med to stationer og halv-times drift på jernbanenettet i myldretiden, samt en motorvej, der ligger midt i kommunen, er Lejre Kommune koblet effektivt op på det samlede infrastrukturnet. Men der er også langt fra nord til

syd i kommunen, og man orienterer sig meget lokalt, hvor man bor. Kommunens to stationsområder i Lejre og i Hvalsø er centrale særligt for pendlerne. De er vigtige, fordi de er en del identiteten for borgerne i disse byer - og der er rigtig mange pendlere, som bor i Lejre Kommune.

Begge stationer har store parkeringsudlæg til de mange pendlere. I spidsbelastningen morgen og aften er der stationsområderne et vigtigt knudepunkt for skift fra bil til tog. For de mange pendlere, der udelukkende benytter bilen, er knudepunkterne ved motorvejstilkørslerne og landevejene, ind mod byen centrale for oplevelsen. Man får fornemmelsen af at være hjemme, når man kører fra motorvejen og kommer ud på de små veje.

DIGITAL INFRASTRUKTUR

Adgangen til tidsvarende mobil- og bredbåndsdækning er ofte svag uden for de større byer i Lejre Kommune, herunder landområderne og de mindre bysamfund. Flere lokale initiativer i kommunen har dog allerede vist, at der kan tilvejebringes tidsvarende mobil- og bredbåndsdækning i landområderne og de mindre bysamfund, blandt andet via lokale ildsjæle og samarbejder samt projektmidler fra Energistyrelsens bredbåndpulje, hvortil omkring 3.000 husstande i kommunen er ansøgningsberettigede.

Selvom det ikke er en kommunal opgave at etablere og drive digital infrastruktur, så har Kommunalbestyrelsen i Lejre Kommune valgt at bevilget 7 mio. kr. til indsatser, som kan forbedre den lokale mobil- og bredbåndsdækning i perioden 2016-2019.

KLIMATILPASNING OG BÆREDYGTIGE RESSOURCEKREDSLØB

Lejre Kommune tager klimaudfordringerne alvorligt som en del af 'Borgmesterpagten', Compact of Mayors og som 'Klimakommune'. Målet i klimaplanen for 2020 er en 30% reduktion af CO₂ udledningen, samt at 30% af energien i 2020 skal komme fra vedvarende energi – begge tal med udgangspunkt i 1998. Ved udgangen af 2014 var opnået en reduktion på 15%.

Omstillingen til vedvarende energi sker først og fremmest med henblik på klimaet, men også for at skabe forsyningssikkerhed, fremtidssikrede boliger og stabile energipriser til gavn for borgere og virksomhedernes konkurrenceevne. I 2017 vil der blive udarbejdet en strategisk energiplan, der viser, hvordan yderligere omstilling til mere vedvarende energi med vind, sol, biogas mv. kan finde sted med fokus på både energibesparelser og klimatilpasning.

Med udgangspunkt i viden fra kommunens klimatilpasningsplan mv. arbejdes der for at sikre byer, kyster og det åbne land mod mere ekstremvejr. Aktuelt er skabt interesse for samtænkning mellem klimatilpasning og udviklingen af nye rekreative byrum, natur- og vådområder – både i forbindelse med planlægning af nye boligområder, og særligt i forbindelse med kommunens nye spildevandsplan, hvor der er afsat betydelige midler til separat kloakering med muligheder for håndtering af vand på terræn. Lejre Kommune har desuden ambitiøse mål om, at mere affald skal genanvendes. Fra 2018 vil alle husstande indsamle affald i fire fraktioner, og lokalt afprøves nye genbrugs- og delestationer, ligesom der arbejdes på at optimere den eksisterende genbrugsplads i Torkilstrup.

Når det gælder energirigtigt byggeri vil Lejre Kommune fortsætte investeringer i energioptimering af de kommunale bygninger og stimulere grundejere og virksomheder til energirenoveringer, ligesom kommunen gennem grøn indkøbspolitik arbejder for at fremme miljørigtige indkøb, så sundheds- og miljøbelastende stoffer i mad og andre forbrugerprodukter undgås

DEN ØKOLOGISKE KOMMUNE

Lejre Kommune besluttede i 2011 at iværksætte en gennemgribende indsats for at inspirere til økologi og klimahensyn ud i alle kroge af kommunen. Målet er at gøre Lejre til en endnu mere attraktiv kommune at bo i, at producere fødevarer af høj kvalitet og at beskytte natur, klima og drikkevand. Alt i tæt samarbejde med borgere, foreninger og erhverv, hvor kommunen fungerer som facilitator af viden og netværker.

Siden 2011 er mere end 50 projekter vokset frem, herunder mange nye fødevarer virksomheder og nye produkter, der har sat Lejre Kommune på danmarks- og verdenskortet. Dertil en masse udviklingsprojekter og økologisk innovation, partnerskaber, borger- og foreningsdrevne initiativer samt fødevarer fællesskaber på kryds og tværs i kommunen.

Senest er det restauratør Christian Puglisi, der driver nogle af verdens mest bæredygtige restauranter i København, som har valgt at starte en produktion af grøntsager og mælk til sin verdensberømte mozzarella midt i Abbetved – Lejre Kommunes mindste landsby. 12,6% af landbrugsjorden i Lejre Kommune drives i dag økologisk. Det er den højeste andel på Sjælland. I 2015 var 1.913 ha. økologisk drevne,

heraf 304 ha. under omlægning og 1.609 ha. omlagt. Målingen af det økologiske fødevarerforbrug i 2016 viser, at 70% af fødevarerindkøbet i de offentlige institutioner (288 tons) er økologisk. Det er en stigning på 53% i forhold til sidste måling i 2013. 59 % af landbrugene er under 25 ha. og 79% er under 50 ha. Samlet dyrkes 54% af landbrugsjorden af gårde under 50 ha.

Der er bred opbakning blandt borgere i Lejre Kommune, hvor mange udtrykker stolthed og oplevelse af livskvalitet ved satsningen på økologi. Fx vurderer 55% af Lejres borgere det som “afgørende” eller “meget vigtigt” at bo i en kommune, der lægger vægt på økologi og bæredygtighed, og Brugsen i Lejre er topscorer i salg af økologi i Danmark.

Som kommunalt brandelement står den økologiske kommune og dens fokus på naturen solidt placeret med et kendskab både uden for og i kommunen, hvilket blandt andet er dokumenteret i en medieanalyse af Lejre Kommunes kommunikation og brand 2014-2015 foretaget af Stagis.

I gennem de seneste år har kommunen desuden jævnligt modtaget henvendelser bofællesskaber, der vil til Lejre og bo, og som lægger vægt på nærheden til naturen, bæredygtighed og økologi som væsentlige bevæggrunde for deres bosætningsønske.

Administrationen har i den sammenhæng gennemført en del rundvisninger for disse potentielle tilflyttere, hvoraf flere allerede er i gang med realisering af planerne. Kommunen oplever også stor

interesse blandt yngre landmænd for at flytte til Lejre Kommune og blive en del af fødevarer netværket.

FORENINGSLIV OG BYSAMARBEJDER

Foreningslivet er rigt i Lejre Kommune hvor mange hundrede foreninger skaber liv og udvikling, herunder mange lokale grundejerforeninger og bylav. Lejres borgere er meget aktive i civilsamfundet og i en stor mængde frivillige aktiviteter. Lejre har en udbredt tradition for frivilligt arbejde med høj deltagelse og interesse. 35% af borgerne deltager i frivilligt arbejde, hvilket er det højeste niveau blandt kommunerne i Region Sjælland. Og yderligere en stor gruppe borgere (20%) ønsker at deltage. Dermed er over halvdelen af borgerne (55%) interesserede i at deltage aktivt som lokalt frivillige.

Foreningerne i Lejre Kommune er lokalt orienterede, optagede af at rekruttere medlemmer fra lokalsamfundet, ligesom det også er vigtigt for dem at være synlige. Det er også vigtigt for mange foreninger at arbejde sammen med andre lokale foreninger og bidrage til den generelle udvikling i deres lokalsamfund.

Omfanget af foreningsliv og bysamarbejder afspejler oftest antallet af indbyggere i de forskellige byer. Blandt de registrerede foreninger i CVR knytter de fleste foreninger sig naturligt til de større byer, men der findes også mange mindre bysamfund med relativt mange foreninger pr. indbygger.

KULTUR, BEVÆGELSE OG LÆRING

Kultur og idrætsfaciliteter er jævnt fordelt i kommunen, men særligt de større byer har et godt udbud, særdeleshed i Hvalsø, med både foreningsbiograf, musikskole, billedskole, bibliotek. Kommunen har en del haller knyttet til folkeskolerne, men nogle idrætsgrene, som fx svømning må udøves i nabokommunerne.

En nyligt afsluttet idrætsundersøgelse fremhæver, at 60% af de voksne idrætsudøvere i Lejre Kommune dyrker selvorganiseret idræt og de foretrukne steder at dyrke motion er i naturen (61%) og på veje, gader, fortove og lign. (42%). Langt de fleste, der bruger naturen som motionssted, gør det i umiddelbar nærhed af deres bopæl. De indendørs kulturelle samlingssteder knytter sig til de større byer med skoler og haller, hvor en stor del af det foreningsbaserede kulturliv leves.

Hvalsø Bio er et lokalt anker med stor opbakning. Her er foredrag, særlige fremvisninger og foredrag. Flere gange om året tilrettelægges Hvalsø Bibliotek og Hvalsø Bio foredrag og filmforevisning. Bibliotekerne i Gevninge, Kirke Hyllinge og Osted er åbne biblioteker med adgang fra 6-22 i hverdage og 7-18 i weekenden. Biblioteket i Kirke Hyllinge er kommunes største, men Hvalsø Bibliotek er et anker for aktiviteter på alle biblioteker med eget arkiv, og der arbejdes aktivt med at udbrede kultur, viden og fællesskaber, ligesom der samarbejdes med lokalt erhvervsliv, foreninger og skoler. Her er selvbetjening, men også foredrag, læsegrupper, leg og initiativer for børn, kulturelle saloner mv. I Lejre ligger biblioteket centralt for de mange pendlere i den gamle stationsbygning.

Lejre Kommune har en god 'grundforsyning' inden for de mest udbredte og 'klassiske' idrætsfaciliteter. Men kommunen har ikke større atletikanlæg, svømmehaller, skøjtehaller eller lign. Dog har ingen i kommunen længere end 30 minutter i bil til nærmeste svømmehal. De faciliteter, der er i kommunen har en dækningsgrad, der i de fleste tilfælde er bedre end lands gennemsnittet.

Overordnet set følger Lejre Kommune den landsdækkende tendens til, at voksne borgere hovedsageligt dyrker aktiviteter, der dyrkes uden for organiserede idrætsforeninger og traditionelle idrætsfaciliteter, der ellers fylder meget i den kommunale idrætspolitik. Der findes endvidere nogle lokale forskelle blandt de mest populære idrætsaktiviteter, hvor bl.a. vandreture, landevejscykling, yoga, mountainbike, badminton og ridning er mere udbredte i Lejre Kommune end på landsplan.

Kortlægning af Lejre Kommune er sket med udgangspunkt i en lang række materialer og datakilder, herunder fx:

- På Forkant: Kommunespecifik analyse for Lejre Kommune – www.paaforkant.dk.
- På Forkant: Erhvervsanalyse – www.paaforkant.dk.
- På Forkant: Det Lokale Danmark – www.paaforkant.dk.
- Befolkningsprognose 2017, Lejre Kommune.
- Vækstvilkår 2016: Situationsanalyse af vilkår for vækst og erhvervsliv, Vækstforum Sjælland.
- Tilflytteranalyse for Lejre Kommune, COWI 2012.
- Sundhedsprofil for Region Sjælland og kommuner 2013, Region Sjælland.
- Forslag til Nationalparkplan 2017-23 for Nationalpark Skjoldungernes Land.
- Kommuneplan 2013, Lejre Kommune.
- Plan- og Bæredygtighedsstrategi 2016, Lejre Kommune.
- Analyse af Lejre Kommunes kommunikation og brand, Stagis 2016.
- Lejre Survey: Interviewundersøgelse med 348 borgere i 2014.
- Undersøgelse af idræts- og fritidsfaciliteter i Lejre Kommune, Syddansk Universitet 2016.
- Geomatic: Udtræk fra database.
- Danmarks Statistik: Udtræk fra website.

Vores Sted
Lejre Kommune

